

Գլխավոր խմբագիր՝
ԳՈՐԾԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Լրատվական գործունեություն
իրականացնող՝
«Հայաստանի պետական
տնտեսագիտական
համալսարան» պետա-
կան ոչ առևտրային
կազմակերպություն:

Հասցեն՝
0025, Երևան,
Նալբանդյան փողոց 128,
կենտրոնական մասնաշենք,
2-րդ հարկ:
Հեռախոս՝ 593-460, 4-60

Վկայական N 03Ա054452:
Տրված է՝ 05.06.2002թ.:

Հրատարակիչ՝ ՀՊՏՀ
«Տնտեսագետ» ամսագիրը
լույս է ընծայվում
ՀՊՏՀ լրատվության և
հասարակայնության հետ
կապերի բաժնի կողմից:

Մարտ-ապրիլ
2014 / N2 (678)
Տպաքանակը՝ 500
Տարածվում է անվճար:

Խմբագրակազմ
Խմբագիր՝
ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՍՅԱՆ
Լրագրող՝
ՆԱՍԵ ԱՎԱՍԵՍՅԱՆ
Լուսանկարիչ՝
ՈԱԶՄԻԿ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Համակարգչային
ձևավորումը՝
ՆԱԻՐԱՆ ԽԶԵՅԱՆԻ
Շապիկի ձևավորումը՝
ՆԱՐԻՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆԻ

Համարի
պատասխանատու՝
ԳՈՐԾԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Խմբագրությանը տրամա-
դրված հեղինակների
նյութերում տեղ գտած
փաստական անցտություն-
ների համար խմբագրությունը
պատասխանատվություն չի
կրում: Ամսագրի նյութերն
օգտագործելիս՝ հղումը
պարտադիր է:

Պատվեր՝ 66:
Ծավալը՝ 6 տպ. մամուլ:
Ստորագրված է
տպագրության՝
29. 04. 2014թ.:

Տպագրված է «Տնտեսագետ»
հրատարակչությունում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՊՏՀ ԽՈՇՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՅԸ ՀՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ.....	4
ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ՝ ՀՊՏՀ ՌԵԿԱՆՈՒ ՊԱՇՏՈՆՈՒՄ Հարցազրույց ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի հետ.....	5
ԳԻՏԱԿԱՆ.....	8
ՄԵԾ ԵՂԵՆԻ 100-ԱՄՅԱԿԻՆ ԸՆԴԱՐՁԱԳ.....	9
«ՏՆՏԵՍԱԳԵՏ» ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԱՅՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ՉԵՐՄ ՀԱՐԿԻ ՄԱՅՈՒՄ.....	10
ՄԻՋՈՑԱԿԱՆՆԵՐ՝ ԾՆՎԱԾ ԱԵՐՀՆՀԱՆՔԻց.....	12
ՆԵՐԱԽԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼ. ՀԵՏԱԳՈՒԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ.....	13
ՄԵՐ ՇՆՈՐՅԱԼԻՆԵՐԸ.....	14
ԶՈՅԱ ԹԱՂԵՎՈՍՅԱՆ Աշխատանքային արտագնա միգրացիան ՀՅ-ում որակական «առաջընթաց» է գրանցում.....	16
ՍԱՄՎԵԼ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽճԱՆԿԱՐ.....	18
ԱՆՆԱ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍԿՎՈՒՄ Է ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ.....	22
ՕԼՅԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ԶԻՆԱ ԵՐԱՆՈՍՅԱՆ ՓՈՐՁԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐԹԱԿ.....	24
ՍԻՐԱՆՈՒՅՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՎՈՐԻ ՄԱՍԻՆ.....	27
ՏԱՐՈՆ ՊԱՐՄԱՅՅԱՆ ՈՒՂԵՂԻ «ՀԻԳԻԵՆԱ» կամ 21-րդ դարի տեղեկատվական մարտահրավերները.....	28
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՅԻՆ ԼՐԱՇԱՐՔ.....	30
ՎԵՐԾԱՆԵԼՈՎ ԱՐԿԵՍՏԻ ԳԱՂՏՆԱԳՐԵՐԸ.....	34
ՀԱՄԱՆԱՐԴԱՅԻՆ ԲՐԵՆԴ ԿՈԿՈ ՇԱՆԵԼ.....	38
ՀԱՄՈ ՍԱՐՅԱՆ-100.....	41
ԿԱՏԱԿԱՍԵՐԻ ԱՆԿՅՈՒՆ Ապրիլմեկյան.....	42
ԼԱՐԻՆԵ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ԱՆՎՃԱՐ ՉԵՌՈՒԵՌՈՒՄ.....	44

Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Սերժ Սարգսյանի 2014 թ. ապրիլի 13-ի հրամանագրով ՀՀ Աժ նախագահ, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի խորհրդի նախագահ Յովիկ Աբրահամյանը նշանակվել է ՀՀ վարչապետ։ Այս նշանակման կապակցությամբ Յովիկ Աբրահամյանին իր շնորհավորանքն է հղել ՀՊԾՀ ռեկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյանը։

Հարգարժան ՀՈՎԻԿ ԱՐԳԱՍԻ

Ընդունեք իմ ջերմ շնորհավորանքը Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի պաշտոնում Զեր նշանակման կապակցությամբ։ Վստահ եմ, որ կառավարման համակարգի Զեր տարիների վաստակը, փորձն ու հմտությունը մեծապես օգնելու են Զեզ այս բարձր և պատասխանատու պաշտոնում։ Յուսով եմ, որ Զեր գլխավորությամբ ՀՀ Կառավարությունը կարողանալու է լուծել իր առջև դրված խնդիրները՝ ի բարորություն մեր երկի, մեր ժողովրդի։

Հպարտ ենք՝ պետական կառավարման համակարգում մեր համալսարանի խորհրդի նախագահի հերթական հաջողությունն արձանագրելու առիթով։ Եվս մեկ անգամ շնորհավորում եմ Զեզ, մաղթում առողջություն, հաջողություն, ուժ և կորով՝ նախանշված նպատակներն իրագործելու համար։

**Հարգանքով՝ Զեր բարեկամ,
ՀՊԾՀ ռեկտոր, պրոֆեսոր
ԿՈՐՅՈՒՆ ԱԹՈՅԱՆ**

ՀՊԾՀ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՎԻԿ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆԸ ՆՇԱՆԱԿՎԵԼ Է ՀՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ.

**ՌԵԿՏՈՐ ԿՈՐՅՈՒՆ ԱԹՈՅԱՆԻ
ԾՈՒՐՀԱՎՈՐՄԱՆԸ**

ԵՐԵՒ ՏԱՐՄ ՀՊԾՀ ՌԵԿՏՈՐԻ ՊԱՇՏՈՆՈՒՄ

ՀԱՄԱՏԵՂ ՈՒԺԵՐՈՎ ՊԵՏՔ Է ԿԱՅԱԺՆԵՆՔ ՈՒ ՎԿԵԼԻ ՀՉՈՐՄԱՆԵՆՔ ՄԵՐ ԱԽՐԵԼԻ ՀԱՄԱԼՍՐԱՆԸ.

Կորյուն Աթոյս

Ապրիլի 26-ին լրացավ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի ռեկտոր, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյանի պաշտոնավարձան 3-րդ տարին: Աշխատանքային անցած շրջանում ռեկտորի գիշավորությամբ մի շարք ծրագրեր են իրականացվել համալսարանի զարգացման համար ռազմավարական նշանակություն ունեցող գրեթե բոլոր՝ ուսումնական, գիտահետազոտական, ուսանողների ու աշխատակիցների սոցիալական աջակցության, կրթական և աշխատանքային միջավայրի բարենորոգման ու բարելավման, միջազգայնացման, համալսարանի գործընկերների հետ համագործակցային հարաբերությունների հաստատման և այլ ուղղություններով:

ՀՊԾՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի հետ մեր գրույցը հյացք է կատարված աշխատանքին և նոր ծրագրերին:

- Պարոն Աթոյան, ինչպե՞ս է Ձեր տրամադրությունը համալսարանը դեկավարելու 3-րդ տարվա ավարտին:

- Մեկ բառով կրժվարանամ ասել: Անկենք ասած, ուրախ և հպարտ եմ կատարված տեսանելի աշխատանքով, բայց նաև տեսադաշտում են նոր նախագծերն ու նպատակները, որոնց իրագործումը մեծ ջանքեր է պահանջում:

- 2011թ. ներկայացվեց Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի նոր փուլի զարգացման Ձեր ծրագիրը: Ներկա հանգրվանում ինչպե՞ս էք գնահատում կատարված աշխատանքը, որքանո՞վ էր արդյունավետ անցած ժամանակահատվածը:

- 2011 թ. սեպտեմբերի 30-ին իրապարակվեց բուհի նոր տեսլականի մեր ծրագիրը՝ «Մենք փոխվում ենք» կարգախոսի ներքո: Դրանից հետո վճռականորեն անցել ենք նախանշված նպատակների իրականացմանը՝ միաժամանակ փորձելով պահպանել տարիների ընթացքում ստեղծված համալսարանի բարձր համբավը, բարի ավանդույթները: Մեր ծրագրերը տարբեր էին ու վերաբերում էին բուհի վերաբերնադաշտում, միջավայրի բարեկարգմանը, ուսումնական գործնթացի բարելավմանը, կրթության որակի բարձրացմանը, լարաների արդիականացմանը, գործառուների հետ համագործակցության խորացմանը, բուհում հետազոտական ուղղության, հանրային կապերի զարգացմանը, միջազգային համագործակցային կապերի ընդլայնմանը և այլ խնդիրների:

Ինչ վերաբերում է Ձեր հարցի երկորոր մասին՝ արդյունավետությանը, ապա դա պետք է գնահատեն մեր ուսանողները, գործնկերները: Մեզ միայն կարող է ոգևորել այն, որ մեր կադրերը պիտանի լինեն գործառուներին, երկրին, պետությանը:

- Թեև անցած ժամանակաշրջանում համալսարանի բարենորոգմանը միտված աշխատանքները ներկայացնելու առիթները ունեցել ենք, համենայն դեպք, փորձենք կանգ առնել ամենակարևոր հարցերի վրա: Ասացեք ինդրեմ համալսարանում ի՞նչ քայլեր են ձեռնարկվել կրթության որակի բարձրացման համար:

- Այս ընթացքում մենք որոշակի քայլեր ենք կատարել, որոնք լավ նախադրյալներ են ստեղծել մի քանի տարում համալսարանում կրթության որակն իրապես բարձրացնելու համար: Օդինակ, մասնակի վերանայվել են ուսումնական ծրագրերը, փոփոխություններ են արվել ուսանողների գնահատման բազմագործոնային համակարգում: Օրակարգում է մասնագիտությունների և մասնագիտացումների վերանայման հարցը, ինչի պահանջը բխում է ՀՀ Կառավարությունից:

Հայաստանյան բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կրթության որակը բարձրացնելու, այն միջազգայնորեն ընդունելի դարձնելու նպատակով բուհերում ստեղծվել են որակի համար պատասխանատու ստորաբաժանմներ: Այս գործնթացից զերծ չի մնացել նաև մեր համալսարանը, որտեղ ստեղծել ենք որակի ապահովման բաժին: Համալսարանում իրականացվել է փորձնական հճռնավերլուծություն և արդեն Որակի ապահովման ազգային կենտրոն է ներկայացվել հավատարմագրման հայտը: Տեխնիկակես վերազինվել են լսարանները՝ համապատասխանելով ավելի բարձր չափանիշների. այս գործնթացը շարունակական է:

Այսինքն՝ մեր համալսարանում ստեղծված է այն հիմքը, որի վրա հնարավոր է առաջ ընթանալ կրթության որակը բարձրացնելու ուղղությամբ, և եթե ոչ հիմա, ապա գոնե տեսանելի ապագայում արդյունքներ արձանագրել:

- Ձեր հայապարակային հայտարարություններում բազմիցս ներկայացրել եք այն համոզմնեաք, որ բուհերը պետք է գնան հետազոտական համալսարաններ դարնալու ճանապարհով: Մեր բուհում գիտահետազոտական ուղղության զարգացման համար ի՞նչ է արվել և ինչպե՞ս էք գնահատում համալսարանի ջանքերն այս ուղղությամբ:

- Այս, ռեկտորի պաշտոնը ստանձնելուց ի վեր ես հայտարարել եմ, որ պետք է գնալ համալսարանը գիտահետազոտական կենտրոն դարձնելու ճանապարհով, ինչն արտացոլված է նաև ՀՀ Նախագահի նախընտրական ծրագրում:

Այս ուղղությամբ արված առաջին քայլը ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների կարգի ներդրումն էր: Նախորդ տարի այս մրցույթի շրջանակներում ծևավորվեցին 13 գիտահետա

զոտական խմբեր, որոնց աշխատանքների համար կատարվեցին ֆինանսական զգալի ներդրումներ:

Երկրորդ և ամենահավակնութ քայլը համալսարանի խորհրդի որոշմամբ «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի ստեղծումն էր, որի առաքելությունն ու նպատակը լավագույնս արտահայտված են կարգախոսում՝ ««Ամբերդ» բուհական գիտության զարգացման արդիական համակարգ է»։ Կենտրոնի գործունեությանը հատկացվել է բուհի բյուջեի մոտ 3,7 տոկոսը, հետազոտություններուն ներգրավված են ոչ միայն պրոֆեսորներ, ոլորտային փորձառու մասնագետներ, այլև, որ նոր մշակույթ է, մագիստրանտներ և ասպիրանտներ, որոնք նաև վճարվում են այդ աշխատանքի համար։

Այս տարրվանից ներդրվել է նաև գիտառումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթը։ Այսինքն՝ համալսարանի գիտահետազոտական բաղադրիչը ամրապնդելու համար աշխատում ենք միանգամից մի քանի ուղղություններով։

Ինչ վերաբերում է արդյունքներին, ապա աեսոք է նշել, որ սա այնպիսի գործընթաց է, որի արդյունքները չեն կարող շատ շուտ ի հայտ գալ և երևալ։ Բայց մյուս կողմից, կարծում են, որ բուհը նաև գիտահետազոտական կենտրոն դարձնելու համար հիմնարար քայլերն արվել և արվում են։

- Ուսանողների հետ բաց և լայնամասշտար հանդիպումները պարբերական բնույթ են կրում։ Ինչպիսի՞ն է համալսարանի դեկավարություն-ուսանողություն համագործակցությունը և որքանո՞վ են Զեր ջանքերն ուսանողակենտրոն։

- Դուք ճիշտ եք նկատել, մեր սիրելի ուսանողների հետ հանդիպումները պարբերական և բավական կանոնակարգված բնույթ են կրում։ Պետք է ասել, որ այդ հանդիպումներն ինքնանպատակ չեն։ այդ առիթները մենք օգտագործում ենք ուսանողներին ներկայացնելու համալսարանում իրականացվող խոշոր ծրագրերը, մեր ձեռքբերումներն ու նաև բացքողումները։ Ուսանողների հետ անկաշկանդ մթնոլորտում քննարկում ենք առկա խնդիրները, նրանք հենարավորություն են ունենում անմիջականորեն բուհի դեկավարին ուղղել իրենց հուզող հարցերը և ստանալ պատասխաններ, ճշգրտում ենք մեր կատարած քայլերի արդյունավետության

վերաբերյալ նրանց վերաբերմունքը, ինչն, անկասկած, հաշվի ենք առնում հետագա գործունեության ընթացքում։ Ես այն համոզմանն եմ, որ մեր կատարած նախ և առաջ պետք է գոհացնի ուսանողներին, նրանք են մեր ծառայության հիմնական շահառուները։

- Անդրադառնամբ բոլորին հուզող մի շատ կարևոր հարցի՝ բուհի սոցիալական բաղադրականությանը։ Ի՞նչ է արվել այդ ուղղությամբ։

- Սոցիալական խնդիրները չեն կարող վրիպել մեր աչքից։ Բուհի սոցիալական բաղադրականությունը բազմաճյուղ է, արտահայտվում է տարբեր մոտեցումներով և ուղղված է թե ուսանողներին, թե աշխատակիցներին։ 2013-2014 ուսումնական տարվանից համալսարանում ուսանողների համար ներդրվեց սոցիալական փաթեթ։ Այն նախատեսում էր կրթաբոշակներ տրամադրել առաջին կուրսեցի լավ սովորող և սոցիալապես անապահով երեխաներին։ Թեև ծրագիրը վերաբերում էր այս տարի մեր համալսարան ընդունվածներին, սակայն հետագա տարիներին տարածվելու է բոլոր նոր ընդունվածների վրա։ Մեր խոստանը հավատարին, մենք սա իրականացրեցինք, և կրթաբոշակները ուսանողներին տրվեցին ուսման վարձերի գեղշման տեսքով։ Միևնույն ժամանակ, պահպանվել է նախկինում գործող գեղչի համակարգը։ Նոր սոցիալական փաթեթով ուսանողներին սիմվոլիկ վարձավճարով կեցության պայմաններ ենք առաջարկում նոր գործարկված «Տնտեսագետ» ուսանողի տանը։ Թե՛ ուսանողներին, թե՛ աշխատակիցներին մատչելի գներով սնունդ է առաջարկում մեր նոր բուժետը։ Դիլիջանի «Տնտեսագետ» մարզաառողջարանը նույնական կերպով ծառայում է մեր ուսանողներին և աշխատակիցներին։ Ամեն տարի այստեղ իրենց հանգիստն են անցկացնում մի քանի հայուր ՀՊՏՀ-ականներ՝ աշխատակիցներ և ուսանողներ։

Աշխատակիցներին ուղղված սոցիալական ծրագրերն այսքանով, բնականաբար, չեն ավարտվում։ Համալսարանը կազմակերպել է աշխատակիցների թժշկական ապահովագրությունը, որից միայն աշխատավարձի մեկ տոկոսն է աշխատակիցը վճարում, մնացած մասը բուհը փոխհատուցում է աշ-

խատակցին: Իսկ 2014 թ. հունվարից 10 տոկոսով բարձրացվեցին մեր աշխատակիցների աշխատավարձերը:

**- Ողո՞նք են, բայ Չեզ, այս պահին
համալսարանի համար իրատապ լուծման
խնդիրները:**

- Խնդիրները բազմաթիվ են, դրանք երբեք ել չեն ավարտվում: Բայց կան խնդիրներ, որոնք իրատապ լուծումներ են պահանջում և վերաբերում են համալսարանի տարրեր ոլորտներին՝ և կրթական, և գիտահետազոտական, և միջազգայնացման: Պարզ է, որ բոլոր հիմնախնդիրները չեն կարող մեկ անգամից լուծում ստանալ, առաջ ենք ընթանում ըստ առաջնահերթությունների:

**- Դարգելի ռեկտոր, անշուշտ, հանդիպել
եք նաև դժվարությունների, կա՞ն դեռևս
չիրականացված ծրագրեր, եթե այս, որո՞նք
կառամձնացնեք:**

- Ես նախորդ հարցին պատասխանելիս մասնակիորեն անդրադարձ դժվարություններին: Իհարկե, սա այն աշխատանքն է, որտեղ չեն կարող դժվարություններ չլինել: Բարեբախտաբար, չկա որևէ ծրագիր, որը մենք նախաձեռնել ենք, պլանավորել ենք, բայց չենք իրականացրել, ուստի ես չեմ կարող ննան որևէ նախաձեռնության մասին հիշատակել: Բայց որ բոլոր ծրագրերը կյանքի են կոչվում մեծ ջանքերի արդյունքում, դա փաստ է:

**- Պարուն Արյոյան, Ձեր ծրագիրն սկսել եք
«Մենք փոխվում ենք» նշանաբանի ներքո, որն
արդեն դարձել է յուրահատուկ կարգախոս,
աշխատած: Ձեր գնահատմամբ՝ որքանո՞վ ենք
այսօր «մենք փոխվել»:**

- Կարծում եմ, որ մենք բավականին փոխվել ենք (Ժպտում է): Պետք է նշեմ, որ ճիշտ է, մեր նախանշած ծրագրերը մեծավ մասսամբ այս ժամանակահատվածի համար իրականացվել են, բայց դա քիչ է, և որակական ծանրակշիռ արդյունքի հասնելու համար հարկավոր է ջանադիր ու շարունակական աշխատանք: Եվ այս առումով մեր անելիքները բազմաթիվ են: Ինչպես յուրաքանչյուր ոլորտ, կրթության ոլորտը ևս յուրահատուկ է և արանձնահատուկ մոտեցում է պահանջում: Մենք փորձում ենք այսօր լուծումներ գտնել տարրեր ուղղություններով ի հայտ եկած խնդիրներին ու նարտահրավերներին սկսած կրթական գործընթացի իրականացման համար բարենրոդ միջավայր ստեղծելուց մինչև կրթական ծրագրերի բարելավում: Այս խնդիրների համարի լուծնան վերջնական նպատակը մրցունակ կարդիրի բոլորակումն է: Բնական է, որ հեշտ չէ, բայց մենք ներդնում ենք մեր բոլոր ռեսուրսները և ամբողջ ներուժը:

- Ապագային միտված ի՞նչ ծրագրեր ունեք:

- Դրանք շատ են ու ժամանակի հրամայականով, ներկա զարգացումներով պայմանավորված, բարմացվում ու ավելանում են: Հսկայական աշխատանք ունենք կատարելու կրթական ծրագրերն արդիականացնելու, ուսումնական գործընթացն էլ ավելի բարելավելու ուղղությամբ, շարունակական է լսարանների արդիականացման գործընթացը, և

ձգտում ենք, որ այդպիսի լսարանների թիվը շատանա: Ուղիներ ենք որոնում գործատունների հետ համագործակցությունն ամրապնդելու ուղղությամբ, բավական անելիքներ ունենք միջազգային ծրագրերի ուղղությամբ, որոնցում հաջողությամբ ներգրավվել ենք և պետք է պատվով կատարենք մեր ստանձնած պարտականությունները: Շարունակական գործընթաց է բուհի տարրեր օդակների՝ ուսումնական, կրթական և վարչական ստորաբաժանումների վերանորոգման և տեխնիկական վերագինման աշխատանքների իրականացումը: Սկսել ենք և պետք է շարունակենք գրադարանի թվայնացման գործընթացը: Մի խոսքով՝ անելիքները շատ են, մի մասին էլ չեմ ցանկանում անդրադառնալ, որպեսզի կյանքի կոչվեն և հաճելիորեն ուրախացնեն մեր աշխատակիցներին և ուսանողներին:

Մեկ բան է կցանկանայի նշել՝ այսօր մենք ունենք բավական ծեռքբերումներ, համագործակցային հարաբերություններ ենք ստեղծել նաև դրսնկերների հետ, ինչը, հավատացած եմ, շատ կարևոր է՝ ունեցած հաջողություններն ամրապնդելու և ավելի վստահ առաջ շարժվելու համար:

**- Ի՞նչ կցանկանայիք ասել մեր
գործընկերներին, ուսանողներին, ինչի մասին
միզուցեց չխոսեցինք:**

- Կցանկանայի մեր գործընկերների, ուսանողների ուշադրությունը իրավիրել հետևյալի վրա. համալսարան ավելի հզորացնելու և մրցունակ դարձնելու ճանապարհին հնարավոր է ամեն ինչ չէ, որ մեր ձգտումներին համապատասխան է հաջողվում, վստահ եմ, անելիքներ դեռ կան, սակայն կարևոր է, որ մենք սիրով և սրտացավությամբ վերաբերվենք մեր բուհի զարգացման գործընթացին՝ այն ըմբռնումով, որ պետք է համատեղ ուժերով կայացնենք մեր սիրելի համալսարանը: Սա այն գերազույն նպատակն է, կարծում եմ, որին պետք է ձգտենք բոլորս:

**-Վերջում, քանի որ «Տնտեսագետի» այս
համարի լույսը մասնաւում է կանաց
ոչ պատուական միամյակի հետ, ակնկալում
ենք Ձեր բարեմաղթանքը:**

- Ես փորձում եմ չանտեսել որևէ տոն և բոլոր արիբներով միշտ իմ շնորհավորանքներն են հղում մեծ կոլեկտիվին: Այս պատեհ առիթն օգտագործելով ևս մեկ անգամ սրտանց և զերմորեն շնորհավորում են մեր հաստատության բոլոր կանաց, աղջիկներին, ուսանողուհիներին, մաղթում ամենալավ ու բարին՝ առողջություն, երջանկություն, ընտանեկան բարօրություն, աշխատանքային հաջողություններ:

Ինչպես ընդունված է ասել, կանայք մարդկության գեղեցիկ մասն են, և ես ցանկանում եմ, որ նրանք միշտ ունենան գեղեցիկ լինելու, գեղեցիկ ապրելու և արարելու համարավորություն: Սա պատիվ կրեի ոչ միայն իրենց, այլև հպարտանալու առիթ կտա մեր մեծ ընտանիքին:

**Հարցագրույցը վարեց
ԳՈՅԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԸ**

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի ռեկտորի 2014 թ. նարտի 14-ի հրամանով «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնում հայտարարվել է 2014 թ. հետազոտական աշխատանքների մրցույթ՝ 8 թեմաներով։ Ապրիլի 26-ին կենտրոնի խորհրդատուների խորհրդի նիստի ժամանակ հայտնի դարձան մրցույթի արդյունքները։

«Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի տնօրին Սամվել Ավետիսյանը նշեց, որ խորհրդությունը ստացել է 10 հայտ, 2 թեմաների համար՝ երկուական։ Հայտերն ուղարկվել են արտաքին և ներքին փորձագիտական գնահատման (գնահատվել են 8 չափանիշներով)։ Փորձագետների և խորհրդի անդամների գնահատականների արդյունքներով ֆինանսավորման են երաշխավորվել հետևյալ թեմաները։

«ՀՅ տարածքային համաշափ զարգացման սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրները», գիտական դեկավար Զոյա Թաղենոյան՝ տ.գ.դ., միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ամբիոնի ղոցենտ,

«ՀՅ տնտեսական զարգացման գերակայությունների գնահատումը և կանխատեսումը», գիտական դեկավար Աշոտ Թավաղյան՝ տ.գ.դ., պրոֆեսոր, տնտեսանաբեմատիկական մեթոդների ամբիոնի վարիչ,

«ՀՅ տնտեսության ոլորտային զարգացման և հարկարյուշետային քաղաքականության հիմնախնդիրները Մաքսային նիության անդամակցության պայմաններում», գիտական դեկավար Միքայել Մելքոնյան՝ տ.գ.դ., պրոֆեսոր, միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման ամբիոնի վարիչ։

«ՀՅ պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգի լավարկման (օպտիմալացման) հայեցակարգային դրույթների մշակում», գիտական դեկավար Յուրի Սուվարյան՝ տ.գ.դ., պրոֆեսոր, ակադեմիկոս, կառավարման ամբիոնի վարիչ։

«Քիզնեսի բարոյականության և սոցիալական պատասխանատվության հիմնախնդիրները ՀՅում», գիտական դեկավար Արամ Սարգսյան՝ փ.գ.դ., պրոֆեսոր, փիլիսոփայության և հայոց պատմության ամբիոնի վարիչ։

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԾԵՐ

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի կանոնադրության 27-րդ կետի, համալսարանի գիտական խորհրդի 2014 թվականի մարտի 26-ի որոշման, ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի հրամանի համաձայն՝ ՀՊՏՀ-ում հայտարարվել է գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթ։ Համալսարանի գիտական խորհրդի հաստատած գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթի վերաբերյալ կանոկակարգը գործողության մեջ է դրվել սույն թվականի մայիսի 2-ին և հայտարարվել է ներհամալսարանական գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթ՝ գիտական և ակադեմիական ուղղություններով։ Մինչև մեկ տարի տևողությամբ գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի կատարման ֆինանսավորման առավելագույն արժեքը սահմանվել է մինչև 4 միլիոն ՀՅ դրամ։

Ստեղծվել է համալսարանի գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի դրամաշնորհների տրամադրման մրցութային հանձնաժողով՝ ռեկտոր Կորյուն Արոյանի նախագծերի մրցույթին վերաբերող փաստաթղթերին ծանոթացնեք ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքի «Գիտություն» բաժնի «Գիտառուսումնական խմբեր» ենթաբաժնում։

Գիտառուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթին վերաբերող փաստաթղթերին ծանոթացնեք ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքի «Գիտություն» բաժնի «Գիտառուսումնական խմբեր» ենթաբաժնում։

ՀՊՏՀ «Տնտեսագետ» հրատարակչությունը «ՀՊՏՀ ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհային հետազոտություն» մատենաշարույթուս է ընծայել 2012-2013 թթ. ՀՊՏՀ ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների արժանացած հետազոտական խմբերի՝ միջամբիոնային, ամբիոնային և անհատ հետազոտողների աշխատությունները՝ համրայնացնելով ու ավելի տեսանելի դարձնելով ՀՊՏՀ գիտնականների ուսումնասիրությունների շրջանակը, գիտական նոր խոսքը։

Նշված մատենաշարի գրքերի էլեկտրոնային տարբերակները կարող եք կարդալ ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքում՝ առև.առ, այցելելով «Գիտություն» բաժնի «Գիտական հրապարակումներ» ենթաբաժնին։

ԲԱՐԻՆ, ԱՐԴԱՐԸ, ԼՈՒԽՆ ՈՒ ՀԱՎԱՏՆ ԵՆ ԱՄԵՆԱՇՈՐԵԴԸ

Ամեն տարի ապրիլի 24-ին հայ ժողովուրդը և համայն մարդկությունը սգում են Հայոց ցեղասպանության տարելիցը: Մեկ տարի անց կնշվի հարյուրամյակը: Մեկ ամրոջ դար է բաժանում մեզ այն մեծ ողբերգությունից, որը հայ տեսակի ոչնչացման սահմանադրությունը ծրագիր էր, հայահալած քաղաքականություն՝ արևմտահայությանը իր հայրենիքից տեղահան անելու ու բնաշնչելու: Յրեշավոր ծրագիր, որն անիրագործելի էր, սակայն մեծ տառապանքներ, կորուստներ բերեց մեր ժողովրդին: Չնավորվեց սփյուռքը, և հայ մարդու օտար հողուն, օտար ազգերի մեջ հարմարվելուց, կայանալուց զատ, շարունակեց պահպանել իր լեզուն ու ինքնությունը, չխցել կապը մայր հայրենիքի հետ:

Այսօրվա երիտասարդության համար հարյուր տարի առաջ կատարված իրական ու զգայուն է, քանի որ դեռ կան մեծ ողբերգությունը վերապահ մարդիկ ու նրանց հիշողությունները, Մեծ Եղենի թեմայով նկարահանվել են փաստագրական ու գեղարվեստական ֆիլմեր, գրվել են ստեղծագործություններ, որոնք լինելով խորապես ցավի ու վշտի արտահայտություն, միևնույն է, սփյուռք են սեր ու լավատեսություն:

Ամեն ցեղի խաղաղություն, ամեն ազգի հող ու ծով,
Դու հույսն ամեն ժողովրդի, որ ծովանաս մանկանցով:

... Ոչ հերկում եմ, ոչ ետ տալիս, որ դու անդ էլ ծիծաղես՝
Իմ որմնադիր խաղաղություն, Ամին կյանքով շաղախես...
Ինչպես դառնա մարդն առանց քեզ՝ գլուխողոցոն աստծոն,
Երբ չկայիր՝ Եղենվեցինք՝ իմշ-որ ցեղից բրածոն...

... Խաղաղություն, այս իմ երգով ահազանգիր ամենուր,
Որ խելքի գան, թե խելք չունեն, իսկ թե ունեն խաղաղվեմ՝
Ինչպես լուսինն ու արևը՝ իրար երեք չքախվեմ:

Դովիհաննես Շիրազի «Խաղաղություն ամենեցուն» պոեմից

Թե՛ Ծիծենակաբերդի հուշահամալիրի հարգանքի ճամփին՝ գլխահակ ու տխուր, թե՛ ջահերի երթում՝ ընթառուստ ու բռունցքված հայ երիտասարդն իր հոգում կրում է նախնաց կորստի ու տառապանքի ցավը, որից ծնվում են ապրելու, կառուցելու, կյանքը շարունակելու հայ մարդուց անբաժան կամքն ու ձգտումը:

Ամեն տարի բազմահազար հայորդների երթում ոգեկոչման ու հիշատակի տուրք են նատուցում նաև մեր համալսարանի ներկայացուցիչները՝ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի գլխավորությամբ: Դեպի անմեղ զոհերի հուշահամալիրի բարձունք լուր միասնությամբ նրանց առաջնորդում են խոր կսկիծը, հայրենիքի հանդեպ աննացորդ սերն ու նվիրունը, և, իհարկե, անհատնում լավատեսությունն առ այն, որ ապրելու ենք ու վերահաստատելու, որ բարին, արդարը, լույսն ու հավատն են ամենազդրեղը:

Այս ոգեղեն լավատեսությունն էր իր մեջ կրում նաև ՀՊՏՀ հանդիսասրահում ապրիլի 23-ին կայացած «Դարերու վրեժ» խորագորով ցերեկությը, որին ներկա էին ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանը, պրոռեկտոր Միհրդատ Ջարությունյանը, դեկաններ, պրոֆեսորադասախոսական կազմի ներկայացուցիչներ, աշխատակիցներ, ուսանողներ: Ուսանողական խորհրդի գուական և թատերական ստուդիայի սաները, ստուդիայի դեկավար ու միջոցառման կազմակերպիչ, ՀՊՏՀ մագիստրանտ Հարություն Արզումանյանը հանդես եկան ասմունքով՝ ու երգով. Պարույր Սևակ, Հովհաննես Շիրազ, Սիհամանթո, Համո Սահյան, Եղիշե Չարենց: Խոր ապրումով ու հուզական շեշտադրումով կատարումները, որոնք հայտնի ստեղծագործությունների յուրովի մեկնաբանություններ էին, կոչ էին անում վառ պահել Մեծ Եղենի անմեղ զոհերի հիշատակը, լինել Հայ դասի արդար պաշտպանը: Կավերագրական շարքերը, որ ցուցադրվում էին, ունեին ուսուցողական ու ճանաչողական բնույթ և, իհարկե, խորհուրդ ու խորություն. մեծ արհավիրք ու կոտորած տեսած ժողովրդի վերջնաջուղումն ու զարթոնքն էին փառաբանում մեր ուսանողները, գիտության ու գրականության, սպորտի ու մշակույթի մեջ վերելքը, որ ապրում է հայ ժողովուրդը ու ապրելու է կերտելով իր գալիքի լուսավոր օրերը:

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐՈԱՆՑԱՆ

Ուսանողական աշխույժ ու գրավիչ միջավայր.

«Տնտեսագետ» ուսանողի տանը՝ ինչպես ընտանեկան ջերմ հարկի տակ

ՀՊՏՀ «Տնտեսագետ» ուսանողի տունը գործում է 2013-2014 ուստարվանից: Ուսանողներին կեցության պայմաններով ապահովելու հարցն ընթացիկ ուսումնական տարվանից համալսարանի դեկանավորության կողմից գործողության մեջ դրված սոցիալական ծրագրի բաղադրիչներից է:

Գարնանային մի գեղեցիկ օր «Տնտեսագետ» ամսագրի աշխատակիցները հյուրներակալվեցին Նոր Նորիք 2-րդ զանգվածի և Ստեփանյան 1 հասցեում գտնվող «Տնտեսագետ» ուսանողի տանը:

«Երեխեք, ֆիլմը նիացնում եմ արդեն, չե՞ք գալիս», - ուսանողի տան ժամանցի սրահից ձայնում էր մեկը:

«Մի քիչ դաս ունեմ, ավարտեմ՝ կգամ, իամ էլ սուրճ կխմենք»-, սենյակից արձագանքում էր մեկ այլ ուսանող...

Մեկ ընտանիքի պես են բոլոր տնտեսագետ ուսանողները, ովքեր ուսումնառության ընթացքում բնակվում են ՀՊՏՀ ուսանողի տանը:

Արտյոմ Քոսակյանը ուսանողի տան առաջին բնակիչն է, նայրաքաղաք սովորելու է եկել Տավուշի մարզից:

«Երբ ընդունվեցի Տնտեսագիտական համալսարան, վարձով տուն էի փնտում, որպեսզի դասերն սկսվելուն պես տեղափոխվեի Երևան: Տեղեկանալով նորակառույց ուսանողի տան մասին՝ սկսեցի հետաքրքրվել, այնուհետև դրա վերաբերյալ հայտարարություն կարդացի նաև համալսարանի պաշտոնական կայքում: Պայմաններին ծանոթանալուց հետո անմիջապես դիմեցի: Գրեթե մեկ տարի է՝ այստեղ եմ ապրում և գոհ եմ ամեն ինչից: Ուսանողական առօրյան հետաքրքիր և բազմաբունդակ է, նույնիսկ թվում է օրը շատ կարճ է: Վաղ առավոտյան հավաքվում ենք և ուսանողներով գնում դասի: Դասից հետո գալիս ենք, ճաշում, դաս սովորում, ապա որևէ հետաքրքիր ֆիլմ դիտում,

գրուցում, միասին քննարկում դասերը (այստեղ նաև կուրսընկերներ ունեմ), ինտելեկտուալ և ժամանցային տարրեր խաղում, միասին սուրճ կամ թե խմում և այլն: Օրերն այսպես շատ արագ են անցնում, քանի որ հագեցած են: Երբ մեր ընկերներին ներկայացնում ենք մեր առօրյան՝ «նախանձում» են», - պատեց Արտյոմը:

Շուշանիկ Նշանյանը Զավախիքից է, սովորում է մեր բուհի ֆինանսական ֆակուլտետի մագիստրատուրայի 2-րդ կուրսում, շուտով ավարտելու է համալսարանը: Նա ասում է, որ թեպետ ուսանողական կյանքի վերջին տարում, բայց, այնուամենայնիվ, մատչելի ու բարեկեցիկ կեցավայրում ապրելու, նաև՝ ապագայի համար ուսանողական անմոռանալի հուշեր կերտելու լավ հնարավորություն ունեցավ:

«Շատ եմ հավանում այստեղի կարգուկանոնը, միջավայրը, մաքրությունն ու, առհասարակ, ամեն ինչը: Տնօրենը, պարետը, տնտեսվարուհիները ուշադիր ու հոգատար են ամեն մի ուսանողի հանդեպ: Այստեղ մեզ ապահով ու ազատ ենք զգում», - ասաց Շուշանիկը:

ՀՊՏՀ ուսանողի տունն իր հարկի տակ հյուրընկալել է նաև սփյուռքահայ ուսանողների: Ասատուր Գասիսը հայրենիք է եկել Սիրիայից: Սփյուռքահայ երիտասարդն ասաց, որ ուսանողի տան մասին տեղեկացել է ընկերներից:

«Այստեղ ինձ շատ լավ եմ զգում, հետաքրքիր է ապրել մի միջավայրում, որտեղ բոլորն ուսանող են, երիտասարդ: ՀՊՏՀ ուսանողի տունն ինձ տալիս է ոչ միայն ապրելու հարմարավետ պայմաններ, այլև

նոր ծանոթություններ», - նշեց Ասատուրը:

Ուսանողի տունը ստեղծվել է նաև Տնտեսագիտական համալսարանի օտարերկրացի ուսանողներին կացարանով ապահովելու նպատակով: Մեկ ամբողջ հարկաբաժին հատկացված է օտարերկրացի, մասնավորապես, հնդիկ ուսանողներին:

«Տնտեսագետի» այցը հաճելի անակնկալ էր նաև հնդիկ ուսանողների համար: Նրանք մեզ ընդունեցին խանդավառ: Այդ պահին ժամանցի սրահում հնդկական ֆիլմ էին դիտում: Ուղեկցելու ընթացքում տնտեսվարուին արդեն տեղեկացրել էր, որ ուսանողներից մեկը՝ Համիդը, լավ ձայն ունի, հաճախ է երգում, ուստի առաջարկեցինք նրան երգել: Համիդ Զոդիին սիրով ընդառաջեց մեզ: «Ճիշտ է, մեր լեզուն չեք հասկանա, բայց երգ հաստատ ձեզ դուր կգա», - ասաց նա և հնդկական երգ կատարեց: Հարցին, թե ինչու է ընտրել հենց Տնտեսագիտական համալսարանը, երիտասարդը պատասխանեց: «Համացանցով աշխարհի շատ համալսարանների են ծանոթացել, բայց ընտրել են հենց Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը, քանի որ ուսումը որակյալ ու մատչելի է, բոլիի վարկանիշը՝ բարձր: Ուսանողի տան պայմանները հարմարավետ են, ունենք ինտերնետ կապ (WI-FI), ջեռուցում, նորանձ գույք և տեխնիկա: Այստեղ շատ հայ ընկերներ ենք ձեռք բերել, մեզ գգում ենք՝ ինչպես մեր տանը»:

«Տնտեսագետ» ուսանողի տան տնտեսվարուին կարինե Գրիգորյանը մեզ հետ գրուցում նշեց, որ խստորեն հետևում են սենյակների, խոհանոցի, բակի մաքրությանը, հաճախակի կազմակերպում են շաբաթօրյակներ: «Ուսանողներից ամեն մեկը յուրովի, առանձնահատուկ է: Բոլորին մեկ առ մեկ ճանաչում ենք, կարծես մեծ ու համերաշխ ընտանիք լինենք: Մենք՝ տնտեսվարուիններս, ուսանողներներին ծնողի պես ենք վերաբերվում, զգտում ենք օգտակար լինել նրանց մեր խորհուրդներով և ամենահաճելին այն է, որ նրանք սիրով են ընդունում այդ խորհուրդները», - ասաց տիկին Կարինեն:

Ուսանողի տան պարետ Արամ Մաղաքյանը հավաստիացրեց, որ անվտանգության առումով շենքում ոչ մի խնդիր չկա, տարածքը տեսահսկվում է, ազատ մուտքի իրավումը ունեն միայն բնակիչները, իսկ նրանց հարազատներն ու ընկերները կարող են ներս մտնել միայն պարետի թույլտվությամբ:

«Անվտանգության համակարգը գործում է և դեռ համալրվում. շուտով կտեղադրվեն ևս մի քանի տեսախցիկներ», - նշեց պարետը:

«Տնտեսագետի»՝ ուսանողի տուն այցելության վերջին կետը շենքի 1-ին հարկում գործող բուֆետն էր: Այն առանձնանում է իր գեղեցիկ ձևավորմամբ և գրավիչ տեսքով: Ինչպես նշեց բուֆետի ավագ խոհարար Մաղլենա Խոկանդարյանը, ուսանողներին առաջարկվում է թարմ, որակյալ ու համեղ սնունդ:

«Խստագոյն պահանջում են սննդի անվտանգության կանոնները, կերակուրներ ենք պատրաստում միայն թարմ, որակյալ հումքից: Կերակրացանկում ներառված են ամենատարբեր ուտեսուներ՝ պայուրներից մինչև աղցաններ: Ուսանողների մի մասը մշտապես օգտվում է մեր ծաշատեսակներից: Բուֆետը բնակիչների համար լիցքարափելու, համախմբվելու միջավայր է նաև: Հաճախ են լինում դեպքեր, երբ ուսանողների մի խումբ է գալիս և նախապես պատվիրում որևէ համեղ ուտեսուտ, որպեսզի հաջորդ օրը համտեսեն: Ի դեպ, հատուկ հնդիկ բնակիչների ցանկությամբ պատրաստում ենք հնդկական կերակրատեսակներ՝ ևս բրնձով փլավ, հավով ուտեսուտ («չիրըն մասալա») և այլն: Նշենք, որ առաջարկվող սնունդը բավականին մատչելի է», - ասաց ավագ խոհարար՝ շնորհակալություն հայտնելով ուսանողի տան տնօրինությանը ջերմ և հոգատար վերաբերնունքի համար:

Ուսանողներից շատերը նշեցին, որ իրենց ծանոթներին, բարեկամներին, ովքեր պատրաստվում են ընդունվել ՀՊՏՀ, խորհուրդ են տվել բնակվել հենց «Տնտեսագետ» ուսանողի տանը:

Այնքան ջերմ, այնքան հյուրընկալ էին ուսանողի տան բնակիչները, որ փոքր-ինչ դժվար էր հեռանալը: Ահա այսպիսի հարմարավետ պայմաններ է առաջարկում համալսարանն իր ուսանողին: Հաճելի, ուսանողական գրավիչ մթնոլորտում, մեկ հարկի տակ բնակվում են Տնտեսագիտական համալսարանի՝ տարբեր մարզերից եկած, օտարերկրացի, սփյուռքահայ ուսանողները՝ որպես մեկ ընտանիք՝ աջակից լինելով միմյանց:

ՆԱՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ

ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԾՆՎԱԾ ՆԵՐԸՆՉԱԼԵՒՅՑ

ՀՊՏՀ մեծ դահլիճում մարտի 13-ին նշվեց Եղիշե Զարենցի 117-ամյակը: Յերեկոյքը կազմակերպվել էր հայոց և ռուսաց լեզուների ամբողնի վարիչ, բ. գ. դ., պրոֆեսոր Մարի Զաքարյանի նախաձեռնությամբ: Վերջինիս հավաստմամբ՝ «ճանաչենք հայ մշակույթի մեծերին» կարգախոսով միջոցառումները համալսարանում կդաշնան պարբերական: Սասնակցում էին ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը, դասախոսներ, աշխատակիցներ, ուսանողներ:

Յերեկոյքի խորագիրն էր՝ «Ճավերժ Զարենց՝ հայկական արևի, հույզի, ժիջաղի, վշտի և... լրության»: Մարի Զաքարյանն ամփոփ ներկայացրեց Զարենցի կյանքը, գործունեությունը, անցած բանաստեղծական ուղին՝ բնորոշելով նրան իբրև հայ նորագույն գրականության իհմնադիր: Պրոֆեսորը հանգամանորեն խոսեց բանաստեղծի ստեղծագործական շրջափուլերի մասին՝ առաջինը՝ տերյանական, երկրորդը՝ հեղափոխությանը նվիրված բանաստեղծություններ, երրորդը՝ 20-ական թվականների հայ նորագույն գրականության զարգացման մայրուղու որոնումների շրջան, չորրորդը՝ արդյունքը այդ որոնումների՝ «Էպիքական լուսաբաց» շարքը և Վերջինը՝ ծանր, տագնապալից խոհերի ու հիասքանչությունների շրջան՝ «Գիրք ծանապարհի» ժողովածու: Մարի Զաքարյանն իր ելույթը եզրափակեց՝ մեկ քառատող ընթերցելով «Անկումների սարսափից» ստեղծագործությունից:

ՀՊՏՀ շնորհաշատ ուսանողներն ասմունքեցին Զարենցի բանաստեղծությունները, հանդես եկան հայկական ժողովրդական երգով, պարով: Միջոցառման ավարտին ելույթը ունեցավ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը՝ շնորհակալություն հայտնելով հայոց և ռուսաց լեզուների ամբողնի վարիչին, շնորհաշատ ուսանողներին՝ հրաշալի միջոցառման, «դահլիճը Զարենցով լցնելու համար»:

«Զարենցը հայ գրականության երկնականարում փայլող ամենապայծառ աստղերից մեկն է, նա ազգի մեծություններից է, ինչպես Ավետիք Խահակյանը, Պարույր Սևակը և ուրիշներ: Մեծությունները տարբերվում են նրանով, որ ապրում են մեզ հետ հավերժ: Զարենցի անժամանակ մահը չդարձանվող վերք է մեր ազգի համար, նա դեռ շատ բան ուներ տալու բազմադարյան թերթության մեր ծովում անդաստանին», - բանաստեղծի գործունեությունը գնահատեց ռեկտոր Կորյուն Արոյանը:

Ունի՝ տոն պարգևելու համալսարանի կանանց ու աղջիկներին:

Շնորհալի ուսանողները ներկայացրեցին 19-20-րդ դարերի ռուս գրողների ու բանաստեղծների՝ սիրուն և կանանց նվիրված ստեղծագործությունները, նամակները, կատարեցին նաև երգեր (ռոմաններ). Պուշկին և Գոնչարովա, Ախմատովա և Գումիլյով, Բլուկ և Մենդելեևա...

Միջոցառման ավարտին ՇՇ-ում «Ուսաստրուտմիշեստվո»-ի ներկայացուցչության ռուսաց լեզվի բաժնի դեկավար նատայա Երյոմենկոն շնորհակալություն հայտնեց կազմակերպիչներին, բուհի դեկավարությանը՝ գեղեցիկ միջոցառման, շնորհալի և խելացի ուսանողներ կրթելու համար, շնորհավորեց բոլոր կանանց ու աղջիկներին և Ելենա Կարապետյանին հանձնեց շնորհակալագիր՝ կրթական մշակութային ակտիվ գործունեության համար:

Յայոց և ռուսաց լեզուների ամբողնի վարիչ Մարի Զաքարյանը ցերեկույթը գնահատեց ոչ միայն որպես ռուս գրականությանը նվիրված միջոցառում, այլև ռուսաց լեզվի յուրատեսակ արժենորում՝ նշելով. «Չէ՞ որ մշակույթի ճանաչումը բերում է լեզուն սիրելուն, գնահատելուն»:

Ապրիլի 4-ին նույն ամբողնի նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ սիրո, ներշնչանքի ու պոեզիայի ցերեկույթ՝ «Դա ս্বայտված անուն Տօն» («Թող սրբանա անունը Քո») խորագրով: Սասնակցում էին պրոռեկտորներ Գագիկ Վարդանյանն ու Միհրդատ Զարությունյանը, դեկաններ, դասախոսներ, աշխատակիցներ, ուսանողներ, ինչպես նաև հատուկ հյուրեր՝ ՇՇ-ում «Ուսաստրուտմիշեստվո»-ի ներկայացուցչությունից: Յայոց և ռուսաց լեզուների ամբողնի դասախոս Ելենա Կարապետյանը, ողջունելով հյուրերին, նշեց, որ կանանց տոներին նվիրված ռուսական պոեզիայի ցերեկույթը նպատակ ունի անդամականացնելու համար»:

ՆԱՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ

ՆԵՐԱՌՈՒԿԱՆ ՏԱՏԵԱՅԿԱՆ ՄՈՒԵԼ ՀԵՏՎՈԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՈՒ ՔԱՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանը, Շվեյցարիայի համագործակցության հարավկովկասյան գրասենյակի աջակցությամբ, ՀՀ Կառավարության ու հիմնական շահակիցներին աջակցելու նպատակադրմամբ, սկսել է «Հայաստանում ներառական աճի խթանման քննարկումների հարթակի ստեղծում» ծրագիրը նախաձեռնելով կլոր սեղան-քննարկումների շարք:

Մարտի 5-ին ՀՊՏՀ միջազգային ծրագրերի կենտրոնում նախագծի շրջանակներում տեղի ունեցավ առաջին կլոր սեղան-քննարկումը՝ «Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման զարգացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում» թեմայով: Քննարկմանը ներկա էին ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը, Հարավային Կովկասում Շվեյցարական համագործակցության գրասենյակի ներկայացուցիչ Լուկաս Լյուչերը, ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարի առաջին տեղակալ Վաչե Տերտերյանը, Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության հայա-

անդրադարձական համակարգը, որ մեր համալսարանի նպատակներից է կիրառական հետազոտություններ իրականացնող և խորհրդատվություն մատուցող կառույց դառնալը, ինչը համրապետությունում գործող հիմնական շահակիցների հետ պարբերաբար համագործակցելու հնարավորություն կրնածերի: Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության հայատանյան գրասենյակի ղեկավար Զառա Ալավերդյանը փոխադարձաբար շնորհակալություն հայտնեց Տնտեսագիտական համալսարանին համագործակցության համար, հաջողություն մաղթեց հավաքի մասնակիցներին՝ իր ողջույնի խոսքում նշելով, որ կլոր սեղանի շրջանակներում արձարձվող թեման կարևորվում է նաև այն պատճառով, որ ՀՀ Կառավարությունը նախաձեռնել է տարածքային բարեփոխումներ: Նա հույս հայտնեց, որ այս քննարկումը կտա իր առաջին արդյունքը: Ծրագրի կառավարման խնդիր անդամ Նվարդ Մանասյանը ներկայացրեց ծրագրի ընդհանուր տրամաբանությունը և նշեց, որ Տնտեսագիտական համալսարանի տեսական ու գործնական գիտելիքների և փորձի ներուժը բարենպաստ հարթակ են խնդրո առարկա բոլոր տեսակետները և հիմնահարցերը քննարկելու, փորձագիտական բանավեճեր խթանելու համար:

Թեմայի շուրջ որպես հիմնական գեկուցողներ հանդես եկան ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարի առաջին տեղակալ Վաչե Տերտերյանը և ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ՀՊՏՀ կառավարման ամբիոնի վարիչ, պղոփառող Յուրի Սուվարյանը:

Ելույթներից հետո ծավալվեց աշխույժ քննարկում:

Կլոր սեղանի ծևաչափում կշարունակվեն հետագա քննարկումները տարբեր թեմաների շուրջ: Համալսարանի նախաձեռնած հերթական ծրագրի մասին ՀՊՏՀ ուսումնամեթոդական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Պարույր Քալանթարյանը նեզ հետ զրույցում ասաց. «Ծրագրի կարևորությունը հետևյալն է. ցուցանիշները վկայում են, որ մեր երկրում տնտեսական աճ՝ ցածր, թե բարձր, համենայն դեպք կա, բայց մյուս կողմից էլ կա աղքատության աճ, ինչը պարադոքսալ երևույթ է: Այս ծրագիրը նպատակ ունի տվյալ երևույթի պատճառներն ուսումնասիրելու, հետազոտելու և առկա հարցերին պատասխաններ տալու»:

ԳՈՐԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

տանյան գրասենյակի ղեկավար Զառա Ալավերդյանը, ՀՊՏՀ պրոռեկտորները, ծրագրի կառավարման խնդիր անդամները:

Ողջունելով Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության հայատանյան գրասենյակի հետ մեր համալսարանում հերթական ծրագրի մեկնարկը՝ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը շնորհակալություն հայտնեց գրասենյակին՝ վստահության և համագործակցության համար: Ծրագրի կարևորությանը, կլոր սեղան - քննարկումներին

«Արդահայրում եմ այն, ինչ զգում եմ». Երազկող աղջկա ստեղծագործական միորումները

Ասում են՝ ստեղծագործող մարդիկ երազկոտ են, նուրբ հոգու տեր, փխրուն, նրբանկատ, կյանքն ընկալում են բոլոր նրերանգներով, գերզգայուն են... «Տնտեսագետի» այս համարի հեռուսն օժտված է թվարկված հատկանիշներով: Թվում է՝ նրա մասնագիտությունն այնպիսին է, որ կոժվարանար պատկերավոր արտահայտել երազկոտ աղջկա երևակայությունը, զգացածն ու ապրածը, բայց արի ու տես, որ տաղանդը սահմաններ, մասնագիտություն չի ճանաչում:

...Ստեղծագործել՝ բանաստեղծություններ գրել, սկսել է մի քանի ամիս առաջ՝ դասախոսի շնորհիվ բացահայտելով իր այսպես ասած «թաքնված տաղանդը»: Մեր շնորհալին ՀՊՏՀ ուսանողութիւն Լիլիթ Քոչարյանն է, սովորում է ինֆորմատիկայի և վիճակագրության ֆակուլտետի 1-ին կուրսում:

Լիլիթը պատմում է, որ անգերենի դասախոս Լուսյա Տեր-Սարգսյանն է բացահայտել չափածո ստեղծագործելու իր կարողությունը. «Դասի ժամանակ դասախոսը մեզ առաջարկեց ասմունքել. Ես բանաստեղծություններ կարդացի Պարույր Սևակից, և նա ինձ ասաց, որ ասմունքելու յուրահատուկ ձիրք ունեմ, ապա հարցրեց, թե երբևէ փորձել եմ բանաստեղծություն գրել: Անկեղծ ասած, միշտ էլ զգացմունքներս արտահայտելու, թթին հանձնելու ցանկություն եղել է, բայց չգիտեն ինչո՞ւ՝ անտեսել են: Դասախոսին ակնարկից ներշնչվեցի, նա ինձ ոգևորեց, և ինքս ինձ կարծես համոզեցի, որ այդուհետ գրելու են... Եվ... կարծում եմ՝ հաջողվեց. շուրջ երկու ամսվա ընթացքում գրեցի երկու տասնյակից ավելի բանաստեղծություններ՝ իմանականում սիրո, կարոտի, զղջան մասին: Դրանց շարքն օրեցօր համալրվում է: Յայ բանաստեղծներից սիրում են Սևակ, Տերյան և ոգեշնչվում են նրանցից: Բավական է տրամադրված լինեն ստեղծագործելու և թուղթ ու գրիչը ծեռքս առնեմ՝ բանաստեղծական տողերն ակամա ծնվում են: Արտահայտում են այն, ինչ զգում են: Դիմնականում ստեղծագործում են սիրո, բնության թեմաներով: Եթե այժմ ունեցած բանաստեղծությունները հավաքելու լինեի մեկ ժողովածուում, այն կվերնագրեի «Ուշացած զղում»:

Ինչպես դեռատի ամեն աղջնակ, Լիլիթն էլ կյանքում հիասքափություններ է ապրել: Նա ասում է, որ վստահում ու նվիրվում է մարդկանց, սակայն հաճախ է ափսոսում դրա համար: Մեր այն հարցին, թե ինչո՞վ են պայմանավորված բանաստեղծություններում գերակշռող բախծոտ տրամադրությունները, հետինակի արձագանքը հուզումնառատ եղավ... նա արտասվեց, ապա սրբելով արցունքները՝ ժպտաց ու լոեց: Խոշոր ու սկրուսկ աչքերը հանգստություն էին արտահայտում: Պատասխանը բազմանշանակ, բայց միևնույն ժամանակ պարզ էր. նրբազգաց աղջկա հոգու խորվքն է ծնունդ տվել թախծոտ, սակայն լավատեսական ու բարի բանաստեղծություններին:

Ակնհայտ է Լիլիթին հիասքափությունը կոփել է, ասում է՝ դարձել է ավելի ինքնավստահ, կյանքի փորձ է ծեռք բերել, թեև դեռ 18 տարեկան է: Բանաստեղծություններն ընթերցելիս էլ տպավորություն է ստեղծվում, թե հետինակը կյանքի հարուստ փորձով, սեր, հիասքափություն ապրած ու վերապրած անձնավորություն է, մինչդեռ իրականում սիրունատես ու նուրբ հոգու տեր մի աղջնակ է: Աղջնակ, ով բարի և հպարտ է, երազկոտ, բայց իրատես:

Լիլիթ Քոչարյանին մաղթում ենք ստեղծագործական հաջողություններ և ցանկանում, որ հետայսու բանաստեղծելու առիթները լինեն ուրախությունն ու խանդավառությունը:

ՆԱՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ Ե ԵՐԳՈՒՄ

Գարունն է երգում...

Սրբիս դաշտերում կարուի բույրն է տարածվել ագահ,

Երգող թռչնի հետ գուգերգ են կազմել.

Ու այդ երգի մեջ ամեն շնչի հետ մի նոր ժաղիկ է ծնվում, գործում գահ:

Գարուն թագուիին շրջում է երկրում, ժպտում, ամենքին ժպիր պարգևում,

Սիրահար սրբին իր մի ժպիրով կրակ է տալիս ու կյանք է առնում:

Բոլորը կարծես սպասում են նրան սրբի թրթիռով, իւնք երազանքով:

Ասես թե մայրը, բարկությունն անցած՝ գրկում է որդուն, փարվում կարուիով:

ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ ՄԱՆԿԱՆԱԼ

Մեծ ես՝ ասում են,
Փոքր եմ՝ սխալում են:
Բայց վերադարձ եմ երազում սրբով
Այն հրաշք աշխարհի մանկություն կոչվող:
Ուզում եմ համերժ գնալ, հետ չգալ
Ուզում եմ գրկել իմ ընկերներին:
Հին ընկերներին:
Ուզում եմ նորից կովել նրանց հետ,
Ու նրանց հետ էլ նսպել լաց լինել:

Մեր ինչույքներն եմ հետ բերել ուզում
Որում կային ինչորներ անհաս,
Մի փոքրիկ ափսե՝ ելակներով լի,
Ու չվացված խաղողի մի վազ:
Ուզում եմ նորից նրանց հետ խաղալ
Ու դիկսիլների հագուստներ կարել
Ուզում եմ նորից չնծաղիկ քաղել
Ու ծաղիկներով ոսկե թագ հյուսել:
Ուզում եմ մինչև շաբ ուշ երեկո
Նսպել բակերում ջուսավորված...
Ուզում եմ՝ ինչպես փոքրիկ կամակոր
Ու դեռ սպասում եմ ես աչքերս թաց:

Գնում ես հիմա
Քեզ բարի Ճամփա...
Անհիմն խանդի խուլ բռնկումից
Ամեն ինչ ինքդ ջրում այրեցիր:
Ինչ մի՛ մոդեցիր,
Ըսդմիշտ մոռացի՛ր,
Ու թող մոռանամ ես քեզ հետ կապված
Ամեն բան հիմա:
Դժվար է, գիտես,
Ու թե սիրում ես,
Էլ մի բարդացրու,
Մի ավելացրու լրառապանքը իմ:
Քո կողքին եմ ես անկեղծ ժայռացել
Ու քո գնալուց՝ ողջ գիշեր լացել:
Քեզ մոռանալն էլ կնշանակի ինքս ինչ
մոռանալ...

ԴԻԼ ԻՆՉ ԿՈՉՈՒՄ ԵՄ «ԻՄ ՀՊԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ»

Ինչ շաբ են ասում,
Որ դու իմ կյանքում շաբ ավելորդ ես,
Ու խանգարում ես ինչ շաբ հարցերում:
Բայց ես չեմ կարծում...
Աչքով դեսնում եմ ու սրբով էլ՝ զգում,
Որ դու իմ կյանքում հրաշք ես ծնված,
Ինչ համար սպեղծված:
Ինչպե՞ս կարող ես ավելորդ լինել
Կամ էլ խանգարել ինչ ինչ-որ հարցում,
Եթք անվանում ես ինչ «Հպարտություն»,
Ու չեմ ունենում ես էլ պարտություն...
Ու րսկում եմ մի նոր պատմություն,
Որում ես պիտի դանեն հաղթություն,
Ու կրկին ասես «Իմ հպարտություն»:
Հաճախ վիճում ենք, բայց և շուրջ հաշրվում,
Քանի որ զգում ենք՝
Մենք առանց իրար գոյություն չունենք:

Նվեր

Բայց ես ուզում եմ,
Ես երազում եմ,
Որ կգա մի օր,
Ու էլ քո հանդեպ չեմ զգա ոչինչ:
Ու մի նոր էջից,
Մաքուր մի էջից կսկսեմ ամեն ինչ:
Կսիրեմ մեկին, ով էլ չի լինի եսասեր քեզ պես,
Կսիրի այնպես, ինչպես ասում էիր, թե դու ես
«սիրում»:
Հեռացի՛ր հիմա,
Ըսդմիշտ հեռացիր
Ու հետ մի՛ դարձիր:
Դա կլինի նվերն այն անգին,
Որ կնվիրես մեր մեկ ամյակին:

Աշխատանքային արտագնա միգրացիան ՀՀ-ում որակական «առաջընթաց» է գրանցում

Ներկայում աշխատանքային միգրացիան աշխարհում ամենանշանակալից միգրացիոն հոսքերից մեկն է: Միացյալ ազգերի կազմակերպության Տնտեսական և սոցիալական հարցերի Վարչության տվյալներով՝ 2013 թ. դրությամբ միջազգային միգրացիոն ներքին շնորհանուր թիվը 232 մլն մարդ էր, որի 74%-ը աշխատանքային միգրացիոն էր ին, այն դեպքում, երբ 2010 թ. 214 մլն միգրացիոն էր 90%-ն էր հայրենի բնակավայրը լրել՝ աշխատելու նպատակով: Վերջին տասնամյակների ընթացքում, ինչպես ընդունված է ասել, տրամսֆորմացիոն երկրներում շարունակաբար իրականացվող քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական խորը, հաճախ նաև արմատական բարեփոխումները, իսկ համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամից հետո նաև զարգացած երկրներում ընթացող սոցիալ-տնտեսական գործընթացները, հանգեցրին հասարակական կյանքի արմատական վերափոխումների, ինչն էլ դարձավ բնակչության, հատկապես՝ նրա աշխատունակ մասի միգրացիոն նոր ալիքի ձևավորման շարժառիթ: Միգրացիոն գործընթացների որակական փոփոխությունները լրացվել են նոր գծերով. եթե նախկինում ուղեղների ներգրավման օջախներ էին առավելապես զարգացած երկրները, ապա այժմ զարգացող երկրները և այսպիսում նշելուներին:

Վերջին տարիներին Հայաստանի Հանրապետությունից բնակչության տարերային արտագաղթի, ոչ օրինական աշխատանքային միգրացիայի աճող տեմպերը ծնում են բազմաթիվ սպանալիքներ, այդ թվում՝ որակյալ աշխատանքային ռեսուրսների կորուստ, ժողովրդագրական վիճակի վատքարացում, ազգային անվտանգության խաթարում՝ կապված սահմանամերձ բնակավայրերից բնակչության աննախադեպ արտագաղթի հետ: ՀՀ բնակչության որակական և քանակական բնութագիշների վրա ընդհանրապես, իսկ աշխատանքային ռեսուրսների վրա մասնավորապես, արտագաղթի

ազդեցությունը միանշանակ գնահատել հնարավոր չէ: Եթե արտագաղթը դիտարկենք որպես աշխատանքի ներքին շուկայի լարվածությունը թուլացնող գործոն, ապա սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդի փուլում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների և բանվորական ներուժի կորուստը տեսանելի ապագայում կարող է հանգեցնել մարդկային կապիտալի չքավարարվող պահանջարկի լուրջ իհմնախնդրի:

ԴՊՏՀ «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնում «Աշխատութիւն միգրացիա» հետազոտական խմբի կողմից կատարվել է արտագնա միգրացիայի ուսումնասիրություն. արդյունքների այն հատվածը, որը վերաբերում է բարձրագույն կրթություն ունեցողների արտագաղթին, ներկայացնում ենք «Տնտեսագետ» ամսագրի ընթերցողների ուշադրությանը:

Այսպես, ըստ խմբի կատարած հարցումների՝ էմիգրանտների 41,1%-ն ունի բարձրագույն և հետքուհական կրթություն, ինչը կրկնակի բարձր է 2011 թ. մարդահամարի արդյունքներով 15 և բարձր տարիքի մշտական բնակչության, ինչպես նաև 2002-2007 թթ. էմիգրացվածների մեջ տվյալ կրթական մակարդակն ունեցողների բաժնի համեմատ: Ընդ որում, արտագաղթած կանաց համախմբում բարձրագույն կրթություն ստացածների բաժնեմասը 5,3 տոկոսային կետով բարձր է տղամարդկանց միևնույն ցուցանիշի արժեքից:

Միշին մասնագիտական կրթություն ունեցողների բաժնով գրեթե միմյանց հավասար են այսուակ 1-ում բերված համակցությունները:

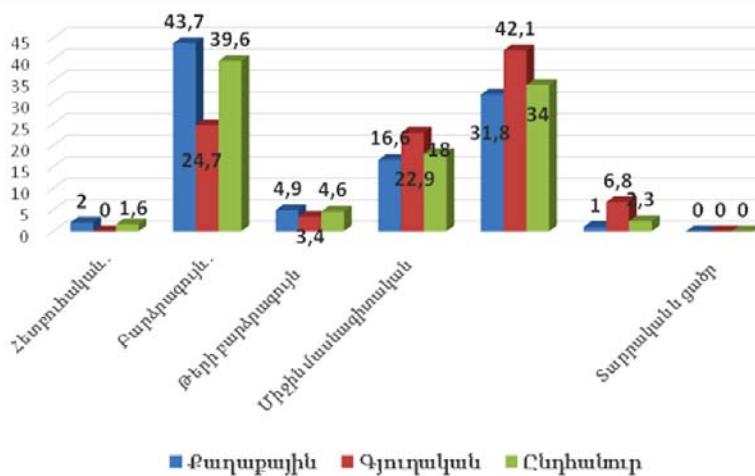
Նշանակալի հաջորդ միտումը վերաբերում է ընդհանուր միջնակարգ կրթությամբ էմիգրացվածների բաժնի նվազմանը: Այսպես, եթե մարդահամարի արդյունքներով՝ կրթական տվյալ մակարդակն ունեն բնակչության 45.6%-ը, ապա էմիգրացվածների համախմբում դա 11.6 տոկոսային կետով փոքր է՝ 34.0%:

Աղյուսակ 1

**ՀՀ 15 և բարձր տարիքի 2011թ. մշտական և 2002-2013 թթ.
Էմիգրացված բնակչության կրթական մակարդակը, տոկոսով**

Տարիք	2011 թ. մշտական բնակչություն ¹	Սեկնած բնակչություն				
		2002- 2007 թթ.	2008-2013 թթ.	Տղամարդիկ	Կանայք	Ընդամենը
Բարձրագույն և հետքուհական կրթություն	21,7	17,9	39,2	44,5	41,2	
Թերի բարձրագույն	2,3	2,2	4,6	4,5	4,6	
Միշին մասնագիտական	20,4	17,2	17,6	18,7	18,0	
Ընդհանուր միջնակարգ	45,1	59,6	35,6	31,2	34,0	
Ընդհանուր իհմնախնդրի	10,5	3,1	3,0	1,1	2,2	
Ընդամենը	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

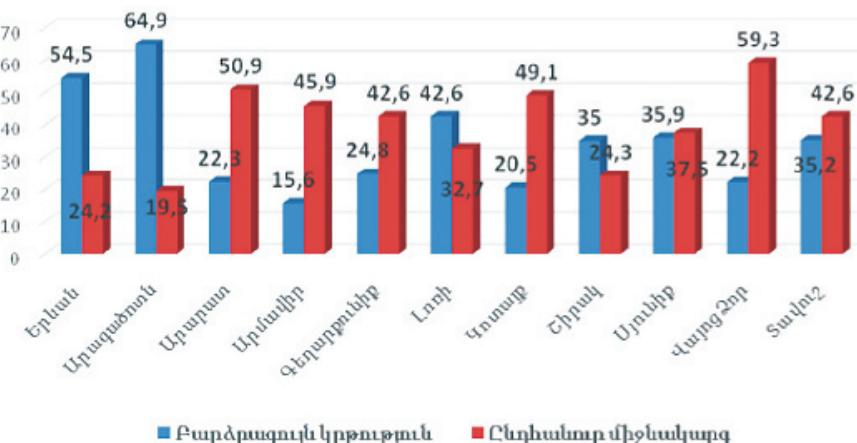
Քաղաքային և գյուղական բնակավայրերից էմիգրացվածների կրթական մակարդակների միջև անհամամասնությունները նույնպես զգալի են (գծապատկեր 1): Եթե քաղաքային բնակավայրերից էմիգրացվածների կազմում բարձրագույն և հետքուհական կրթություն ունեն 45,7%-ը, ապա գյուղականի դեպքում այն գրեթե կրկնակի ցածր է՝ 24.7%: Հետևաբար, գյուղական բնակավայրերից էմիգրացվածների կազմում, քաղաքայինի համեմատությամբ, բարձր է ինչպես միջին մասնագիտական, այնպես էլ ընդհանուր միջնակարգ կրթությամբ անձանց բաժինը:

Կրթական մակարդակի տարբերակվածություն է նկատվել նաև ըստ մարդկանի էմիգրացվածների բաշխման առունությունում: Գծապատկեր 2-ից երևում է, որ կրթական մակարդակը (բարձրագույն կրթություն ունեցողների բաժինը) համեմատաբար բարձր է Երևանից (54,5%), Արագածոտնի (64,9%) և Լոռու (42,6%) մարզերից էմիգրացվածների շրջանում:

Գծապատկեր 1

Էմիգրանտների կրթական մակարդակը՝ ըստ բնակության վայրի (%)

Գծապատկեր 2

Էմիգրանտների բաշխվածություն՝ ըստ մարդկանի և կրթության (%)

Ընդհանուր միջնակարգ կրթություն ունեցող էմիգրանտների տեսակարար կշիռը բարձր է Արարատի, Արմավիրի, Կոտայքի, Վայոց Ձորի, Գեղարքունիքի և Տավուշի մարզերում: Էմիգրանտների կրթական մակարդակի կառուցվածքը տարբեր է նաև ըստ էմիգրացման երկրի: Այսպես, եթե Ռուսաստան մեկնածների մեջ բարձրագույն կրթություն ունեն 32,3%-ը, ապա Եվրոպա, ԱՄՆ, Կանադա և այլ երկրներ մեկնածների համախմբում այն 50%-ից բարձր է: Բարձրագույն կրթությամբ էմիգրացվածների կշիռը համեմատաբար ցածր է 2013 թ. մեկնածների կազմում՝ 34,6%:

**ԶՈՅԱ ԹԱՂԵՎՈՍՅԱՆ
ԴՊԾԴ միջազգային տնտեսական
հարաբերությունների ամբիոն,
տնտեսագիտության դոկտոր**

**Տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի
դոցենտ Սամվել Գրիգորյանի հեղինակային
«Տնտեսական խճանկար» խորագրի ներքո
կարդացեք հայաստանյան և միջազգային
տնտեսական նորություններ, վերլուծություններ
ու փաստեր:**

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՃԱՆԿԱՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԸ ՏԱՐՔԵՐ ԵՐԿՐՄԵՐՈՒՄ

Առողջապահական ոլորտի վրա կատարված ծախսերը տարբեր երկրներում համեմատելի ու չափակցելի դարձնելու համար դրանք ներկայացվում են Համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) նկատմամբ տոկոսներով: Ստորև ներկայացնում ենք տարբեր երկրներում 2013 թ. կատարված առողջապահական ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ:

ԱՄՆ-18%
Ֆրանսիա-12%
Գերմանիա-12%
ՀԱՅ-9%
Բրազիլիա-9%
Ավստրիա-8,2%
Մեծ Բրիտանիա-8%
Էստոնիա-6%
Չինաստան-5%

Բելառուս-5%

Ռուսաստան-3%

Դաշտաստան 1,6%

Ըստ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) գնահատումների՝ առողջապահության ոլորտի պահպանման ու զարգացման ծախսերը պետք է կազմեն ՀՆԱ-ի նկատմամբ 5%-ից ոչ պակաս:

Դարկ է նշել, որ կարևորվում են նաև առողջապահական ծախսերի բացարձակ մեծությունները, որոնք կախված են ոչ միայն ՀՆԱ-ի նկատմամբ տոկոսային ցուցանիշից, այլև բուն ՀՆԱ-ի ծավալից: Առողջապահական ծախսերի հնարավորությունները գնահատելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև երկրի բնակչության թվաքանակը:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՁԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ 100 ՏՐԼՆ ԴՈԼԱՐԻՑ ԱՎԵԼԻ Է

Ըստ Միջազգային հաշվարկների բանկի (BIS) հրապարակած տվյալների՝ պետական կառույցների և մասնավոր ընկերությունների ֆինանսական պարտավորություններն ամբողջ աշխարհում գերազանցում են 100 տրլն դոլարը: Այս պարտքի հսկայական չափը պատկերացնելու համար նշենք, որ համաշխարհային ՀՆԱ-ն 2013 թ. կազմել է 87,18 տրլն դոլար:

ԱՇԽԱՐՁԻ ԳԵՐՅԱՐՈՒՄ ԿԱՆԱՅՔ

Ըստ «Forbes» ամսագրի հրապարակումների՝ աշխարհի ամենահարուստ կանանց առաջին հնգյակը գլխավորում էն.

1. Քրիստի Ուոլթոն՝ 36,7 մլրդ դոլար, որը հիմնականում գոյանում է «Wal-Mart» ցանցից,
2. Լիլիան Բետանկուր՝ 34,5 մլրդ դոլար, որի գլխավոր աղյուսը «L'Oréal» կոսմետիկական ընկերությունն է,
3. Էլիս Ուոլթեն՝ 34,3 մլրդ դոլար՝ հիմնական աղյուսը «Wal-Mart» ընկերությունն է, որի հիմնադիրը, նրա հայրը՝ Սեմ Ուոլթոնն է (Քրիստի Ուոլթոնի սկեսրայրը),
4. Ժարլին Մարս՝ 20 մլրդ դոլար, գոյանում է «Mars» հրուշակետենի ընկերությունից,
5. Զոնինա Ռամինայք՝ 17,7 մլրդ դոլար՝ Եկամտի աղյուսը «Hancock Prospecting» լեռնահանքային ընկերությունն է:

ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԸ ԴԱՐՁԱՎ ԱՇԽԱՐՁԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԸ

Ըստ «Global Financial Centres Index» (GFCI)-ի սահմանած վարկանիշի՝ աշխարհի ֆինանսական կենտրոնի կարգավիճակ է ստացել Նյու Յորքը՝ առաջին անգամ առաջ անցնելով Լոնդոնից: 3-րդ և 4-րդ տեղերը, ինչպես և նախկինում էր, գրադարձնում են Շոնկենգը և Սինգապուրը: Մուսկվան այդ վարկանիշային սանդղակում գրադարձնում է 73-րդ տեղը:

GFCI ինդեքսը ձևավորվում է պրոֆեսիոնալների առցանց հարցումների հիման վրա: Այս վարկանիշը առաջին անգամ հրապարակվել է 2007 թ. (այն անցկացվում է կես տարին մեկ անգամ): Ֆինանսական կենտրոնների վարկանիշները սահմանվում են հաշվի առնելով 5 ցուցանիշները. բիզնես-միջավայրը, ֆինանսները, ենթակառուցվածքները, մարդկային կապիտալը և հեղինակությունը (համբավը):

ԿԵՆՍԱՄԱԿԱՐԴԱԿԸ ՆԱԽԿԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Բնակչության կենսամակարդակի գնահատման կարևոր տնտեսական ցուցանիշներից է մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ն: Կարծում ենք՝ մեր ընթերցողներին հետաքրքիր կլիմի իմանալ, թե ինչպիսին է եղել այս ցուցանիշը 2013 թ. նախկին խորհրդային հանրապետություններում: Ստորև ներկայացնում ենք բնակչության մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ ցուցանիշները՝ մտորումները թողնելով ընթերցողներին.

1. Եստոնիա-18127 դոլար
2. Լիտվա-15633 դոլար
3. Ռուսաստան -14973 դոլար
4. Լատվիա-14924 դոլար
5. Ղազախստան-13048 դոլար
6. Ադրբեյջան-8165 դոլար
7. Բելառուս-7414 դոլար
8. Թուրքմենստան 7110 դոլար
9. Ուկրաինա-3862 դոլար
10. Վրաստան-3558 դոլար
11. Հայաստան-3176 դոլար
12. Մոլդովա- 2214 դոլար
13. Ուզբեկստան-1852 դոլար
14. Ղրղզստան-1282 դոլար
15. Տաջիկստան- 1050 դոլար:

ՀԱՄԱՀԱՐՑԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

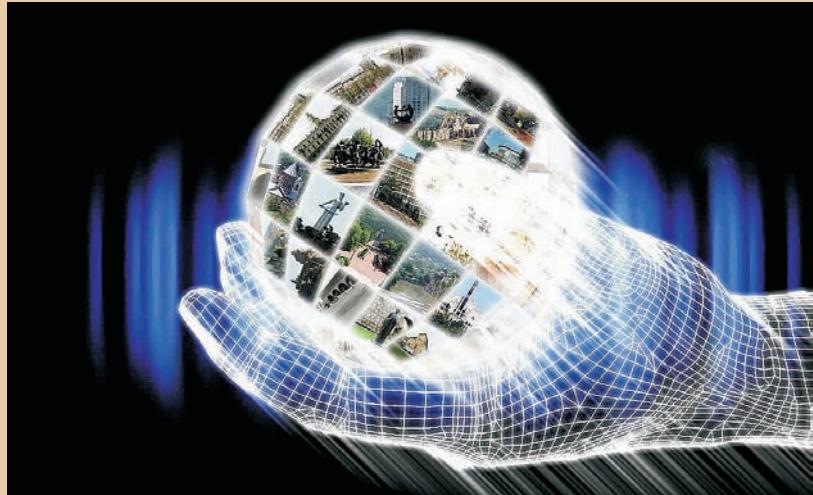
Համաշխարհային տնտեսության մեջ առաջատար երկրների ճգնաժամային 2012-2013 թթ. տնտեսական աճը և 2014 թ. տնտեսական աճի կանխատեսումները բնութագրվում են մեր կազմած հետևյալ այլուսակով, որի համար իիմք են ծառայել Միջազգային արժութային իիմնադրամի ներկայացրած տվյալները:

Ընթերցողներին իիշեցնենք, որ ներկայում կարևորվում է ոչ այնքան տնտեսական աճի տեմպը, որքան տնտեսական աճի դրակը, որն իր արտահայտությունը պետք է գտնի տնտեսական զարգացման և հասարակության բարեկեցության աճի մեջ:

Երկրները	Տնտեսական աճի տեմպերը %-ով		
	2012 թ.	2013 թ.	2014 թ. (Կամխատեսում)
Չինաստան	7,7	7,7	7,5
Հնդկաստան	3,2	4,4	5,4
ԱՄՆ	2,8	1,9	2,8
Ռուսաստան	3,4	1,5	2,0
ՀԱՅ	2,5	1,8	2,8
Բրազիլիա	1,0	2,3	2,3
Մեծ Բրիտանիա	0,3	1,7	2,4
Ճապոնիա	1,4	1,7	1,7
Գերմանիա	0,9	0,5	1,6
Ֆրանսիա	0,0	0,2	0,9
Իսպանիա	-1,6	-1,2	0,6
Հայաստան	7,2	3,5	5,2
Համաշխարհային տնտեսություն	2,1	2,4	3,2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱԶՈՏԱՐԸ

Լեռնահանքային արդյունաբերությունը Հայաստանի տնտեսության առաջատար ոլորտն է: Դրա մասին է վկայում այն, որ նրա տեսակարար կշիռը հանրապետության ՀՆԱ-ի մեջ կազմում է 2,9 %, իսկ հարկային մուտքերը պետական բյուջե այս ծյուղից՝ 43 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր հարկային մուտքերի 5%-ը: Լեռնահանքային արդյունաբերության ոլորտում ներկայում գրաղվածություն ունեն 10 հազար աշխատողներ:

ՈՐՔԱ՞Ն Է ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՒՄ ԱՎՏՈՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԳՈՒՅՔԱՅԱՐԸ

Ինչպես նշել ենք «Տնտեսագետի» նախորդ համարում, ՀՀ Կառավարությունը նպատակահարմար է համարել անշարժ գույքի հարկը և հողի հարկը միավորել մեկ ընդհանուր գույքահարկի մեջ: Ի լրումն դրա՝ տեղեկացնենք, որ դրանցից առանձնացված պետք է սահմանվի ու գանձվի տրանսպորտային միջոցների, մասնավորապես՝ ավտոմեքենաների հարկը:

Կարծում ենք՝ մեր ընթերցողին կիետաքրքիր, թե ինչպիսի հարկային դրույքաչափեր են նախատեսվում ավտոմեքենաների համար: Այդ դրույքաչափերը կսահմանվեն հետևյալ կերպ:

1. 10 նստատեղից քիչ և մինչև 120 ծիառութ հզրություն ունեցող ավտոմեքենաների համար՝ 200 դրամ՝ 1 ծիառութի հաշվով, 121-250 ծիառութ հզրությանք ավտոմեքենաների համար՝ 300 դրամ, 251 և բարձր ծիառութ հզրությամբ ավտոմեքենաների համար՝ 500 դրամ՝ 1 ծիառութի հաշվով,

2. 10 նստատեղից ավելի և մինչև 200 ծիառութ հզրությամբ ավտոմեքենաների (ուղևորաբեռնատար մեքենաների) համար սահմանվում է 100 դրամ, 200 ծիառութից ավելի հզրության դեպքում՝ 200 դրամ՝ 1 ծիառութի հաշվով,

3. Մեքենայի «տարիքից» կախված՝ նախատեսվում է, որ սկսած բողարկման 4-րդ տարվանից տարեկան հարկի ծավալը կփոքրանա 10%-ով՝ 5 տարվա ընթացքում և կհասնի 50%-ի: Այսինքն՝ 8 և ավելի բողարկման տարիք ունեցող մեքենաների գույքահարկը կգանձվի կես դրույքաչափով:

ԱՐԵԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂԹԱՎԱՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱՍՐԴԿԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆՇԴԻՐ Է

Ամբողջ աշխարհում հետզիետե ավելի է խորանում հարուստների և աղքատների միջև ճեղքվածքն ու եկամուտների անհավասարությունը: Ըստ ՄԱԿ-ի տվյալների՝ ներկայում համաշխարհային հարստության 50%-ը բաժին է ընկում ամբողջ բնակչության 8%-ին: Աշխարհում 850 մլն մարդ սովոր վիճակում է, որը կազմում է ամբողջ բնակչության 12%-ը: Այս ահազանգը հնչեցվեց նաև Դավոսի Համաշխարհային տնտեսական համաժողովում և նշվեց, որ համաշխարհային տնտեսության երեք կարևոր մարտահրավերներից մեկն էլ աղքատության աճն ու հասարակության եկամուտների բևեռացվածությունն է:

Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) փորձագետների կարծիքով՝ եկամուտների միջև ճեղքվածքը կարելի է կրճատել սոցիալական պաշտպանվածության հիմնավոր նշակված համակարգի օգնությամբ: Եկամուտների անհավասարության պատճառները, ըստ ՄԱԿ-ի, կանանց և երիտասարդների ցանց աշխատավարձն է, բնակչության մի զգալի մասի համար որակյալ կրթության, բժշկական սպասարկման և արժանապատիվ աշխատանքի անհասանելիությունը: ԱՄԿ տվյալներով՝ երկրագնդի բնակչության 76 %-ը գրկված է սոցիալական պաշտպանվածությունից:

Սոցիալական պաշտպանվածության խելամիտ, մտածված ու հիմնավոր համակարգի նշակումն ու կիրառումը շատերի, այդ թվում և մեր կարծիքով, կնպաստի սոցիալական երաշխիքների արճատավորմանը, որոնք որոշակիորեն վստահություն կներշնչեն մարդկանց՝ իրենց ապագայի հանդեպ, կրաքարացնեն աշխատանքի արտադրողականությունը, երկրի տնտեսական աճն ու եկամուտները: Սակայն սոցիալական պաշտպանվածության միջոցառումները որբանո՞վ կնպաստեն համաշխարհային հարստության քիչ թե շատ հավասարաչափ վերաբաշխմանը և ինքնանո՞վ է դա իրատեսական: Առավել ևս, որ եկամուտային, ֆինանսական անջրաբետք շերտերի է բաժանում ոչ միայն որևէ երկրի հասարակությունը, այլև հենց երկրները: Այլ կերպ ասած, եկամուտների անհավասարությունը և աղքատությունը համայն մարդկության խրոնիկական իիվանդություններն են:

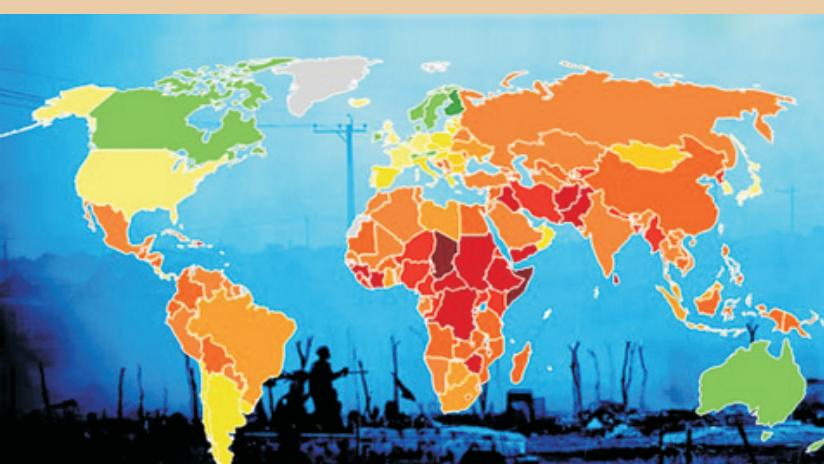
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՆՉՊԵ՞Ս Է ԱԶԴՈՒՄ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ

Անգլիացի տնտեսագետներ Ալեքսանդր Բենթլին՝ Բրիտանոլի համալսարանից և Փոլ Օրմերողը՝ Դարեմսկյան համալսարանից, հետազոտել և պարզել են, որ հատկապես 20-րդ դարում գրողների ստեղծագործությունները սկսել են բավական ճշգրտորեն արտացոլել դարաշրջանի տնտեսական իրողությունները: Նրանք կարծում են, որ գրականությունը փաստերի հսկայական զանգված է պարունակում տնտեսության իրավիճակի և մարդկանց տրամադրությունների մասին այս կամ այն ժամանակահատվածում: Գիտնականները կարծում են, որ նոր բառերը, բառեզրերը, արտահայտությունները և ծևակերպումները, որոնք օգտագործվում են գեղարվեստական և գիտահանումատչելի գրականության մեջ, տնտեսության հրավիճակի հսկայական ինդիկատորներ կամ ցուցիչներ են:

Ուսումնասիրելով մեծ քանակությամբ գեղարվեստական գրականություն՝ այս գիտնականները դրանց հիման վրա գնահատել են «դժբախտության գրականության ինդեքսը» (LM) և «դժբախտության տնտեսական ինդեքսը» (EM), որոնք արտացոլում են հասարակության սոցիալական չափի հանդիսացող ինֆյացիայի և գործազրկության դիմանմիկան: Նրանք պարզել են, որ «Մեծ դեպրեսիայից» (1929-1933 թթ. տնտեսական ճգնաժամից) սկսած և դրանց հետո «դժբախտության գրականության ինդեքսը» արտացոլել է կարևորագույն տնտեսական իրադարձությունները: Չնայած LM և EM ցուցիչների միջև ժամանակային լագին (ժամանակ է պահանջվում, որպեսզի գիրք գրվի և իրատարակվի), անգլիացի այս տնտեսագետները և նրանց գործընկերները պատճառահետևանքային կորելացիոն կապ են բացահայտել դժբախտության տնտեսական և գրական ինդեքսների միջև կամ, որ նույնն է, տնտեսության և գրականության միջև:

ՈՐՔԱՆ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒԱՎՈՐ ՄԵՏԱՂՆԵՐԻ ՊԱՇԱՐՆԵՐԸ

Ներկայում Հայաստանում շահագործվում են 18 ուսկու հանքավայրեր, որոնց պաշտոնական ընթացիկ արդյունահանման տեմպերի, կրավականացնեն 25-30 տարի: Ըստ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշտպանության նախարարության տվյալների՝ Հայաստանում կան 37 մետաղային հանքավայրեր, որոնցից 26-ը ներկայում շահագործվում են: Ընդ որում, աղնաձամոլիբդենային պաշտպանությունը կրավականացնեն 100-120 տարի, կապարացիների պաշտպանությունը՝ 20-25 տարի:

Ապրիլի 11-ին տեղի ունեցավ բուրի նախաձեռնած հերթական ծրագրի շնորհանդեսը՝ ներկայացվեց ՀՊՏՀ էլեկտրոնային գրադարանը: Միջոցառմանը մասնակցում էին ռեկտոր Կորյուն Արոյանը, պրոռեկտորներ Գագիկ Վարդանյանն ու Պարույր Քալանթարյանը, դեկաններ, ամբիոնի վարիչներ, դասախոսներ, աշխատակիցներ:

Գրադարանի տնօրեն Արմինե Հովհաննիսյանը ներկայացրեց համալսարանի գրադարանի թվայնացման ծրագիրը նշելով՝ որ գրքային ֆոնդը թվայնացվում է հանրահայտ «Koha» ծրագրով, խոսեց հիմնական առավելությունների ու հնարավորությունների մասին, այն է՝ գրքային ֆոնդի պահպանում, հասանելիության բարձրացում, այլընտրանքային տարրերակով գրքային ֆոնդի համալրում, հնարավորություն՝ ինտեգրվելու գրադարանային ժամանակակից հանրությանը, անդամակցություն գրադարանային էլեկտրոնային կոնսորցիոնին, համապատասխանեցում ժամանակակից գիտական համալսարանական գրադարանների պահանջներին, աստիճանական անցում սպասարկման էլեկտրոնային տարրերակին: Գրադարանային ֆոնդը թվայնացվում է հետևյալ առաջնահերթությամբ՝ ուսումնական ֆոնդի, ապա սահմանափակ քանակով գրքերի, ոչ գրքային ֆոնդի, ոչ գրքային հրատարակությունների, և վերջում՝ ամբողջական գրքային ֆոնդի թվայնացում: Նաև նաև նշեց, որ եզակի գրքերն այսուհետ հասանելի կլինեն ուսանողներին, իսկ էլեկտրոնային գրադարան հասանելի է միայն համալսարանի տարրածքում, պահպանվել են հեղինակային բոլոր իրավունքները:

Գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանն առողմանը գրադարանի դերն ու նշանակությունը ոչ թե սոսկ որպես գրքի պահպանման վայրի, այլև գիտելիքի փոխանակման կարևոր միջոցի, ընդգծեց, որ էլեկտրոնային գրքային ֆոնդի մասնագիտական բազմությունը ծևավորմանը պետք է աջակցեն նաև ամբիոնների վարիչները:

Ուսկոր Կորյուն Արոյանը նշեց, որ ՀՊՏՀ գրադարանը բավական անելիքներ ունի ծևով, բովանդակությամբ ու սպասարկման որակով հայաստանի բուհերի գրադարանների շարքում լավագույնը դառնալու համար, ապա նշեց, որ արաշին քայլ արված է: Նա գոհունակությամբ հայտնեց, որ գործընթացը բարեհաջող ավարտ կունենա և ևս նեկ բաղադրիչը կրության որակի բարձրացմանը:

ՀՊՏՀ էլեկտրոնային նորաստեղծ գրադարանի էջ կարող էք այցելել ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքի (asue.am) «Գրադարան» պատուհանի միջոցով կամ հետևյալ հղումով՝ <http://library.asue.am/>:

Հ/հ և առողջի ֆակուլտետի մագիստրատուրայի 1-ին կուրսում ապրիլի 10-ին կայացավ նոր ծևաչափով բաց դաս: Ուսանողները հաշվապահական ստանդարտների վերաբերյալ գեկուցումները ներկայացրեցին անգլերեն: Դասին մասնակցում էին ֆինանսական հաշվառման ամբիոնի վարիչ Ալվարդ Սարգսյանը, օտար լեզուների ամբիոնի վարիչ Սուսաննա Չալարյանը, նույն ամբիոնի դասախոս Ռուզաննա Խոստիկյանը և ավագ լաբորատոր Քրիստին Սարգսյանը, ուսանողներ:

Սագիստրանտներ և առաջարյանը և Հայկ Մինասյանը ներկայացրեցին գեկուցումներ՝ «Միջազգային ֆինանսական հաշվետվությունների ստանդարտներ» և «Միջազգային հաշվապահական ստանդարտներ» թեմաներով: Ելույթներից հետո գեկուցողները պատասխանեցին ուսանողների հարցերին: Բաց դասը նախաձեռնել էր ամբիոնի վարիչ Ալվարդ Սարգսյանը, աջակցել էր դասախոս Ռուզաննա Խոստիկյանը:

«Երևան Երազ» ցուցահանեսային համալիրում ապրիլի 16-18-ն ընթացավ «Կրություն և կարիերա ԵԲՄՊՌ - 2014» 14-րդ միջազգային մասնագիտացված ցուցահանեսը, որին մասնակցում էին հայաստանյան և միջազգային մի շարք բուհեր, այդ թվում՝ ՀՊՏՀ-ն:

Ցուցահանեսի համբիսավոր բացումը կատարեց ԿԳ նախարարի պաշտոնակատար Արմեն Աշոտյանը, ով մոտեցավ նաև մեր բուհը ներկայացնող տաղապարին, որտեղ ցուցադրանուշները և կարճամետրաժ ֆիլմը խոսուն կերպով ներկայացնում էին մեր համալսարանը:

ՀՊՏՀ կարիերայի և մարդերին գի կենտրոնի պետի պաշտոնակատար Էռմես Դավթյանը, ուսումնամերության աշխատանքների և աշխատաշուկայի հետ համագործակցության բաժնի պետ Գայանե Մերիկյանը, լրատվության և հասարակային մասնակիցների հաղոցերին՝ տրամադրելով նրանց բուհի մասին պատմող տեղեկատվական գրքույկերեն: Ցուցահանեսի մասնակիցների հաղոցերին՝ տրամադրելով նրանց բուհի մասին պատմող տեղեկատվական գրքույկերեն: Ցուցահանեսի մասնակիցները, այդ թվում՝ ՀՊՏՀ-ն, ավարտին կազմակերպիչների կողմից արժանացան վկայականների:

ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանն ապրիլ 15-ին հյուրընկալեց Արցախի պետական համալսարանի ներկայացուցչերին՝ ռեկտոր Սամուշ Մինասյանին, պրոռեկտորներ Գեորգի Սահակյանին և Վիտյա Յարամիշյանին: Համեմատանք մասնակցում էին ՀՊՏՀ գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Ղուկասյանը, լրատվության և հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Գոհար Գևորգյանը: Կողմերը քննարկեցին համագործակցության առկա ներուժն ու հնարավորությունները, անդրադան համատեղ նախական աշխատանքային ծրագիր մշակելու անհրաժեշտությանը:

Կորյուն Արոյանն ու Մանուշ Մինասյանը ստորագրեցին համագործակցության պայմանագիր՝ մատնաշելով համագործակցության ուղղություններն ու խնդիրները, համատեղ իրականացվելիք միջոցառումներն ու ծրագրերը: Մասնավորապես, փոխգործակցությունը կլինի ուսումնական, գիտական, նյութատեխնիկական օժանդակության, ԼՇ-ում և ԼՇ-ում համատեղ ուսանողական ճամբարների և ամառային դպրոցների կազմակերպման, ուսանողական գիտաժողովների, առարկայական օլիմպիադաների, մարզական սպարտակիադաների կազմակերպման, խորհրդատվության տրամադրման և այլ հարթակներում:

ՀՊՏՀ ֆիզդաստիարակության, Ակադեմիայի դասախոս, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր Լյովա Սամվելյանի նախաձեռնությամբ և Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի աջակցությամբ ապրիլի 10-ի մարզամշակութային ցերեկույթ՝ «Սպորտը և արդարացի խաղ» խորագրով, ներկայացնում էր Լ. Սամվելյանի գրական ստեղծագործությունները, որոնք առնչվում են սպորտին և ֆիզկուլտուրային: Լյովա Սամվելյանն իր ստեղծագործություններում ընդգծում է հասկացես արդարացի խաղ հասկացությունը: Ցուցադրությունը նաև հեղինակի ձեռքի աշխատանքները՝ ծառերի ճյուղերից և արմատներից պատրաստված կոնդակիցին:

(շարունակություն՝ էջ 30-ից)

«Հայրենիքը սկսվում է բնությունից» խորագիրն իր ձանաչողական բազմաբնույթ հոդվածներով ներկայացնում է մեր հայրենի բնաշխարհն ու նրա հարստությունները: Այս համարում բնօգտագործման տնտեսագիտության ամբիոնի դոցենտ, տնտեսագիտության թեկնածու Աննա Կարապետյանը խոսում է կենսաբազմազանության մասին, ապա անդրադառնում է «ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում» ներառված տեսակներին, դրանց բնութագրերին:

17500 ԿԵՆԴԱՆԱՏԵՍԱԿ՝ 29.74 ՀԱՅԱՐ ԿՄ²-Ի ՎՐԱ

ՍԱԿ-ի «Շրջակա միջավայր և զարգացում» գաղաքանաժողովում (Ոիհ դե Ժանեյրո, 1992 թ.) էկոլոգիական ոլորտին վերաբերող մի շարք կարևոր որոշումների (Կայուն զարգացման ռազմավարություն) հետ մեկտեղ ընդունվեց Կենսաբազմազանության մասին կոնվենցիան, որը ստորագրվեց մոտ 145 երկրների կողմից, այդ թվում Հայաստանի Հանրապետության: Ըստ Կենսաբազմազանության միջազգային կոնվենցիայի (Convention Biological Diversity, CBD)՝ կենսաբազմազանություն նշանակում է «ցանկացած ծագում ունեցող կենդանի օրգանիզմների միջև փոփոխականություն, այդ թվում՝ ցանաքային, ծովային և այլ ջրային էկոհամակարգերը և էկոլոգիական համալիր խմբերը, որոնց նրանք պատկանում են»: Այսպիսով, կենսաբազմազանությունն ընդգրկում է ինչպես տեսակների ներառությունը և տեսակների միջև, այնպես էլ էկոհամակարգերի բազմազանությունը:

Կենսաբազմազանության կրծատումը յուրահատուկ տեղ է զբաղեցնում ժամանակակից էկոլոգիական խնդիրների շարքում և դրա համընդհանուր նվազման պատճառ հանդիսացող ամենակարևոր գործոններն են հողօգտագործման փոփոխությունը՝ հատկապես անտառահատումները և բնական էկոհամակարգերի վերածումը գյուղատնտեսական տարածքների, կլիմայի փոփոխությունը, ջրերի ծանրաբեռնումը ազտոտվ, իսկ գլխավոր պատճառ են պարարտանյութերը, տեսակների գերօգտագործումը, ներթափանցված (ինտրոդուցված) օտարածին տեսակների ազդեցությունը, մքնոլորտում ածխաթրու գազի խոռոչան ավելացումը և այլն:

Այս ամենի հետևանքով տեղի է ունենում բնական էկոհամակարգերի ինտենսիվ ոչնչացում և կենդանատեսակների անհետացում: Անհետացման վտանգի առջև են կենդանիների և բույսերի հազարավոր տեսակներ: Բնության պահպանության միջ-

Կենդանիների բնագդը կատարյալ է մեր բանականությունից:

Մորիս Մերլո Պոնտի

ազգային միության հրատարակած Կարմիր գրքում գրանցված են կենդանիների և բույսերի մոտ 7000 տեսակներ: Սկսած 1600 թվականից գրանցվել է 484 տեսակի կենդանիների և 654 տեսակի բույսերի անհետացում: Սակայն իրականում անհետացել և անհետացման վտանգի տակ են մի քանի անգամ ավելի շատ տեսակներ:

Կենսաբազմազանության պահպանությունն իրականացվում է բնական միջավայրում (in-situ) և բնական միջավայրից դուրս (ex-situ): Բնական միջավայրում կենսաբազմազանության պահպանությունն իրականացվում է բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում: Բնական միջավայրից դուրս կենսաբազմազանություն պահպանվում է բուսաբանական ու կենդանաբանական այգիներում, դենդրոպարկերում և այլ կանաչ գոտիներում:

Այդ բնագավառում հիմնական խնդիրները տնտեսական են (երկրի մակրոտնտեսական հիմնական ցուցանիշների մեջ կենսաբազմազանության ներառություն), կառավարչական, իրավական, գիտական և էկոլոգալուսավորչական:

Հայաստան իր յուրահատուկ կենդանական աշխարհով (ֆաունայով) Կովկասի ամենահետաքրքիր տարածքներից մեկն է: Լինելով լեռնային երկիր և ունենալով լանջափտների ցայտուն արտահայտված բարձունքային գոտիականություն՝ Հայաստանը բնորշվում է իր կենդանական տեսակների բազմազանությամբ և էնդեմիզմով: Չնայած փոքր տարածքին (29.74 հազ. կմ²), հանրապետությունում հայտնաբերված են մոտ 3600 տեսակի բարձրակարգ ծաղկավոր բույսեր, ավելի քան 17500 կենդանատեսակներ, որոնցից 536-ը՝ ողնաշարավորներ: Բարձրակարգ բույսերի խտությամբ Հայաստանը աշխարհում գրանցվում է առաջնակարգ տեղերից մեկը՝ ավելի քան 100 տեսակ՝ 1 կմ քառակուսու վրա: Սակայն վերջին տարիներին էկոհամակարգերի և լանջափտների վրա մարդածին ազդեցության ուժեղացումը, կենսաբանական ռեսուրսների գերօգտագործումը հանգեցրել են որոշ կենդանատեսակների ապրելավայրերի էական փոփոխությանը և նույնիսկ ձևախեղմանը, որի հետևանքով մի շարք տեսակներ անհետացման եզրին են: Վերջին տարիներին կատարված անողնաշարավոր կենդանիների ուսումնասիրությունը բացահայտեց Հայաստանում շուրջ 316 էնդեմիկ և 300-ից ավելի հազարայութ ու անհետացող տեսակների առկայությունը: Այդ կենդանիներից են ծղողիները, մորեխները, բգեցները, երկրևանիները, փափկանարմինները և այլ տեսակներ:

Հայաստանի բնաշխարհին բնորոշ բարձունքային գոտիականությունն իր կնիքն է դրեւ նաև ողնաշարավորների տարածվածության և տեսակային բազմազանության վրա: Հանրապետությունում հանդիպող 53 տեսակի սոլուներից շատերը հայկական լեռնաշխարհի և կովկասյան ֆաունայի էնդեմիկներ են և կանգնած են անհետացման ճանապարհին: Այդ տեսակներից են փոքրասիական տրիտոնը, անդրկովկասյան բազմագույն մոլեսի-

կը, հանրապետության հյուսիսային շրջաններում տարածված կուսածին ժայռային մողեսները, անդրկովկասյան սահնօձը, սևագլուխ ռինխոկալամուսը, Դարևսկու իժը:

Դանրապետության թունաշխարիի կազմում թեայետ բացակայում են էնդեմիկ տեսակները, սակայն մի քանի տասնյակ կիսաանապատային ու ալպյան ծներ գնահատվել են որպես կրիտիկական վիճակում գտնվող, վտանգված կամ խոցելի թռչնատեսակներ: Դայաստանի ռելիկտային (վերապրուկային) տեսակներին են պատկանում տուրպանը և թափառտքուն:

Կաթնասունների տեսակներից 6-ը, իսկ ձկներից 4-ը էնդեմիկներ են: Առավել վտանգված են ընծառյուծը, հայկական մուֆլոնը, բեզոարյան այծը, խայտարիսը, ջրասամույրը, մանուլը և այլն:

Կենսաբազմազանությանը սպառնացող վտանգներին դիմակայելուն, առավելապես վտանգի ենթարկված անհետացող և հազվագյուտ կենդանատեսակների պահպանությանը աջակցելուն է ծառայում «ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը», որը միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է: Գրքում գրանցվում են տեղեկություններ կենդանական աշխարհի հազվագյուտ և անհետացող տեսակների կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածության, էկոլոգիական պայմանների, կենսաբանական առանձնահատկությունների, ներկա վիճակի և պահպանության միջոցառումների մասին: Կարմիր գրքում գրանցման հիմք են տեսակների քանակի և տարածման սահմանների կրծատման, գոյության պայմանների վատքարացման և անհետացման վտանգի վերաբերյալ տվյալները:

Կարմիր գրքում ներառված կենդանիների տեսակներին տրվել են հետևյալ կատեգորիաներ՝ անհետացած տեսակ (EX), տարածաշրջանում անհետացած տեսակ (RE), կրիտիկական վիճա-

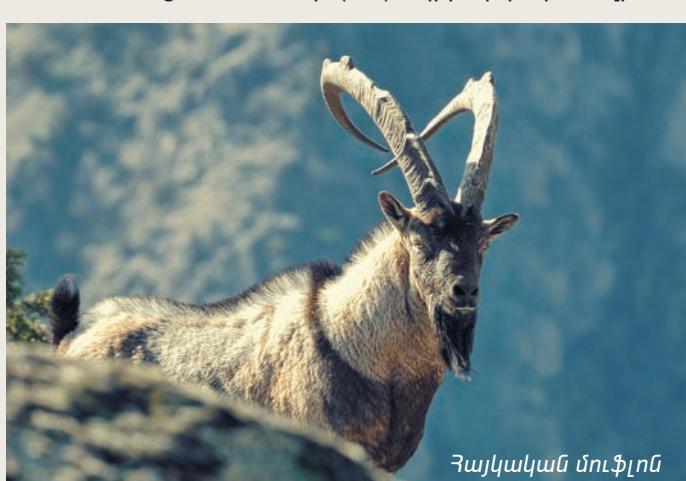
կում գտնվող տեսակ (CR), վտանգված տեսակ (EN), խոցելի տեսակ (VU) և տվյալների անբավարություն (DD):

Գրքում ընդգրկված են 153 տեսակի ողնաշարավոր կենդանիներ, որոնք պատկանում են ոսկորային ձկների (Osteichthyes – 7 տեսակ), երկկենցաղների (Amphibia – 2 տեսակ), սողունների (Reptilia – 19 տեսակ), թռչունների (Aves – 96 տեսակ) և կաթնասունների (Mammalia – 29 տեսակ):

Ընդգրկվել են նաև 155 տեսակի անողնաշար կենդանիներ, այդ թվում՝ 16 տեսակի փորոտանիներ և 139 տեսակի միջատներ:

Պետք է նշել, որ կենսաբազմազանության հետագա կրծատումը կարող է հանգեցնել կենսոլորտի անկայունությանը, ամբողջականության և միջավայրի կարևոր բնութագրիների պահպաննան ունակության կորստին: Կենսոլորտի նոր վիճակի անդառնալի անցնան արդյունքում այն կարող է անպիտան լինել մարդու կյանքի համար: Երկրի վրա կենդանի համակարգերի բազմազանության պահպանումը մարդու գոյատևման և քաղաքակրթության կայուն զարգացման անհրաժեշտ պայման է:

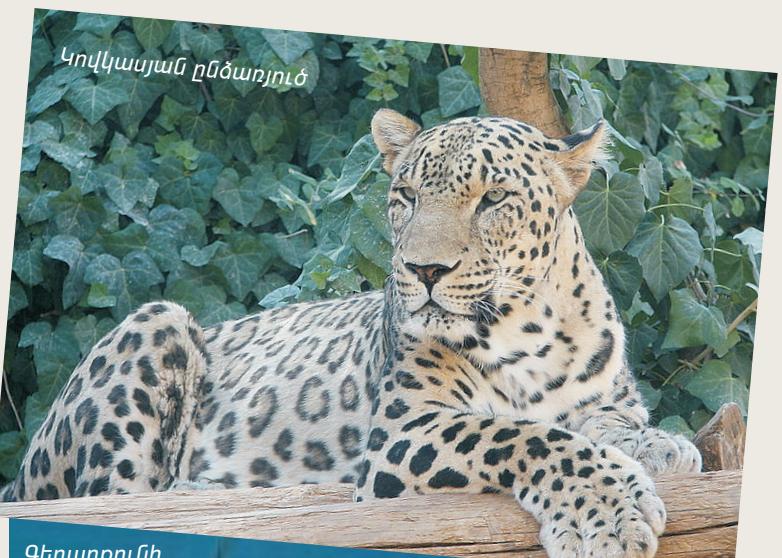
Բացի նրանից, որ Հայաստանի կենդանական աշխարհը մեր ազգային հարստությունն է, բնության հետ ամբողջականությունը պահպանող գործոն, այն միաժամանակ մարդ-բնություն ներդաշնակությունն է ապահովում: Ինչպես նշում էր մեծ մարդասեր և արդարության ջատագով Մահարմա Գանդին՝ «Ազգի մեծությունը և հոգևոր զարգացածությունը որոշվում է կենդանիների նկատմամբ վերաբերմունքով»: Երկրագունդը միակն է, մեր հայրենիքը և բնությունը նույնպես, ուստի անհրաժեշտ է, որ յուրաքանչյուրը գիտակցի իր թեկուց և աննշան դերը բնության պահպանության հարցում, քանի որ նման մոտեցման դեպքում բնապահպանական միջոցառումները կարող են ունենալ նշանակալից արդյունքներ:

Հայկական մուֆլոն

Մանուլ

Գեղարքունիք

ՀԱՆՐԱՀԱՅՑ ՔԱՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

քիչ հայտնի մանրամասներ

(Ակիզը՝ «Տնտեսագետի» հունվար-փետրվարյան համարում, N1, (677))

Թանկարժեք քարերի կեղծման հայտնաբերման ձևերը

ԱՐԱՍԱՆՐ նիստավորված ալմաստը է: Քիմիական կազմով բնական անխառն ածխածին է, կարծրությունը՝ ըստ Մոոսի սանդղակի՝ 10, խտությունը՝ 3.50-3.52գ/սմ³, բեկման ցուցիչը՝ 2,417: Ամենակարծր քարն է, բայց փիզուն է և հարվածից քայլավում՝ է: 850-1000°C-ում այրվում է առաջացնելով CO₂, 2000-3000°C-ում առանց թթվածնի տաքացնելիս վեր է ածվում գրաֆիտի: Լավ շերմահաղորդիչ է, վատ էլեկտրահաղորդիչ: Աղամանդը բնութագովում է ծնով (հայտնի են ծնի 17 տեսակներ՝ կլոր, օվալաձև, տանձաձև, տակառաձև, սրտաձև, քառակուսի, կարիլի ձև և այլն), քաշով (մինչև 0.005 կառատ քարերը կոչվում են փշրանք, մինչև 0.29 կառատ քարերը՝ մանր քարեր՝ մելե, 0.30-0.99 կառատ քարերը՝ միջին խոշորության՝ մելանժ, 1 կառատից քարերը՝ խոշոր կամ սոլիտեր), գույնով (7 խումբ), արտայնությամբ (8 խումբ) և գեղութիկ չափերով: Առավել արժեքավոր են անգույն տեսակները, ինչպես նաև երկնագույն, կապույտ, կարմրավուն և կանաչավուն երանգով քարերը:

Աղամանդի յուրահատուկ կարծրությունը, փայլը, թափանցիկությունը թույլ են տալիս տարբերակել բնական աղամանդը էժանագին կեղծումներից՝ ապակի, ցիրկոն, ֆիանիտ: Գոյություն ունեն ախտորոշման վիզուալ (առանց հատուկ սարքավորումների) և գործիքային (շերմահաղորդականության չափման վրա հիմնված դետեկտորներ, յումինեսցենտային լամպեր, ռապիտոգրաֆներ, մանրադիտակ) մեթոդներ: Այսպես.

- Ա խմբի աղամանդների նիստավորումն ապահովում է այնպիսի լուսաթեկում, որի դեպքում լույսի փունջն արտացոլվում է քարի ստորին նիստերից, ինչպես հայելային մակերևույթից: Աղամանդը թագի կողմով պետք է ուղղել դեպի լույսի աղբյուրը, որ նկատելի լինի միայն առկայողն կետ:

- Հարրակի կողմից նայելիս ալմաստի բեկման քարձը ցուցիչը խարկանք է ստեղծում. քարը թվում է զգալիորեն բարակ:

- Ալմաստը լավ պատվում է յուղով, և ափի մեջ պահելուց հետո նիստավորված քարի մակերեսին առաջանում է յուղային թաղանք:

- Ալմաստն ունի սուր եղբեր՝ քարձը կարծրության շնորհիկ կամ առավել լավ արտահայտված սահմաններ՝ կից նիստերի և հարությունների միջև, մինչդեռ, իմիտացիաները ավելի փափուկ նյութերից են և խոշորացույցի տակ նիստերի միջև սահմաններն ավելի կլորավուն են երևում: Իմիտացիաներում նյութի ցածր կարծրության պատճառով հաճախ առաջանում են ճաքեր և քերծվածքներ:

- Տարբերելու համար ալմաստը շափնելից և սինթետիկ սապֆիրից, քարը ընկերում են անգույն հեղուկի մեջ (յոդային մեթիլեն), որի բեկման ցուցիչը մոտ է շափնելի և սապֆիրի բեկման ցուցչին: Շափնելը և սապֆիրը դաշնում են անկատ, իսկ ալմաստը վառ փայլում է: Նման ձևով տարբերում են ալմաստը այլ կեղծումներից: Այդ դեպքում քարը գցում են գլիցերինի կամ ջրի մեջ, եթե կեղծ է դժվար է երևում, իսկ ադամանդը փայլվում է:

- Աղամանդը դնել աղաքրվի մեջ. եթե իսկական է, վնաս չի հասցվի, եթե կեղծ է՝ հայտնվում են բոլեր:

- Մուստնիտը աղամանդից կարելի է տարբերել, եթե ցցի 3.17գ/սմ³-ից քարձը խսություն ունեցող հեղուկի մեջ: Ունենալով ավելի փոքր խսություն՝ այն լողում է հեղուկի մակերեսին, իսկ ադամանդը ընկողվում է մինչև վերը:

- Եթե մուստնիտը պահվի կրակի մոտ, մի քանի րոպեից ձեռք կրերի կանաչ գույն:

- Էժանագին կեղծումները հայտնաբերելու համար կարելի է քարը տրորել հղկաթղթով. թղղնում է հետքեր, մինչդեռ, բնական ալմաստի վրա քերծվածքի ոչ մի նշան չի հայտնվում:

- Մուստնիտը, ի տարբերություն աղամանդի, ունի ավելի քարձը դիսակրիտիա:

- Բնական թանգարժեք քարերը սառն են նույնիսկ շոգ եղանակին: Քարը մի քանի վայրկյան պահել ձեռքի ափի մեջ. եթե տաքանում է, ապա քարի բնական լինելը կասկածելի է:

- Ըստ աղամանդի իսկության որոշման «թերթի» մեթոդի՝ քարը տեղադրում են թերթի վրա և փորձում դրա միջով տեսնել տառերը: Իսկական աղամանդն օժտված է այնպիսի ֆիզիկական հատկությամբ, որ ոչ միայն տառերը չեն կարդացվում, այլև տեքստը չի երևում: Իսկ ապակու միջով տառերը բավարար չափով երևում են:

- Քարին բերեակի յուղ քսել և մոտեցնել ապակե մակերեսին: Իսկական ալմաստը պետք է հպվի, կաշի ապակուն:

- Աղամանդի իսկության փորձաքննության մեթոդից մեկն էլ հիմնված է քարի կողմից լույսի բեկման վրա: Մեթոդի եռթյունը հետևյալն է. սպիտակ թղթի վրա հավասար գիծ է տարվում, հետազոտվող քարը հարթակի կողմով տեղադրվում է գծի մեջտեղում: Խոշորացույցի օգնությամբ (ցանկալի է նաև լրացուցիչ լուսավորում) երևում է հետևյալ պատկերը. ա. ցիրկոնը կամ ֆիանիտը, բեկման լույսը, պարզորոշ ներկայացնում են իրենց տակ ընկած գիծը շրջագծի տեսքով, բ. աղամանդն այնպիսի պատկեր չի տալիս և դրա տակ ընկած գիծը երևում է աղոտ, ոչ հստակ քններով:

Այս և թվարկված մեթոդներից շատերի թերությունն այն է, որ հնարավոր չէ կիրառել, եթե քարը արտադրանքի վրա է: Այդ դեպքում իսկության հայտնաբերումը հնարավոր է միայն հատուկ սարքավորումների օգնությամբ: Ալմաստի քարձը ջերմահաղորդականությունը դրված է հատուկ սարդի

«Diamond Probe»-ի գործողության հիմքում, որով ալմաստը տարբերում են իր բոլոր խմիտացիաներից: Ալմաստի՝ ճարպով պատվելու հատկությունը ռապիդոգրաֆի գործողության հիմքում է աղամանդի մակերեսին առաջանում է համատարած զիժ, իսկ խմիտացիայի մակերեսին՝ կարիլներ:

ՈՂԻՔԻՆԸ կայուն գույնով, թափանցիկ, վառ կարմիրից մինչև բաց վարդագույն քար է: Քիմիապես այլունինի օքսիդ է գույն տվող քրոմնֆորներով՝ քրոմ, երկար. այստեղից էլ գույնի փոփոխությունները: Քիմիապես կայուն է, ոչ մի թթվի մեջ չի քայլվում, փայլը՝ մետաղական: Կարծրությունը ըստ Մոոսի՝ 9, խտությունը՝ 3.9-4.2 գ/սմ³, բեկման ցուցիչը՝ 1.76-1.78: Այս քարերը խոշոր գոյացումներ հազվադեպ են տալիս: Ամենաթանկը գնահատվում են թափանցիկ, առանց արատների, արյունակարմիր մանուշակագույն երանգով քարերը: Որակյալ ռուբինի գինը կարող է հավասար լինել ալմաստի գինին, ուստի դրա կեղծումը «նպատակահարմար» է:

- Ռուբինը կեղծումներից առաջին հերթին տարբերվում է չափերով: Բնուրյան մեջ հազվագյուտ է խոշոր, խիստ ներկված ռուբինը: Եթե քարը շատ խոշոր է, պետք է ուշադրություն դարձնել ծագմանը:

- Վառ կարմիր քարերի մեծամասնությունը սինթետիկ կորունդներ են: Ի տարբերություն բնական ռուբինի՝ դրանք անթերի ծև ունեն: Բնական քարը, որպես կանոն, ունենում է ներքին արատներ: Վերներյալ մերոդով աճեցված կորունդն ունենում է գույների կորագիծ գորայականություն, որը չկա բնական ռուբինում: Երբեմն դրանցում հանդիպում են նույնիսկ գազի պղպջակներ և կարմիր ուլտրամանուշակագույն ֆյուրիտեսցենցիա: Բնական ռուբինը ևս կարող է ունենալ պղպջակներ. դրանք, որպես կանոն, քարի գույն ունեն:

- Մանրադիտակով դիտելիս ֆյուրային մերդով աճեցված սինթետիկ ռուբինում կարելի է հայտնաբերել ֆյուրի ներառումներ:

- Ռուբինը կարող է, և եթե դրանով քերծեն պակաս կարծրության քարեր, օրինակ՝ փիրուզ կամ նոնաքար, ապա կառաջանան քերծվածքներ:

- Ռուբինին բնորոշ յուրահատկությունները տեսանելի են ուժեղ լուսավորման պայմաններում: Բնական քարի գույնը վառ լույսի պայմաններում մգանում է: Լավ երևում են ասեղնաձև ներառումներ, որոնք քարին հաղորդում են այսպես կոչված «մետաքս փայլ»:

- Եթե կեղծված ռուբինի վրա ուղղվում է ուլտրամանուշակագույն լույս, այն դառնում է նարնջագույն:

- Բնական քարերում ճաքերը չեն փայլում և զիջգագաձև են: Կեղծվածներում դրանք ուղղի են և փայլու:

- Բնական ռուբինը ապակե ամանեղենի մեջ արձակում է կարմրագույն լույս:

- Բաժակով կաթը դառնում է վարդագույն, եթե

մեջը զգվում է ռուբին:

ՍԱՊՖԻՐԸ թանկարժեք քար է երկնագույն, կապույտ, նույնիսկ մանուշակագույն: Կազմով և հատկություններով գրեթե նույնն է, ինչ ռուբինը: Տարբերությունն այն է, որ այստեղ գույն տվող էլեմենտները երկար ու տիտանն են: Սապֆիրի համար հասուն տարբերակիչ տեսողական հատկություններ գրեթե չկան: Սովորական գնորդի համար դժվար է որոշել դրա իսկությունը, և արտադրողները օգտվում են այս հանգամանքից:

- Խևկական քարը սովորական ապակուց կարող է տարբերել փորձառու ոսկերիչը: Նա դիտում է քարը խոշորացնող սարքերով, ստուգում է լույսի բեկման ցուցիչը: Ուժքակտումները թույլ է տալիս որոշել ուժքակցիայի ինդեքսը, որը տարբեր քարերի համար տարբեր է: Սապֆիրի համար այն տատանվում է 1.762-1.778 միջակայքում:

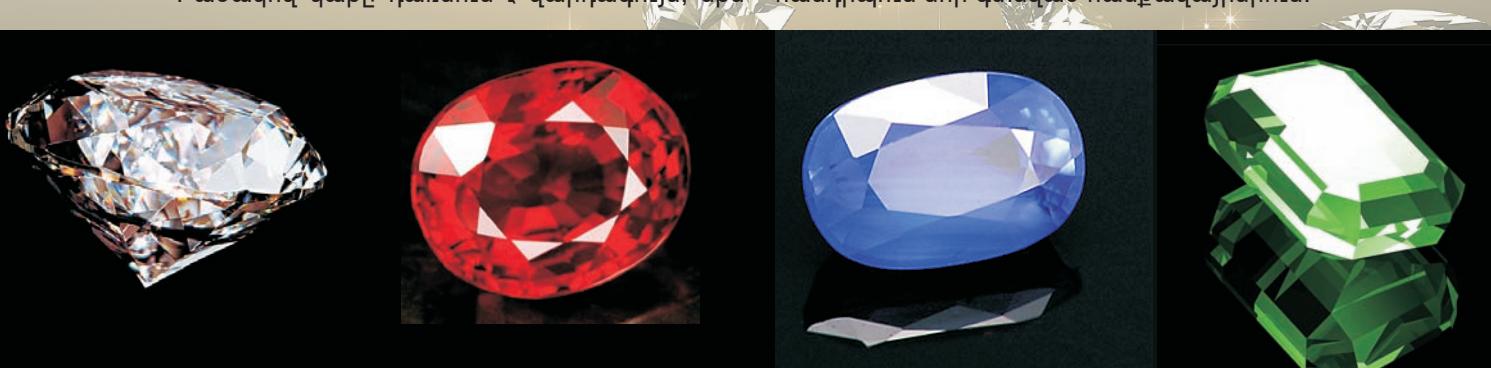
- Սապֆիրը կարծր քար է, չի ենթարկվում մեխանիկական ազդեցության: Կարելի է փորձել քերծել մետաղական սուր առարկայի օգնությամբ, չի քերծվի:

- Բնական քարերում նկատելի են բծեր, ամենից հաճախ կառուցվածքը ոչ միատարր է: Պետք է քարը ուշադիր գննել վառ լույսի տակ: Եթե նկատվում է քարի ոչ միատարրություն, ապա կարելի է վիճել դրա բնական ծագման վերաբերյալ: Բայց կեղծ քարերի արտադրությամբ գրադիդոնները նույնպես գիտեն այս յուրահատկությունը, ուստի սկսել են բնական քարերը՝ տուրմալինը և ցիանիդը, հմիտացնել սապֆիրին և վաճառել որպես սապֆիր:

- Սապֆիրով զարդերը պետք է ունենան սերտիֆիկատ: Գնումների ժամանակ պետք է ուշադրություն դարձնել, թե արդյոք փաստաթղթում նշված է քարի մաքրության մակարդակը IF: Եթե նշված է, քարը իսկական չէ, քանի որ բնական սապֆիրի համար այս ցուցանիշը չի որոշվում:

- Ուլտրամանուշակագույն ճառագայթների ներքո դիտելիս սինթետիկ սապֆիրը փայլում է կանաչավուն լույսով, որովհետև արհեստական սապֆիրի արտադրության ժամանակ հիմնականում օգտագործում են տիտան:

ԶՄՈՒԽԱԾԸ ամենագեղեցիկ կանաչ քարն է, բերիլիումի տարատեսակ: Զբաղեցնում է պատվավոր 4-րդ տեղը՝ թանկարժեք քարերի թագավոր ալմաստից և կորունդի տարբերատեսակներ ռուբինից և սապֆիրից հետո: Խոտությունը 2.67-2.92գ/սմ³, կարծրությունն ըստ Մոոսի՝ 8, բեկման ցուցիչը՝ 1.58: Թանկարժեք քարերի գնահատման ժամանակ կարևոր է ստացման վայրը: Եթե լավագույն ռուբիններ համարվում են բիլմանյան ռուբինները, իսկ ամենագեղեցիկ սապֆիրներ՝ քաշմիրյանը, ապա զմրուտների շարքում որակի չափանիշ են կոլումբիական զմրուտները: Ամենաթանկը՝ «հնամենի քարերն» են, որոնք հագեցած գույն ունեն և չեն հանդիպում նոր գտնված հանքավայրերում:

Բնական արատմերն իսկական զմրուխտում ավելի շատ են և վառ արտահայտված, քան ռուբինում և սապֆիրում: Քրոնի քիմիական էլեմենտի առկայության շնորհիվ, գունային ֆիլտրով նայելիս, այս քարերը թվում են կարմիր կամ գորշ: Խոշոր հանքավայրեր կան Արևելյան և Հարավային Աֆրիկայում, Ուրալում, Հնդկաստանում, Պակիստանում: Փորձագետները քարի ծագումը կարող են որոշել տվյալ շրջանին բնութագրական հատուկ ներառումների միջոցով: Այսպես, կոլումբիական զմրուխտներում հաճախ հանդիպում են ֆյուորիտի կամ կալցիտի մասն բյուրեղներ: Այս քարերին բնութագրական է միաժամանակ պինդ, հեղուկ և գազային ներառումների առկայությունը: Զիմբաբվեից ստացած զմրուխտը տարբերում են քարում տրեմոլիթի առկայությամբ և մուգ գույնով: Զմրուխտների գնահատման ժամանակ օգտագործում են գույնի էտալիններ և կոլորիմետրիկ սանդղակներ, որոնք բույլ են տալիս բավարար ճշտությամբ որոշել քարի ծագումը:

Շատ հանքանյութեր են նման զմրուխտին: Դրանցից են դեմանտոիդը (կանաչ նոռաքար), տուրմալինը, նեֆրիտը, ցավորիտը (կանաչ գրոսուլյար), քրիզոլիթը, կանաչ կվարցը: Զմրուխտի հմտացիա կարող է ծառայել ֆյուորիտը: Հաճախ հանդիպում են զմրուխտի կեղծուներ դրայվետի կամ տրիպալետի ձևով: Օրինակ, այդպիսի կազմով քարերի հիմքը կազմում են ապակին, կվարցը կամ էժման այլ քար, իսկ մակերեսին կանաչ սոսնձով ամրացնում են իսկական զմրուխտ: Դուալետը կարող է կազմված լինել նաև 2 որակական տարրեր զմրուխտներից: Այդպիսի կեղծունը տարբերելը առավել դժվար է: Եթե մուգ կանաչ զմրուխտը շատ մաքուր է և բափանցիկ, արդեն կասկածելի է: Այդպիսիք կան բնության մեջ, բայց թանկ արժեն:

Առաջին անգամ զմրուխտ սինթեզվել է 1888 թ.: Մշտապես կատարելագործվում են սինթեզված թանկարժեք քարերի պատրաստման եղանակները: Արդյունքում շուկայում հայտնվում են արհեստական քարեր, որոնք բնականից կարող են տարբերել միայն պրոֆեսիոնալ փորձագետը: Եթե քարը շրջանակի մեջ չէ, համեմատարար հեշտ է տարբերել:

- Եթե քարը կոռքից դիտվի խոշորացույցով, ապա կարելի է տեսնել քարի ածի գծերը. լաբորատոր պայմաններում աճեցվածների գծերը խիստ գուգահեր են:

- Զմրուխտն ինքնին փայլում չէ: Ուստի եթե քարը ուժեղ փայլում է, խաղում է, պետք է կասկածել դրա իսկության մեջ:

- Եթե քարը խոշորացույցով դիտելիս եզրերը թվում են մաշված, ապա հավանական է, այն զմրուխտ չէ, այլ սովորական հաստ ապակի: Բնական և աճեցված զմրուխտների կարծրությունը, ըստ Սոոսի սանդղակի, 7.5-8 է: Դա ցածր է ալմաստի կարծրությունից, բայց մեծ է, քան ապակունը (5.5): Ապակե նիստերը արագ են մաշվում, զմրուխտի եզրերը երկար ժամանակ մնում են հստակ նիստավորված:

- Զմրուխտը նմանակ քարերից տարբերելուն կարող է օգնել ռեֆրակտորնետը: Այս սարքի գոր-

ծողությունը հիմնված է լույսի բեկման չափման վրա: Զմրուխտի ռեֆրակտորի գործակիցը կազմում է մոտ 1.58:

ՍԱՐԳԱՐԻՑՆ օրգանական ծագման թանկարժեք քար է: Կարծրությունն ըստ Սոոսի 4 է, խոշություն՝ 2.6-2.8 գ/սմ³: Սարգարտի արժեքը երբեմն կարող է գերազանցել ադամանդի արժեքին: Արհեստական և սինթետիկ մարգարիտը բնականից կարելի է տարբերել 2 խումբ մերողներով՝ «ժողովրդական» և «գիտական»: Ժողովրդական մերողներն են.

- Ամենապարզ միջոցը մարգարիտն ատամի տակ դնելն է: բնական քարը ճոճողում է:

- Քարը կարելի է նետել 30-50 սմ բարձրությունից: Բնական մարգարիտը մի քանի անգամ «քոչում է» վեր՝ հիշեցնելով սովորական գնդակ: Կեղծվածները, կախված հարվածի ուժգնությունից, կարող են նույնիսկ վնասվել:

- Վերցնել ցանկացած ոչ թափանցիկ նյութից թերթ և դրանում անցք բացել այնպես, որ քարը տեղադրվի: Այնուհետև դիտել քարը սովորական լամայի տակ. Եթե երևում է բարակ սաղափի շերտ 1-2-մմ հաստությամբ և մուգ միջուկ, ապա քարը արհեստականորեն աճեցված է:

- Բնական մարգարիտն անուկ է, իսկ սինթետիկը՝ փափուկ և մշակնան կամ շաղափնան ժամանակ անցքեր բացելիս առաջանում են փոքր ճաքեր: Բացի դրանից, եթե բնական մարգարիտը թերևակի քերվի դանակով, ապա վրան կառաջանա սաղափի փոշի, որը մաքրելուց հետո քարի մակերեսին հնարավոր չէ նկատել որևէ քերվածք կամ վնասվածք:

- Բնական մարգարիտը չի լուծվում ացետոնի մեջ, չի փոխում գույնը և պահպանում է փայլը: Իսկ սինթետիկներն անբողջությամբ լուծվում են: Փոխարենը, բնական մարգարիտը հեշտությամբ լուծվում է քացախի մեջ:

- Քարը դնել ուժեղ էլեկտրամագնիսական դաշտում. Բնական մարգարիտը մնում է անշարժ, իսկ աճեցվածը շրջվում է և որոշակի դիրք գրավում:

- Համարում են, որ ուլտրամանուշակագույն ճառագայթման պայմաններում աճեցված մարգարիտը ֆուուրեսցենցում է կանաչ լույս, իսկ բնականը՝ երկնագույն:

- Կողմնորոշիչ ցուցանիշ է նաև քարի կշիռը. բնականները ծանր են:

Գիտական մեթոդներն են:

- Ունտգենյան ճառագայթման գործությունը կատարելու համար աճեցված մարգարտում նկատելի է միջուկի և աճեցված շերտերի միջև սահմանազատում (առանց միջուկի աճեցված մարգարտի կենտրոնում նկատելի է խոռոչ):

- Բնական մարգարտում մանրադիտակով տեսանելի են շերտերի աճման գծերը և թեփուկավոր կառուցվածքը:

- Բնական մարգարիտը շատ թանկ արժեն:

ՕԼՅԱ ԽԱՎԱՏՐՅԱՆ

ՀՊՏՀ ապրանքագիտության և տեխնոլոգիայի ամբիոնի դոցենտ

ԶԻՆԱ ԵՐԱԾՈՍՅԱՆ

ՀՊՏՀ ապրանքագիտության և տեխնոլոգիայի ամբիոնի ասիստենտ, տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

ՄԱՐՏԻ 1-Ը՝ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՀԱՐԴԱՅԻՆ ՕՐ

ՊԱՏՐԱՏԱԿԱՎՈՒԹՅՈՒՆ, ԶԳՈՆՈՒԹՅՈՒՆ՝ ԲՈԼՈՐ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ

Մարտի 1-ը՝ գարնան առաջին օրը, միջազգային հանրությունը նշում է որպես Քաղաքացիական պաշտպանության համաշխարհային օր:

Գայունը զարթոնք է, կյանք, իսկ կյանքը պետք է պահպանել ու պաշտպանել:

Քաղաքացիական պաշտպանության միջազգային կազմակերպությունը (ՔՊՄԿ) ի սկզբանե ստեղծվել է մեկ նպատակով՝ պատերազմական գործողությունների ժամանակ կազմակերպել քաղաքացիական անձանց անվտանգությունը: 1931 թ. ֆրանսիացի վիրաբույժ, գեներալ Սամս Պոլը Փարիզում հիմնել է «Ժնևյան գոտիներ» ասոցիացիան, որը հետագայում վերաճել է քաղաքացիական պաշտպանության միջազգային կազմակերպության և 1972 թվականին մարտի 1-ը հոչակել Քաղաքացիական պաշտպանության համաշխարհային օր: ՀՀ-ն 1994 թ. ապրիլից ՔՊ միջազգային կազմակերպության անդամ է:

ԽՍՀՄ-ում Քաղաքաշտպանության համաշխարհային օրը երկար ժամանակ անտեսում էին: 1961 թ. ընդունվեց «ԽՍՀՄ քաղաքաշտպանության մասին» դրույթը: Այն սահմանում էր հրթիռամիջուկային, քիմիական, կենսաբանական գենքից բնակչության և ժողովոդական տնտեսության պաշտպանությունն ապահովող հանակարգի ստեղծում և ամբողջ երկիր տարածքում փրկարարական և վթարավերական գնողական աշխատանքների հրականացում:

1986 թ. Խորհրդային Ստորագրության քաղաքացիական պաշտպանության համար ստեղծվեց նոր փուլ. Չեռնոբիլի աստոնային էլեկտրակայանի վթարը (1986 թ.) և Սպիտակի երկրաշարժը (1988 թ.) պատճառեցին հսկայական մարդկային զոհեր և միլիոնավոր դոլարների վճար, ստիպեցին նորովի նայել քաղաքացիական պաշտպանության դերակատարությանը:

1994 թ. Հայաստանում գումարվեց ՔՊ 10-րդ միջազգային գիտաժողովը, որն ընդունեց, որ «քաղաքացիական պաշտպանություն» հասկացությունը պետք է ընդարձակվի, չսահմանափակվի միայն զինված քախումների ժամանակ ծագած նարդասիրական խնդիրներով, այլ ներառի այն բոլոր միջոցառումները, որոնք նպատակ ունեն աղետներից և պատահարներից պաշտպանելու մարդկանց կյանքը, ունեցվածքը և շրջակա միջավայրը: Այդ շարքին են դասվում կենցաղում տեղի ունեցած վթարներն ու դժբախտ դեպքերը և կազմում են բնակչության շրջանում տեղի ունեցած դժբախտ պատահարների 50%-ից ավելին:

Ան-ի ծառայությունները փորձում են բնակչներին հնարավորինս տեղեկացնել սպառնացող վտանգների, ինչպես նաև դրանք կանխարգելելու, վերացնելու հե-

տևանքների մասին:

Յնարավոր պատերազմի դեպքում ավելի է կարևոր վում բնակչության և տնտեսության պաշտպանության խնդիրը, քանի որ ժամանակակից ռազմական գործողությունների բնույթը ու օգտագործվող ազդեցության միջոցները պահանջում են քաղաքացիական պաշտպանության խնդիրների լուծման նոր մոտեցումներ և մեթոդներ: ՔՊՄԿ-ն արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական պաշտպանության տեղեկատվությունը տարածող ծառայություններին կոչ է անում ակտիվացնել ջանքները և հանրությանը լսելի դարձնել իրենց ձայնը:

Վերջին տարիներին ՔՊ համակարգում կատարվել են հայեցակարգային փոխիտություններ՝ գործընթացների ընդլայնում, ինչպես նաև ուժերի և միջոցների կիրառում ոչ միայն պատերազմական, այլև լայնամասշտար արտակարգ իրավիճակներում՝ ներառյալ տեխնոլոգիական ահաբեկչության հետևանքների վերացումը: ՔՊ համակարգերը դարձել են ավելի շարժունակ ու ճկուն, և դրա արդյունավետությունը նեծանում է միջոցառումների նախապատրաստման և անցկացման գործընթացում քաղաքացիական հասարակության բոլոր շերտերի և պետական կառույցների մասնակցության շնորհիք:

ՀՊՏՀ ֆիզիաստիարակության Աի և ՔՊ ամբիոնը համագործակցում է ՀՀ ԱխՆ գգնաժամային կառավարման պետական ակադեմիայի հետ և իր ամենօրյա աշխատանքով փորձում է նորացնել ուսանողների գիտելիքները, համապատասխանեցնել ժամանակի պահանջներին:

Աշխարհը թևակոխել է երրորդ հազարամյակ, փոփոխվում են արժեքներն ու օրենքները, չի դադարում սպառազինման մրցավագը: Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում դասավանդվող «Քաղաքացիական պաշտպանության և արտակարգ իրավիճակի հիմնահարցեր» առարկան երիտասարդ սերնդի մեջ պետք է խորացնի պատրաստականությունն ու զգնությունը, արտակարգ իրավիճակներում կազմակերպված, համակարգված ու նպատակային գործելու, ունակությունը: Սամանավորապես պետք է մասնակիցը դառնար այն նախապատրաստական վարժանքների, որոնք կազմակերպվում և անցկացվում են ուսումնական հաստատություններում, հիմնարկ ձեռնարկություններում:

Թափանցելով ուսումնական գործընթաց՝ քաղաքաշտպանությունը խնդիր է դնում ոչ միայն գիտելիքների փոխանցման, այլև հայրենասիրության արմատավորման: Պարբերական պարագաներներն ու մարզումները մարդու մեջ սերմանում են բարձր քաղաքացիական դիրքորոշում, հայրենիքի ճակատագրի հանդեպ պատասխանատվություն, այնպիսի որակների ձևավորում, ինչպիսիք են համարձակությունը, նախաձեռնողականությունը, զգոնությունը:

Արդու պահենք արագ արձագանքելու, կողմնորոշվելու մեր կարողությունը, քանզի աղետները հաճախ հանկարծահաս են ու կործանարար, և ոչ մեկն ապահովագրված չէ դրանցից:

ՄԻՐԱՍՈՒԾ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՅ
ՀՊՏՀ ֆիզիաստիարակության,
Աի և ՔՊ ամբիոնի դոցենտ,
քիմիական գիտությունների թեկնածու

«ՈՒՂԵՂԻ ՀԻԳԻԵՆԱ» ԿԱՍ 21-ՐԴ ՌԱՐԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՅՐԱՎԵՐՆԵՐԸ

Ժամանակակից մարդու համար սովորական երևույթ է սեփական մարմնի մաքրությանը հետևելը: Շատերի համար առօրեական է դարձել սիրողական սպորտով զբաղվելը, առողջ ապրելակերպը, առավել ապահովված մարդիկ հաճախակի բուժվանման են դիմում և այլն: «Միջին վիճակագրական մարդը», սակայն, միշտ չէ, որ ի վիճակի է կամ ցանկանում է այսքան ուշադրություն դարձնել ինքն իրեն: Իսկ հարյուրամյակներ առաջ այս թվարկածները նա ճոխություն կիամարեն:

Իմ խորին համոզման՝ 21-րդ դարի մարդու համար լրջագույն խնդիր է դառնալու «ուղեղի հիգիենան»: Մեր ստեղծնան առաջին իսկ օրվանից ընտրության առջև ենք: Սահմանափակ ռեսուրսներով դուրս ենք եկել շուկայական պայքարի, իսկ հաղթել և շարունակելու են հաղթել արագ կողմնորոշվողները, ճիշտ ընտրություն կատարողները: Եթե մինչ օրս կրթվելու կամ փորձ կուտակելու համար ընտրություն էինք կատարում համալսարանական կրթություն ստանալ, աշխատե՞լ, թե՞ ինքնակրթվել, ապա հիմա պետք է ընտրություն կատարենք նաև՝ ի՞նչ տեղեկատվություն չկլանել, ինչպե՞ս խուսափել շարունակ ներազդող հոսքերից, ի՞նչ չկարդալ, ի՞նչ չլսել, ի՞նչ չնայել, ինչպե՞ս դիմանալ գայքակդությանը, քանզի կլանած ամեն մի անհնաստ տեղեկություն զբաղեցնում է մեզ անհրաժեշտ մեկ այլ տեղեկության տեղը:

Վերջին տարիներին «միջին վիճակագրական մարդու» ուղեղի վրա ներազդող տեղեկատվական հոսքերն աճել են երկրաչափական պրոգրեսիայով:

Նոր մեղիայի դիմամիկ զարգացման հետևանքով ուղեղի վրա ներազդող տեղեկատվական հոսքերին չհետևելու և չհամակարգելու դեպքում մարդիկ ունենալու են առողջական խնդիրներ և էներգիայի կորուստ: Տեղեկատվական հոսքերի ավելացումը կարող է առաջիկայում ի հայտ բերել նոր հիվանդություններ և հոգեբանական գեղումների նոր տեսակներ: Չեմ հավատում, որ մարդկային օրգանիզմը կհարմարվի փոփոխություններին այնպիսի արագությամբ, ինչպիսի արագությամբ առաջընթաց են

ապրում տեղեկատվական տեխնոլոգիաները:

Այս ամենը կարող է հանգեցնել ևս մեկ հետաքրքիր երևույթի: Անսահմանափակ տեղեկատվությունը, բացի լայն հնարավորություններ ընձեռնուց, լուրջ մարտահրավեր է մարդկությանը: Այն մարդիկ, ովքեր չեն կարողանա տարանջատել անպետք տեղեկությունը օգտակարից, կկորցնեն մրցունակությունը: Առավել արագ ու ճիշտ կողմնորոշվողները համացանցում տեղեկատվական շատ ավելի մեծ հնարավորություններ կստանան, իսկ տեղեկատվության անքննադատ վերաբերվողներն ու ընկալողները արագորեն կբանան: Վստահ են՝ կխորանա բևեռացումը խելացների և միջակների միջև: Դրան հակառակ՝ միջին ունակությունների տեր մարդկանց շրջանում համարյա կվերանան ենթաշերտավորումները:

Այն, որ մարդու ուղեղի վրա ներազդող տեղեկատվական հոսքերը հետզհետեւ ավելանում են, ապացուցված է բազմաթիվ գիտական հետազոտություններով: Յարավային կալիֆոռնիայի համալսարանի դոկտոր Մարթին Շիլբերը իր հետազոտությունների արդյունքում հայտնաբերել է, որ 1986 թվականին «միջին վիճակագրական մարդու» օրական հասանելի էր այնքան տեղեկատվություն, որքան հնարավոր է տեղավորել մոտ 40 տպագիր թերթում: 2007 թվականին արդեն այդ ցուցանիշը զգալիորեն աճեց: 21-րդ դարի առաջին տասնամյակի վերջում մարդուն օրական միջինը հասանելի էր այնքան տեղեկատվություն, որքան հնարավոր է տեղավորել 174 տպագիր թերթում:

Շիլբերը և իր թիմի հետազոտությունները վկայում են, որ մարդկությունը մինչ օրս կուտակել է 295 էկսաբայթ տեղեկություն: Էկսաբայթը մոտավորապես հավասար է 10003 գեգարայթի: Սակայն նոյնիկ այս ահեղելի թիվն անհամենատ ավելի փոքր է բնության կուտակած տեղեկության քանակից. օրինակ, միայն մարդու 7ՆԹ-ն վերոգրյալ թվից 100 անգամ ավելի շատ տեղեկություն է պարունակում:

Անդրադառնալով մարքեթինգին՝ պետք է նշեն, որ այն իր գործունեության մի զգալի հատվածում շփփում է տեղեկատվական հոսքերի կառավարման հետ: Սարքեթինգի ժամանակակից մասնագետին պետք է հետաքրքիր, թե միավոր ժամանակահատվածում որքան տեղեկություն է ստանում միջին վիճակագրական սպառողը, և ինֆորմացիայի չափաբաժնի դիմամիկ աճը ինչ փոփոխությունների կարող է ենթարկել մարդուն:

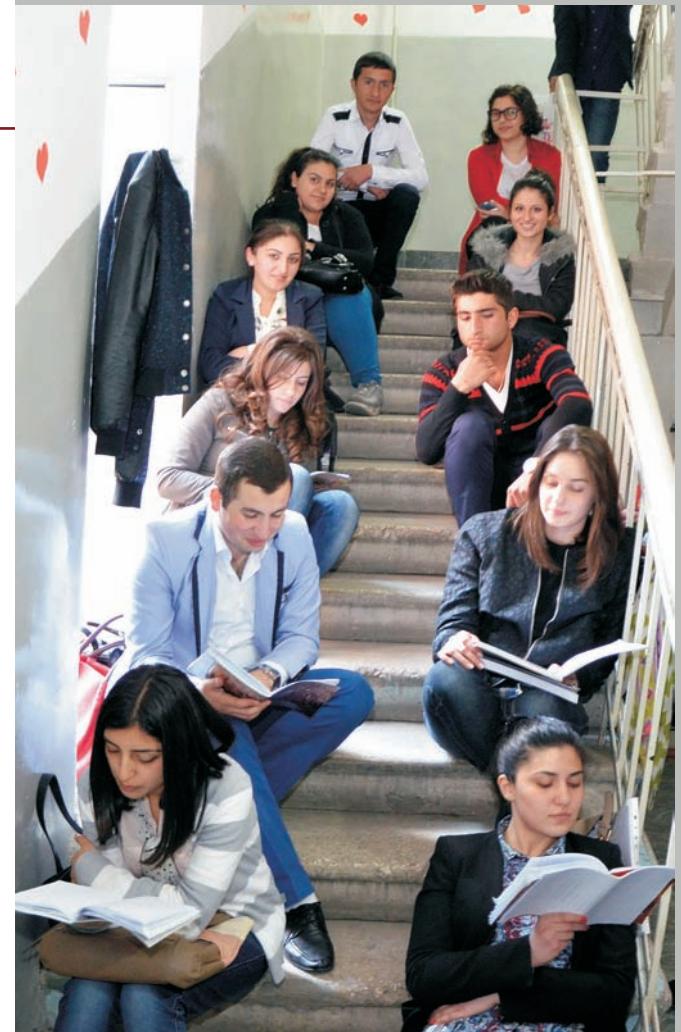

Այս սուբյետները, որոնք գործ ունեն տեղեկատվական հոսքերի կառավարման հետ, հանրության լայն շերտերին տեղեկություն են փոխանցում իրենց կազմակերպության վերաբերյալ, ծավալում են գովազդային գործունեություն և այլն, բնականաբար, նոր խնդիրների առջև կկանգնեն։ Պարզ է, որ օրական մեծ ծավալի տեղեկություն ստացող սպառողին առավել դժվար է հետաքրքրելն ու գրավելը։ Սակայն չեմ կարծում, որ սա անհաղթահարելի մարտահրավեր է։ Տարիների ընթացքում կառաջանան հանրության հետ կապերի ապահովման նոր գործիքներ, որոնք առավել հարմարեցված կլինեն ժամանակի պահանջներին։ Իմ խորին համոզմանք՝ սպառողների հետ զանգվածային հղումներով շփման գործընթացը աստիճանաբար իր տեղը զիշելու է անհատական հաղորդակցմանը։ Դանացանցն այսօր լայն հնարավորություններ է ստեղծում դրա համար։ Կարծում եմ՝ կազմակերպությունների մասին վերլուծություններ անելիս տեղին է իիշել Դարվինի տեսությունը. առավել թույլերը, որոնք չեն կարողանա հարմարվել «արտաքին պայմանների փոփոխություններին, կզիշեն իրենց տեղը ավելի կենսունակներին»։

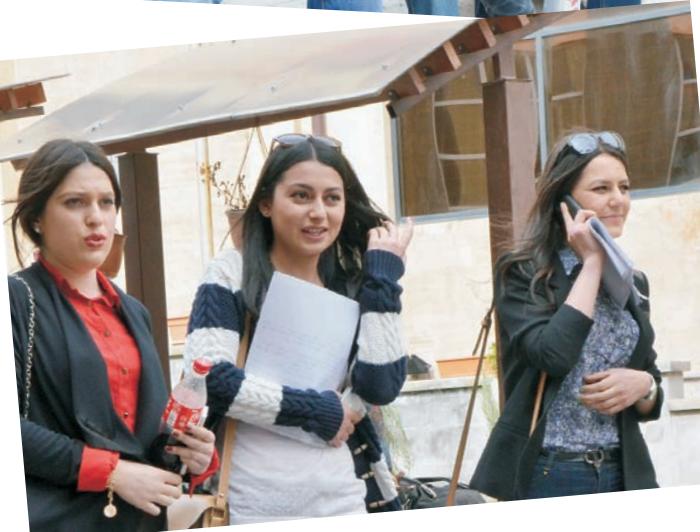
Մարքեթինգն արագընթաց զարգացող գիտություն է և շարունակ հարստացնում է իր գործիքակազմը։ Այս, տեղեկատվական հոսքերի աճը ևս կնպաստի դրան։ Վաղուց արդեն կազմակերպություններն օգտագործում են նեյրոնարքերինգ, սպառողների հանդեպ ցուցաբերում են անհատական մոտեցում։ Եթե հետադարձ հայացք ձգենք մարքեթինգի պատմությանը, ապա կտեսնենք, որ անընդհատ արդիականացվել են մասնագիտական գործիքները, ի հայտ են եկել նորերը։ Տեղեկատվության ծավալի աճը մեկն է այն երևույթներից, որոնք կարող են պատճառ դառնալ մարքեթինգային նոր մեխանիզմների առաջացման։ Մարքեթինգում ակնկալվող փոփոխությունները ուղղակի անդրադարձն են սպառողների շրջանում տեղի ունեցող գործընթացների։ Օրինակ, եթե «միջին վիճակագրական սպառողի» կենսամակարդակը բարձրանալու միտում ունի, ապա որոշակի ժամանակ անց անպայմանորեն կազդի մարքեթինգի վրա։ Եթե «միջին վիճակագրական սպառողն» օրական ավելի շատ տեղեկություն սկսի ստանալ, ապա սա նույնպես կատարի մարքեթինգին հարմարվել նոր պայմաններին և սպառողներին գրավելու նոր ճանապարհներ որոնել։ Որոնողական համակարգերը, կարծում եմ, տեղեկատվության տեսակավորման նոր մեթոդներ կմշակեն։ Ըստ տրամաբանության պետք է փորձեն ոյլորին օգտագործելի դառնալ։ Որքան շատ տեղեկատվություն կուտակվի համացանցային տիրույթում, այնքան կրաքրանա որակյալ որոնողական համակարգերի դերը։ Պատկերացնու՞մ եք մեր կյանքը առանց Google-ի կամ որևէ այլ նմանօրինակ այլընտրանիք։ Իսկ զուտ մարքեթինգի տեսանկյունից, կարծում եմ SEO-ն (Search Engine Optimization) Որոնողական համակարգերի օպտիմալացումը, նոր զարգացման թափ կառնի։ Եթե հավատանք Բիլ Գեյթսի խոսքերին, ապա ապագայում կլինի բիզնեսի երկու տեսակները, ովքեր գործում են համացանցում և նրանք, ովքեր արդեն վերացել են։ Սա վկայում է այն մասին, որ համացանցային մարքեթինգը դեռ կշարունակի աճի միտում ունենալ, իսկ վերջինիս կազմակերպման գործընթացում մեծ է որոնողական համակարգերի դերը։

ՏԱՐՈՒ ՊԱՐՍԱՄՅԱՆ

ՀՊՏՀ մարքեթինգի ամբիոնի ասպիրանտ, Մարքեթինգի հայկական ակումբի նախագահ

ՔՆԱԿԱՆ ԱՌՈՐՅԱ

ՀՊԾՀ գիտական խորհրդի մարտի 26-ի նիստում քննարկվեցին մեկ տասնյակից ավելի հարցեր:

Ուսումնակազմակերպական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Միհրնատ Դարությունյանը ներկայացրեց «2013-2014 ուսումնական տարվա առաջին կիսամյակի քննաշրջանի արդյունքներն ու մեր խնդիրները» և «Ամփոփիչ ատեստավորման հանձնաժողովների ծևավորման նախագծի մասին» հարցերը:

Նաժողովների ծևավորման նախագծի մասին հարցերը: Պրոռեկտորը շեշտեց, որ առաջին կիսամյակի քննական գործընթացը կազմակերպվել է պատշաճորեն: Նա ներկայացրեց բոլոր կրթածներում արձանագրված արդյունքները, անդրադարձավ բացթողումներին: Մ. Դարությունյանը նշեց, որ ամփոփիչ ատեստավորման հանձնաժողովների ծևավորման աշխատանքներն ընթանում են համաձայն կարգի և շուտով ԿԳ նախարարին կներկայացվեն հանձնաժողովների կազմերը: Պրոռեկտորը անդրադարձավ նաև «ՀՊԾՀ-ում ուսանողական նպաստի, պետական և անվանական կրթառության համապատասխան մասին» հարցին:

ՈՒԳԸ խորհրդի 2013 թ. հաշվետվյունը ներկայացրեց ՈՒԳԸ նախագահ Վլադիմիր Գևորգյանը: ՀՊԾՀ որակի ապահովման բաժնի պետ Ներսես Գևորգյանը անդրադարձավ «Որակի ապահովման աշխատանքների դրվագը ՀՊԾՀ Գյումրու և Եղեգնաձորի մասնաճյուղերուն» հարցին՝ նշելով, որ պատրաստվել են մասնաճյուղերի ինքնավերլուծությունները, Որակի ապահովման ազգային կենտրոնի կողմից ենթարկվելու են արտաքին գնահատման, ապա լինելու է փորձագիտական այց մասնաճյուղեր:

«Պարենային ապրանքների ապրանքագիտություն և ապրանքների որակի փորձաքննություն» և «Ոչ պարենային ապրանքների ապրանքագիտություն և ապրանքների որակի փորձաքննություն» մասնագիտացումների բակալավրիատի ամփոփիչ ատեստավորման քննությունների առարկայական ցանկը հաստատելու մասին հարցը ներկայացրեց ուսումնամեթոդական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Պարույր Քալանթարյանը:

Գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը ներկայացրեց «Գիտառումնական խնդերի հետազոտական նախագծերի մրցույթի վերաբերյալ կանոնակարգը քննարկելու և հաստատելու մասին», «ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության պետական նպատակային-ծրագրային ֆինանսավորմանը իրականացվող ծրագրի նախագծի հայտը երաշխավորելու մասին», ««Գիտական կազմակերպության, առանձնացված գիտական կամ գիտակրթական ստորաբաժնան ընդհանուր օգտագործման կենտրոնի, լաբորատորիայի» գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային ֆինանսավորման ենթակառուցվածքի պահպանան ու զարգացման ծրագրերի նախագծերի հայտերը երաշխավորելու մասին» հարցերը:

Գիտական խորհուրդը հաղորդումները լսելուց, քննարկելուց հետո քվեարկությամբ հաստատեց ներկայացված հարցերը: Այնուհետև քննարկվեց ու հաստատվեց ատենախոսությունների թեմաներ ու գիտական դեկավարներ հաստատելու մասին հարցը, իրատարակության երաշխավորեց ՀՊԾՀ միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ամբիոնի դոցենտ, տնտեսագիտության թեկնածու Դիանա Գալյումին «Տնտեսական ինտեգրացիա տարածաշրջանային ասպեկտները» մենագրությունը: ՀՊԾՀ ֆիզիաստիհարակության, ԱԱ և ՔՊ ամբիոնի դասախոս Նորիկ Զաքոյանին դոցենտի գիտական կոչում շնորհելու համար ԲՈՃ-ին միջնորդելու մասին հարցին փակ քվեարկությամբ կողմ քվեարկեցին նիստին մասնակից գիտական խորհրդի բոլոր անդամները:

Նիստում հաստատված կանոնակարգերն ու մյուս փաստաթուրերն ամբողջությամբ՝ asue.am կայքում:

2013 թ. հոկտեմբեր, նոյեմբեր և դեկտեմբեր և 2014 թ. փետրվար ամիսներին մեր հանրապետության 30 հրապարաններ, այդ թվում՝ ՀՊԾՀ հրապարանները, անդրադարձավ բացթողումներին: Մ. Դարությունյանը նշեց, որ ամփոփիչ ատեստավորման հանձնաժողովների ծևավորման աշխատանքներն ընթանում են համաձայն կարգի և շուտով ԿԳ նախարարին կներկայացվեն հանձնաժողովների կազմերը: Պրոռեկտորը անդրադարձավ անդրադարձավ նաև «ՀՊԾՀ-ում ուսանողական նպաստի, պետական և անվանական կրթառության համապատասխան մասնակցելու մասին» հարցին:

Փետրվարի 21-ին երևանի պետական կամերային թատրոնում տեղի է ունեցել Հայաստանի երիտասարդական իհմնադրամի սահմանած «Հայկյան» մրցանակաբաշխությունը, որին ներկա է գտնվել ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը:

Ավանդական անվանակարգերից բացի, սահմանված են եղել նաև հաստուկ մրցանակներ, որոնք մրցանակակիրներին հանձնել են ՀՀ Նախագահը: Այս տարի «Հայկյան» մրցանակակիրները, խորհրդանշական արձանիկից բացի, արժանացել են նաև «Արմմար» հայկական պալմանշերի: Արդեն 3-րդ տարին անընդմեջ՝ ՀՊԾՀ ուսանողական խորհուրդը մրցանակակիր է դառնում «Լավագույն ուսանողական ինքնակառավարման նարմնին» անվանակարգում:

Փետրվարի 24-ին կայացած ռեկտորատի նիստում այս արիթրով ուսխորհրդին շնորհավորեց ՀՊԾՀ ռեկտորը, պրոֆեսուր Կորյուն Արոյանը՝ մաղթելով հետաքա հաջողություններ:

Ֆիզդաստիարակության, ԱԽ և ՔՊ ամբիոնի ուսումնական վարպետ Մեսրոպ Ղուկասյանը փետրվարի 23-ին Դայաստանի 2014 թ. սեղանի թեմիսի անհատական առաջնությունում դարձել է չեմպիոն՝ 4:1 հաշվով առավելության հասնելով մրցակից Ալեքսանդր Դիարյանի նկատմամբ։ Մեր աշխատակիցն արդեն 5-րդ անգամ է նվաճում Դայաստանի չեմպիոնի տիտղոսը։

Փետրվար-մարտ ամիսներին կարիերայի և մարքեթինգի կենտրոնի կազմակերպած սեմինար-դասընթացներին կենտրոնի աշխատակիցներ Դեմիններ Ղարաբաղույանը և Կարիններ Պողոսյանը ուսանողներին ներկայացրեցին հճռնակենսագրական, մոտիվացիոն նամակ գրելու առանձնահատկությունները։ Ղասընքացների շրջանակներում ուսանողներին հյուրընկալվեցին, տեղեկություններ ու հմտություններ հաղորդեցին «Պրոկետիտ Բանկի» անձնակազմի համալրման բաժնի դեկավար Մարիամ Դամբարձումյանը, «Կոնվերս բանկ» ՓԲԸ անձնակազմի համալրման բաժնի մասնագետն Ղանա Շովիհաննիսյանը, «Ուսուուստրախ-Արմենիա» ԿՓԲԸ անձնակազմի հավաքագրման բաժնի դեկավար Լուսինն Գևորգյանը։

Բնօգտագործման տնտեսագիտության ամբիոն՝ ամբիոնի վարիչ, դոկտոր, պրոֆեսոր Սուլեյ Գևորգյանի նախաձեռնությամբ փետրվարի 26-ին կազմակերպել էր բաց դաս «Էկոլոգիական բարոյագիտություն» առարկայի շրջանակներում։ Հրավիրվել էր Գևորգ սարկավագը՝ Արմավիդի թեմից, ով դասախոսես մարդություն փիփիարաբերությունների մասին, աստվածաշնչյան մեջբերումներով ցույց տվեց մարդու և բնության կապը, բնության դերն ու կարևորությունը մարդու կյանքում, ապա պատասխանեց ուսանողների հարցերին։ Բաց դասին մասնակցում էին գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդայանը, դասախոսներ, ուսանողներ։

Ֆինանսական ֆակուլտետում փետրվարի 26-ին ուսանողները հանդիպեցին «Ինգո Արմենիա» ապահովագրական ընկերության ներկայացուցիչների հետ։ Ներկա էին ֆակուլտետի դեկանի Ժաք Զաքարյանը, բանկային գործիչ և ապահովագրության ամբիոնի վարչի Ժաք Աննա Ավանյանը։

«Ինգո Արմենիա»-ի նարդկային ռեսուլրների բաժնի դեկավար Կարիններ Յուլյանը անդրադարձավ իրենց ընկերության գործունեությանը (առաքելությանը, արժեքներին, հայատանյան ապահովագրական շուկայում նրա գրադեցրած դիրքին), ապա ներկայացրեց այն որպես գործառու՝ կազմակերպարավական կառուցվածքով, դեկավար անձնակազմով, կանգ առավ այն պահանջների վրա, որոնցով առաջնորդվում են աշխատակիցներ։ Ուսանողները ստացան բազմաթիվ հարցերի սպառչի պատասխաններ։

ՏԿ և ԱՏՀ ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ փետրվարի 27-ին ՀՊՏՀ բակում կազմակերպված ֆլեշմորի նպատակն էր առողջ ապրելակերպի քարոզումը։ Նախաձեռնող աղջիկները բակում արկղիկ էին տեղադրել, որի մեջ ուսանողները պետք է գցեին իրենց ծխախոտները և փոխարենը վերցնեին շոկոլադ։ Ծխելու դեմ ակցիան ուսանողներն իրականացնում էին դասամիջոցներին։ Արդյունքում տղաներից շատերը ծխախոտները փոխարինեցին շոկոլադով։ Արկղում շուտով հայտնվեցին ծխախոտի գլանակներ, նույնիսկ՝ տուփեր։

Կառավարման ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ մարտի 10-ին, երկար դասամիջոցին ուսանողները բակում ներկայացրեցին յուրատեսակ ֆլեշմոր։ Չուրակահար աղջիկները հանդես եկան գեղեցիկ կատարումներով՝ շնորհավորելով համալսարանի կանանց ու աղջիկներին։ Կանանց միջազգային տոնի առիթով։

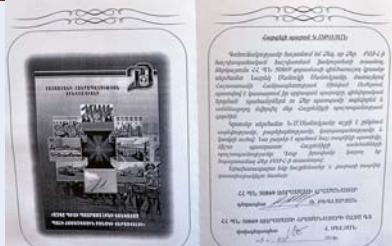

Գերմանական ակադեմիական փոխանակման ծառայության՝ DAAD-ի երևանյան տեղեկատվական կենտրոնի տնօրեն Թիմեն Լաուֆերը մարտի 11-ին ՀՊՏՀ-ում ներկայացրեց ԳԴՀ-ում DAAD-ի կողմից առաջարկվող գիտահետազոտական կրթարշակներ՝ ասպիրանտների և երիտասարդ գիտնականների համար։ Միջոցառմանը ներկա էր DAAD-ի երևանյան տեղեկատվական կենտրոնի ծրագրերի համակարգող և խորհրդատու Մերի Նավասարդյանը, ՀՊՏՀ արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Ղուկասյանը, նույն բաժնի գլխավոր մասնագետ Աղավնի Շակորյանը, համալսարանի դասախոսներն ու երիտասարդ հետազոտողները։ Թիմեն Լաուֆերը հանգամանորեն խոսեց այն հնարավորությունների մասին, որ DAAD-ն առաջարկում է գիտահետազոտական և հետրուհական կրթության ծրագրեր իրականացնելու ուղղությամբ, ներկայացրեց այդ ծրագրերին դիմելու համար անհրաժեշտ պայմանները։

Փետրվարի 27-ին ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղում նշվել է Սուլր Վարդանանց տոնը։ ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ, Կայոց ծորի թեմի երիտասարդների և Կայք քաղաքի Ն զորանասի զինվորների մասնակցությամբ տեղի է ունեցել ինտելեկտուալ խաղ՝ նվիրված Կարդանաց տոնին (հարցերի մեջ մասը՝ հայոց պատմություննց)։ Արդյունքները գնահատել են Վայք քաղաքի Ն զորանասի անձնակազմի հետ տարվող աշխատանքների գծով տեղակալ, փոխանդապետ Ս. Մանուչարյանը, Եղեգնաձորի տարածաշրջանի հոգևոր հովիվ Տեր Վազգեն Քահանա Շովիհաննիսյանը և ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղի փոխտնօրեն Արփիննե Շովակիմյանը։ Մասնակիցները տարրեր անվանակարգերում ստացել են պատվոգրեր և շնորհակալագրեր։

ՏԿ և ԱՏՀ ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ մարտի 10-ին, երկար դասամիջոցին ուսանողները բակում ներկայացրեցին յուրատեսակ ֆլեշմոր։ Չուրակահար աղջիկները հանդես եկան գեղեցիկ կատարումներով՝ շնորհավորելով համալսարանի կանանց պատվոգրերին։

ՀՊՏՀ

ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աքոյանը փետրվար-մարտ ամիսների ընթացքում շնորհակալական նամակներ է ստացել ՀՀ ՊՆ Ն գորամասերի հրամանատարական կազմերից: Առաջին նամակում գորամասի հրամանատար Վ. Զակրյանը և ԱՐՏՍԳ տեղակալ Վ. Ավամեսյանը շնորհակալություն են հայտնում բուհի ռեկտորին՝ հայրենիքի իսկական պաշտպան դաստիարակելու համար: Նշվում է, որ ֆինանսական ֆակուլտետի մաքսային գործ մասնագիտության 2-րդ կուրսի ուսանող, սերժանտ Գուրգեն Սարգսյանը ծառայում է գորամասի լավագույն մարտիկների շարքում, տիրապետում է իր գինվորական մասնագիտությանը, ուսումնան գերազանցիկ և կարգապահ մարտիկ է, զինվորական կրթեկություն վայելում է հեղինակություն, օրինակ է ծառայակիցների համար, օճնում է ստորաբաժանումում կանոնադրական կարգուկանոն հաստատելու գործում:

Հաջորդ նամակը հաշվապահական հաշվառման և առողջիւղի ֆակուլտետի ուսանող Նարեկ Մանուկյանի մասին է: ՀՀ ՊՆ Ն գորամասի հրամանատար Ռ. Բեգլարյանի ու ԱՐՏՍ գծով տեղակալ Յ. Մելյանի հավաստմամբ՝ կրտսեր սերժանտ Մանուկյան աշքի է ընկնում ազնվորությամբ, բարեխղճությամբ, կարգապահությամբ և կամքի ուժով: Նա բարձր է պահում հայ ռազմիկի պատիվը, միշտ պատրաստ է հայրենիքի սահմանների պաշտպանությանը:

«Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնում ապիլի 8-ին հյուրընկալվել է ին ՈԴ «Տնտեսագիտության բարձրագույն դպրոց» ազգային հետազոտական համալսարանի տնօրեն Տատյանա Չետվերնինան և նոյն հաստատության Յայաստանի նախագծերի համակարգող Նոնա Միրզաբանյանը: Այցի հիմնական նպատակը ՀՊՏՀ «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի գործունեությանը ծանոթանալն էր: Հանդիպմանը մասնակցում էին ՀՊՏՀ գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոբեկոր Գագիկ Վարդանյանը, «Ամբերդի» աշխատակազմը՝ տնօրեն Սամվել Ավետիսյանի գլխավորությամբ, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Ղուկասյանը:

Երևանի պետական բժշկական համալսարանում մարտի 13-ին կազմակերպված «Medicus EXPO-2014» ուսանողական ցուցահանդես-մրցույթին մասնակցել են նաև ՀՊՏՀ ուսանողական խորհրդի մամուլի և լրատվության հանձնաժողովի անդամները: Սասնակից հայաստանյան 4 բուհերի շարքում ՀՊՏՀ-ականները հաղթել են «Ուսանողական ինքնակառավարման մարմնի լավագույն հիմներնետային կայք» և «Ուսանողական ինքնակառավարման մարմնի լրատվության և տեղեկատվության ուղղություն լուսաբանող լավագույն գեկույց» անվանակարգերում:

ՈԴ «Տնտեսագիտության բարձրագույն դպրոց» ազգային հետազոտական համալսարանը մարտի 16-ին ՀՊՏՀ-ում անցկացրեց Բուհերի ուսանողների և շրջանավարտների օլիմպիադա՝ մագիստրատուրա դիմել ցանկացողների համար, մասնագիտական տարբեր ուղղություններով: Բարձր արդյունք ցուցաբերած մասնակիցներին հնարավորություն է ընծեռվում պետպատվեր հանակարգում, առանց ընդունելության քննությունների, ուսումը շարունակել Տնտեսագիտության բարձրագույն դպրոցում այն մասնագիտությամբ, որի առարկայական ուղղությամբ մասնակցել են օլիմպիադային:

ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության և ՀՊՏՀ միջև ստորագրված համագործակցության հուշագրի շրջանակներում մարտի 17-ին տեղի է ունեցել մեր համալսարանի ֆինանսական ֆակուլտետի կոլեկտիվ ներդրումային համակարգերի կառավարում մասնագիտության մագիստրատուրայի 2-րդ կուրսի առկա ուսուցման մագիստրատների հանդիպումը ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարար Արտեմ Ասատրյանի հետ:

Տեմպուսի «Արարատ» ծրագրի շրջանակներում ՀՊՏՀ-ում մարտի 17-19 ընթացակ ոլորտային դրակավորումների շրջանակներին (բնութագրիչների) նվիրված երօյա աշխատաժողով: Մասնակցում էին ՀՊՏՀ դրակի ապահովման բաժնի պետ, «Արարատ» ծրագրի համակարգող Ներսես Գևորգյանը, բաժնի աշխատակիցները, ծրագրի շահառուները:

Կարևորելով ՀՀ բարձրագույն կրթության համակարգի արդյունավետության բարձրացման և բարեփոխումների գործընթացը՝ «Արարատ» ծրագրի համակարգողները նշված քննարկումների համար հրավիրել են ոլորտի փորձագետ Սրբվեն Արամին: Քննարկումներին մասնակցում էին ծրագրի բոլոր սերվիսների կառուցական տեխնոլոգիաների և կառավարման ոլորտների աշխատանքային խմբերով:

Կառավարման ֆակուլտետի ճեղնարկությունների տնտեսագիտություն և կառավարում մասնագիտության 4-րդ կուրսի ուսանող Գևորգ Սարկսյանի լուսանկարչական աշխատանքը տեղ է գտել «Practical Photography» ամենամյա լուսանկարչական համայսի 2014 թ. մարտյան համարում՝ «Տար հիանալի ֆոտոհղացում, ինչ կարող ես լուսանկարել» խորագրի ներքո:

ՀՊՏՀ մեծ դահլիճում մարտի 19-ին ուսումնամեթոդական աշխատանքների գծով պրոբեկոր Պարույր Թալանթարյանը և ուսխորհրդի ներկայացուցիչները՝ նախագահ Սևակ Խաչատրյանի գլխավորությամբ, հանդիսավոր կերպով հավաստագրեր հանձնեցին Յայաստանի երիտասարդական հիմնադրամի կողմից կրթառջակի արժանացած ՀՊՏՀ ուսանողներին: ՀՊՏՀ-ից, այդ թվում մասնաճյուղերից (Գյումրի, Եղեգնաձոր), նշված կրթառջակին արժանացել է 110 ուսանող: Պրոբեկոր Պարույր Թալանթարյանը ուսանողներին հաջողություն մարտեց ուսման մեջ, նաև հույս հայտնեց, որ լավ սովորողների շարքերում կմեծանալու աղյուսների թիվը:

ՏՊՏՀ և ՄՏՏՀ ֆակուլտետի տնտեսագիտության մասնագիտության 2-րդ կլինիկի ուսանողների մարտի 20-ի «Տնտեսագիտական ուսմունքների պատմություն» առարկայի սեմինարի խորագիրն էր «Դաշտավայրական միտքը միջնադարում» (դասախոս՝ դոցենտ Սամվել Գրիգորյան):

Ուսանողները լուսապատկերի միջոցով ներկայացրեցին Գրիգոր Տաթևացու, Միհրան Գոջի, Մատթևոս Զուլյանցու գործունեությունը, տրնտեսագիտական մտքերն ու գաղափարները:

ՀՊՏՀ արտաքին կապերի բաժնի արաջատար մասնագետ Մերի Մակունցը Լոնդոնի CII (The Chartered Insurance Institute) ապահովագրական ինստիտուտի կողմից արժանացել է միջազգային հավատագրի՝ ստանալով ապահովագրողի որակավորում: Դավաստագիրը հնարավորություն է տալիս աշխատելու ինչպես Դաշտավայրի, այնպես էլ մի շաբթ երկների ապահովագրական ընկերություններում: Մերի Մակունցը պատրաստվում է յուրացրած փորձը կիրառել բուհում:

Մեր դահլիճում մարտի 21-ին կայացավ հանդիպում ուսանողների և սոցիալական պաշտպանության հարցերով իրանուացի միջազգային փորձագետ Զերի Ֆիցպատրիկի հետ:

ՀՊՏՀ ասպիրանտ Գայանե Ավետիսյանը հաղթել է «Ասպիրանտների և երիտասարդ հայցորդների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր-2013» մրցույթում: Նա մրցույթին մասնակցել է «Տնտեսական նորակցության պաշտպանության խնդիրները պետական գնումների գործընթացում» թեմայով աշխատանքով, գիտական դեկանվարն է ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության անբիոնի վարչէ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Շովակեվ Աղաջանյանը:

ՀՊՏՀ միջազգային ծրագրերի հրականացման կենտրոնում մարտի 21-ին տեղի ունեցավ համդիպում բուհի պրոֆեսորադասախոսական կազմի և Ամստերդամի «VU» համալսարանի տարածաշրջանային տնտեսագիտության և տնտեսական աշխարհագրության պրոֆեսոր, «Եվրոպայի տարածաշրջանային գիտության ասոցիացիայի» նախկին նախագահ Փիթեր Նիջենքի հետ: Վերջինս Դաշտավայրն էր Եկել «Տարածա-

շրջանային գիտության միջազգային ասոցիացիայի» հայաստանյան ներկայացուցության միջոցով և «Գյուլբենկյան հիմնադրամի» ֆինանսավորմանը: Դանիիլաման ընթացքում տեղի ունեցավ քննարկում՝ «Միգրացիայի ազդեցության գնահատումը. նոր հորիզոններ» թեմայով: Մասնակցում էին գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը, ՀՊՏՀ դասախոսներ, աշխատակիցներ, «Տարածաշրջանային գիտության միջազգային ասոցիացիայի» հայաստանյան ներկայացուցիչները:

Հաշվապահական հաշվառման և առողջության գործառության առաջարկել է միջազգային հավատագրի՝ ստանալով ապահովագրողի որակավորում: Դավաստագիրը հնարավորություն է տալիս աշխատելու ինչպես Դաշտավայրի, այնպես էլ մի շաբթ երկների ապահովագրական ընկերություններում: Մերի Մակունցը պատրաստվում է յուրացրած փորձը կիրառել բուհում:

ՀՊՏՀ ասպիրանտ Գայանե Ավետիսյանը հաղթել է «Ասպիրանտների և երիտասարդ հայցորդների հետազոտությունների աջակցության ծրագրի-2013» մրցույթում: Նա մրցույթին մասնակցել է «Տնտեսական նորակցության պաշտպանության խնդիրները պետական գնումների գործընթացում» թեմայով աշխատանքով, գիտական դեկանվարն է ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության անբիոնի վարչէ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Շովակեվ Աղաջանյանը:

ՀՊՏՀ արտաքին կապերի բաժնում մարտի 26-ին ուսանողները հանդիպեցին Մեծ Բրիտանիայի Չեստերի և Անգլիա Ուուլքին համալսարանների, Լոնդոնի Կոմերցիալի դպրոցի, Լոնդոնի Բիզնեսի և իրավագիտության դպրոցի, Քարդիֆի Մետրոպոլիտան համալսարանի բիզնես վարչարարության (MBA) մագիստրոսի կրթական ծրագրի հետ կապված մանրամասները՝ ընդունելության կարգը, ուսումնառության ընթացակարգին վերաբերող տեղեկությունները:

Մարտի 26-ին Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատի տանը շախմատի մրցումներով մեկնարկել են ՀՀ բուհերի ուսանողների 15-րդ համապետական մարզական խաղերը: Մարտի 26-28-ը տեղի են ունեցել շախմատային խաղեր տարբեր բուհերի թիմերի միջև. 26-ին և 27-ին թիմային խաղերը, 28-ին՝ անհատական: ՀՊՏՀ շախմատի աղջիկների թիմը նվաճել է 2-րդ պատվավոր հորիզոնականը՝ 14 միավորով՝ 2 միավորով զիջելով ԵՊՀ թիմին (16 միավոր): Իսկ մեր բուհի շախմատի տղաների թիմը զբաղեցրել է 4-րդ հորիզոնականը: Անհատական խաղերում ՀՊՏՀ ուսանողների Լուսինե Թորոսյանն ու Լիլիթ Մարտոսյանը զբաղեցրել են համապատասխանաբար 2-րդ և 3-րդ տեղերը:

Տնտեսագիտության թեկնածու, ՀՊՏՀ կառավարման ամբիոնի դոցենտ Ուլիբեն Դայրապետյանի «Մասնակցային կառավարումը խոշոր քաղաքներում» մենագրությունը լույս է տեսել գերմանական «Omniscriptum GmbH & Co.KG» ընկերությանը պատկանող «LAMBERT Academic Publishing» իրատարակչության կողմից: Նշանակած թեմայով ծավալուն հետազոտությունը ներկայացնելու խնդրանքով իրատարակչությունից Ուլիբեն Դայրապետյանին դիմել են՝ համացանցում ծանոթանալով նրա տվյալ թեմայով մեկ այլ հոդվածին: Դեռ ազգությունը նախագահ Արմեն Սարգսյանը գործունեության կազմակերպության մշակման միջոցով խոշոր քաղաքների, մասնակցային կառավարման զարգացման ուղղությունների սահմանումն է:

ՄՈՇՈՒԾԿ.

ԳՎՐԱՎՆ ԽՈՐՀՐԴՎՈՐ ԳԵՂՑԿՈՒՀԻՆ

**Ամենահամեստ ծաղկից ես կվերածվեմ ամենահպարտին....
ՃԱՆ ԴԵՍԱՐԵ**

Մանուշակի հրաշալի, իր մեղմությամբ անհամենատելի բույրը և թափշե ծաղկաթերթերի յասանագույն երանգի ու տերևների հյութեղ վառ կանաչի համադրությունն անհիշելի ժամանակներից այս փոքրիկ ծաղիկը դարձել են մարդու սիրելին: Այս չքնաղ, անուշաբույր ծաղիկը, ժողովրդական հավատալիքների համաձայն, «համեստություն է սովորեցնում», քանի որ ի տարբերություն գարնանային մյուս պշրուհու՝ վարդի՝ ծաղիկների այդ թագակիր աստվածուհու, որը սովոր է ցուցադրել իր վեհ գեղեցկությունը, համեստ մանուշակը նախընտրում է մնալ ստվերում: Այդ պատճառով զարնանալի չէ, որ այս ամորիխած գեղեցկութիւնն համեստության, առաքինության, արժանապատվության ու նազանքի հանրահօչակ խորհրդանիշն է: Կապույտ մանուշակը նաև գաղտնի սեր է նշանակում: Անգլիացի բանաստեղծ Զոն Կիտսն այս ծաղիկն անվանում է գաղտնապահության բագուիի:

Մանուշակի մասին հետաքրքիր ու տիխուր ավանդությունն է ներկայացնում Պարույր Սևակը: Ըստ այդ գորովյաց՝ հնում մանուշակը շատ գեղեցիկ, քնքուշ ու անուշիկ աղջիկ էր: Բայց շատ բացբերան էր. մեկի խոսքը տանում էր ուրիշին, նրա խոսքը հասցնում մյուսին՝ չպահելով իրեն վստահված գաղտնիքները: Նույնիսկ մոր խրատները նրա վրա չեն ազդում: Ի վերջո, չկարողանալով խելքի բերել աղջկան, մայրը ճարահատյալ նրան անհծում է.

Դաշտերն ընկած՝
Ապրես ծնկած,
Քենց զորանաս՝
Շուտ չորանաս,
Ու լեզուր էլ
Բաց բերանիցդ թող դուրս չգա,
Այլ բկիցդ,
Ծոծրակիցդ:

Մոր անեծքը կատարվում է: Դրա համար մինչև այժմ էլ մանուշակը ցողուն տալուն պես կրանում է, հազիկ բացված՝ թարամում է, իսկ լեզվի նմանվող ծաղիկը ծաղկում է կարծես կոկորդից, մինչև իսկ՝ ծոծրակից:

Իսկ արևելյան առասպելներից մեկում համարվում է, որ մանուշակը ծաղկել է Արամի շնորհակալության արցունքներից, երբ նրա՝ Յեյլոն կղզում գտնվելու ժամանակ Գաբրիել իրեշտակապետը հայտնել է Աստծո կողմից մարդկության պատմության առաջին մերի ներման երկար սպասված ավետիսը:

Ծաղկող մանուշակը նշանագիտության մեջ խորհրդանշում է հեղության գեղեցկությունը: Վերածննդի շրջանում մանուշակը կիպարիսի ստվերում համեստ մարդու փոխարերությունն էր, որը բարիք էր գործում անհայտության մեջ՝ գերադասելով ցուցադրել իր բարեգործությունները: Մանուշակը

մատնանշում է նաև գաղտնի արժանիքները, որոնք մասամբ բացահայտվում են այս կամ այն գուներանգով. սպիտակ ծաղիկը հիմնական խորհրդանշանային համակարգին ավելացնում է անմեղություն, կապույտը՝ հավատարմություն և կայունություն, կարմիրը՝ սեր և բարություն:

Մանուշակը հին հույների ամենասիրելի ծաղիկն էր: Արդեն երեք հազարամյակ առաջ նրանք մանուշակներ էին ածեցնում: Տոների ու խնջույքների ժամանակ հույները ծաղկաշրբաներ էին հյուսում ու փնջեր կազմում՝ իրենց տները, իրենց ու աստվածների արձանները զարդարելու համար: Գարնա տոնին նրանք մանուշակներով զարդարում էին երեքամյա երեխաներին՝ ցանկանալով ցույց տալ, որ նրանց համար անպահպան տարիներն անցել են, և նրանք կյանք են մուտք գործում որպես փոքրիկ բաղաքացիներ:

Մանուշակը նաև Արենքի խորհրդանիշն էր. բանաստեղծներն Արենքը գովերգում էին որպես մանուշակներով զարդարված քաղաք, իսկ քանդակագործներն ու գեղանկարիչներն այն պատկերում էին կնոջ տեսքով, որի գլխին մանուշակներով ծաղկապակ կա:

Յոռմեացիները մրցում էին հույների հետ մանուշակի հանդեպ սիրո մեջ: Քետևելով հույներին՝ նրանք Յոռմի շուրջբոլորը մանուշակի ցանքատարածություններ էին ստեղծել: Առանց մանուշակի չեր անցնում գորեք ոչ մի ուրախալի իրադարձություն, ոչ մի կրոնական տոնակատարություն: Յոռմեացիները լայնորեն գործածում էին նաև մանուշակը բուժիչ նապատակներով, ավելացնում էին գինուն՝ անվանելով այն «զարնանային ընպելիք»: Նրանք խնջույքներին գլուխներին դնում էին մանուշակե պսակներ, քանի

որ նրան վերագրվում էր խումհարից գլխացավը մեղմելու ընդունակություն. առատ հեղումների ժամանակ հօռմեացիները պոկոտում էին իրենց պսակների մանուշակները և ծաղկաթերթիկները լցնուն գինու մեջ: Ժողովրդական հնագույն հավատալիքը նաև խորհուրդ էր տալիս անտարի ծայրին գտնված առաջին երեք մանուշակներն ուտել՝ որպես հիվանդություններից պաշտպանող միջոց:

Դին հօռմեացիների համար հպարտության ու ինքնասիրության խորհրդանիշ էր ալպիական մանուշակը (բակունցյան հերոսուիհին): Հրոմեացիներն անկեղծորեն հավատում էին, որ նա ընդունակ է պաշտպանել չար աչքից ու մարդու դեմ ուղղված ամենաբազմազան կախարդանքներից, ուստի այդ ծաղիկն ընտանեկան հնայիլների շարքին էին դասում: Ընդ որում, հավատում էին, որ ալպիական մանուշակը պաշտպանում է միայն այն ընտանիքը, որը խնամում է այդ ծաղիկը, իսկ հյուրերի ու այցելուների վրա նրա ազդեցությունը չի տարածվում: Յանարփում էր, որ այս ծաղիկը պահպանում է տունը տարերքներից ու վատ եղանակից, վաճում է վատ երազները, ցրում անհմաստ վախերը, պաշտպանում հիասքափություններից, չարակամ մտադրություններից, վատ մտքերից, նախանձից ու չար ուժերից: Պահպանվել է հնագույն ժողովրդական հավատալիքը, ըստ որի՝ կորսված սիրո թախիքը մեղմելու համար մարդը պետք է իր մոտ ալպիական մանուշակ ունենա:

Յուեական առասպելը պատմում է, որ երբ Սողոմոն թագավորը կառուցում է երուսաղեմի տաճարը, որոշում է իր համար թագ ստեղծել: Նկարիչներն ու ոսկերիչները նրան առաջարկում են ոսկե ու արծաթե ամենաբազմազան թագեր, սակայն դրանցից ոչ մեկը թագավորին դուր չի գալիս: Տիսուր դուրս է գալիս նա պալատից ու մտամոլոր զբոսնում դաշտերում ու բլուրներում և տեսնում, որ ամբողջ գետինը պատված է ծաղկային գորգով: Երբ ծաղիկները տեսնում են նրան, յուրաքանչյուրը փորձում է գրավել արքայի ուշադրությունը և իրեն առաջարկում որպես թագի զարդանուշ: Սակայն համեստ Սողոմոնը չի ցանկանում իր գլուխը զարդարել ինքնահավան ու պարծենկու ծաղիկներից ստեղծված թագով: Տաճարի ճանապարհին նա ժայռերի մեջ թաքնված մի նրբագեղ վարդագույն ծաղիկ է տեսնում. դա ալպիական մանուշակն էր: Նա որոշում է իր թագը կերտել այդ գեղեցիկ ամորթած ծաղիկի ձևով, որպեսզի այն իրեն միշտ հիշեցնի, որ ժողովրդին պետք է կառավարել ինաստությամբ ու համեստությամբ: Իսկ երբ Սողոմոն արքան մահանում է, ալպիական մանուշակները թախծում են ու կախում իրենց գլխիկները՝ ի նշան վշտի, և այդպես էլ մնում մինչև այժմ:

Մանուշակը հատուկ սեր էր վայելում նաև իին գալլերի՝ ֆրանսիացիների նախնիների մոտ, որոնց համար անմեղության, համեստության ու ողջախոհության խորհրդանիշն էր, այդ պատճառով մանուշակներով զարդարում էին նորապասկների ամուսնական առագաստը: Գալլերից մանուշակի հանդեպ սերը փոխանցվեց նրանց սերունդներին. Ֆրանսիայում այս ծաղիկը համաժողովրդական սեր էր վայելում՝ համարվելով հավատարության

նշան: Ֆրանսիական որոշ մարզերում մինչև այժմ սովորություն կա մանուշակների փունջ կախել այն աղջկա պատուհանի տակ, ուն փեսացուն պատերազմ է գնացել կամ մեկնել է երկար ժամանակով. այդ փունջը նրան անընդհատ պետք է հիշեցնի սիրելի մասին: Մանուշակը նաև թուլուզ քաղաքի խորհրդանշանն է. միջնադարում այստեղ անցկացվող բանաստեղծական մրցումների բարձրագույն մրցանակը ոսկեցրած արծաթե մանուշակն էր: Այդ մրցումներն անվանվեցին «Ծաղկային խաղեր», և հենց այդ ժամանակից էլ մանուշակը դարձավ բանաստեղծների խորհրդանշան:

Դետաքրքրական է, որ այս նրբագեղ ծաղիկն անտիկ ժամանակներից հակասական է ընկալվում՝ մարմնավորելով կյանքն ու մահը, բնության զարդում ու քունը: Ինչպես համատեղել նշանակությունները. դա բացատրում են հին հունական առասպելները:

Դին հույները մանուշակի մասին բազմաթիվ առասպելներ են պահպանել: Պատումներից մեկի համաձայն՝ ծաղիկի առաջացումը կապված է Ատիս աստծո հետ: Յունական դիցաբանության մեջ Ատիսը փոյուգիական ծագմամբ աստված էր, որի պաշտամունքը կապված էր Կիբելա (հուն. Κυβέλη) մեծ աստվածամոր պաշտամունքի հետ, որը հողին պտղաբերություն էր շնորհում, կարգավորում էր բնության ուժերի տարերայնությունը և համարվում էր աշխարհի հավերժ կանացի սկզբի խորհրդանշը: Ատիսի պաշտամունքը տարածված էր հելլենիստական աշխարհում և մեծ աստվածամոր պաշտամունքին զուգահեռ՝ մ.թ.ա. 204 թ. թափանցեց Յոզմ: Ատիսը Կիբելայի սիրելին էր, Յոզմում նրա տաճարի պահապանը, որը խախտել էր կուսակրոնության երդումը՝ տարվելով նիմֆով: Ըստ առասպելի՝ Կիբելան կործանում է նիմֆին, խելազարության ու ինքնասպանության հասցնում Ատիսին: Պատահու արյան կաթիլներից ածում են ծառեր ու ծաղիկներ՝ չընալ մանուշակներ:

Մեկ այլ առասպել պատմում է. մի անգամ, երբ արևի աստված Ապոլոնն իր այրող ճառագայթմերով հետապնդում է Ատլասի գեղեցկուիի դուստրերից մեկին, խեղճ աղջիկն աղերսում է Զևսին՝ թաքնել

Մ. Սարյան, «Ծաղիկներ»

ու պաշտպանել իրեն: Եվ ահա մեծ շանթարձակը, լսելով նրա աղազանքները, վերածում է նրան հրաշալի մանուշակի ու թաքցնում իր սաղարթների սովերում, որտեղ նա այդ ժամանակից ի վեր ամեն գարնան ծաղկում է և իր բուրմունքով լցնում երկնային անտառները: Այնտեղ, հավանաբար, այդ չքնար ծաղիկը հավերժ կմնար և երբեք չէր հայտնվի երկի վրա, եթե նրան չգտներ Պերսեփոնեն, որի առևանգման մասին անտիկ առասպելում էլ հենց թաքնված են կյանքի ու մահվան պարադրսալ սիմվոլիկայի արճատները:

Պերսեփոնեն (լատ.՝ *Պրոգերայինա*) հունական դիցարանության մեջ Զևսի ու Դեմետրայի (լատ.՝ *Ցերերա*) դեռատի դուստրն է: Պոտապերության ու հողագործության աստվածուի Դեմետրան շատ էր սիրում իր միակ դստերը, ում համար աճեցրել էր հոտավետ ծաղիկներ, թիթեռներին ու ծպուռներին թույլ էր տվել թռչել նրանց մեջ, իսկ երգեցիկ թռչուններին՝ մարգագետիններն ու հովհանքները լցնել մեղմ

շակները: Այսպիսով, կապված Յաղեսի կողմից Պերսեփոնեի առևանգման հիշողության հետ՝ հոյները մանուշակը համարում էին տիսրության, թախծի ու մահվան ծաղիկ:

Դոյները պատմում էին, որ աղջկա անհետացումից հետո Դեմետրային համակած վիշտն այսքան մեծ էր, որ երկրի վրա սկսվեցին մռայլ ժամանակներ: Ծառերը կողոքին շրեղ սաղարթները, ծաղիկները թառամեցին, հասկերը չորացան: Սովորվեց: Քարացավ ողջ կյանքը: Մարդկային ցեղին կործանում էր սպառնում: Աստվածները խնդրեցին Զևսին՝ միջամտել և Պերսեփոնեի մասին ծշմարտությունը պատմել Դեմետրային: Բայց իմանալով ծշմարտությունը՝ մայրն ավելի շատ կարուեց աղջկան: Այդ ժամանակ Զևսը Յաղեսի մոտ ուղարկեց Յերմեսին՝ խնդրելով ժամանակ առ ժամանակ կնոշն ուղարկել երկիր, որպեսզի Պերսեփոնեն կարողանար տեսնվել մոր հետ: Յաղեսը համակերպված ենթարկվեց: Տեսնելով դստերը՝ Դեմետրան ցնծաց, նրա աշբերում փայլեցին ուրախության արցունքները: Այդ հեղուկով օծվեց հողը, նույր խոտով ծածկվեցին մարգագետինները, ծաղիկներ թացվեցին երեմնի թառամած ցողուններին, և ծածանվեցին հասկերը: Բնությունը լցվեց նոր կյանքով: Այդ ժամանակներից ի վեր՝ Զևսի հրամանով Պերսեփոնեն տարվա 2/3-ն անցկացնում է մոր մոտ, 1/3-ը՝ ամուսնու: Այդպես ծագեց տարվա եղանակների հերթագայությունը: Երբ Պերսեփոնեն գտնվում է ամուսու թագավորությունում, տրտմությունը տիրում է Դեմետրային, և երկրի վրա սկսվում է ծմեռը: Երբ հարություն առաջ դուստրը դուրս է գալիս ստորգետնյա աշխարհից արևին դեմ հանդիման, մայր բնությունն ուրախանում է ու զարդարվում գարնանային կանաչ հանդերձներով: Գերուհուն առաջինը դիմավորում են մանուշակները, որոնք ծաղկում են նրա հայտնվելուն պես: Այդ պատճառով մանուշակը՝ որպես Պերսեփոնեի նվեր, որպես նրա կողմից յուրաքանչյուր գարնանն իր մորը մասուցվող ավետիս, հոյների համար նաև կենդանացող բնության, արթնացող կյանքի խորհրդանշը էր:

Անտիկ ժողովուրդների հավատալիքներում, Պերսեփոնեի մասին հոչակավոր առասպելով պայմանավորված, մահվան սիմվոլիկան ծեռք բերեց իրական մարմնավորում հուղարկավորության ծիսակարգում. Իուները մանուշակներով զարդարում էին անժամանակ մահացած աղջկների մահվան մահիճը, իսկ հօռմեացիները հիշատակման օրը մանուշակներ էին դնում հարազատների գերեզմաններին:

Կենսուրախ սլավոնները չեին կիսում հոյների ու հօռմեացիների հայացքները. Նրանց համար մանուշակը գարնան զվարք խորհրդանշանն էր, հարսնացուների գեղեցկության, անմեղության ու համեստության խորհրդանշը, ուստի գեղանի ծաղիկները զարդարում էին նորապասակների զգեստները և գարնանային ուրախ տոնակատարությունները: Նրանք հավատում էին համեստ ծաղկի բուժիչ հատկություններին, հիվանդության ոգիներին քշելու նրա ընդունակությանը: Բալրյան սլավոն-

Մանե, «Մանուշակների փունջը»

դայլայլով: Դեմետրան չգիտեր, որ Զևսը Պերսեփոնեին կնության է խոստացել իր մոռայ եղբորը՝ Յաղեսին (լատ.՝ *Պլուտոս*)՝ անդրիդիմյան թագավորության աստծուն: Մի անգամ, երբ Պերսեփոնեն մոր ու ընկերուիհիների հետ անհոգ գրունում է անտարի մարգագետնում, որտեղ աճում էին վարդեր, հակիմներ, մանուշակներ, անսպասելիորեն խոտերում գտնում է աներևսակայելի գեղեցկությամբ ու զգլիքի բույրով մի ծաղիկ: Դա Յերան էր Յաղեսի խնդրանքով աճեցրել, որ շեղի Պերսեփոնեի ուշադրությունը: Յենց որ աղջկը դիպչում է տարօրինակ ծաղկին, գետինը պատրվում է, ու փոթորկի պես անսպասելիորեն հայտնվում է չորս սկ ձիեր լծված ոսկե կառը, որը վարում էր Յաղեսը: Նա գրկում է վախեցած աղջկան ու տանում Մեռյալների ուրվականային թագավորության իր պալատը, իսկ նրա հավաքած մանուշակների փունջն ընկած է մնում գետնին՝ որպես Պերսեփոնեի մահվան ու նրա մոր՝ Դեմետրայի վշտի նշան: Յենց այդ մանուշակներից են ծնվել մեր ժամանակակից մանու-

Ների՝ իին վեճուերի դիցաբանական առասպելներում մանուշակին վերագրվում է նույնիսկ մոգական որոշակի ազդեցություն:

Քրիստոնեության մեջ մանուշակը մարմնավորում էր հավատացյալի գլխավոր առաքինությունը՝ հնագանդությունը: Եկեղեցու հայրերը երբեմն «հեզ մանուշակ» էին անվանում Մարիամին: Որպես հնագանդության խորհրդանշ՝ մանուշակը հաճախ առկա է սրբապատկերներում՝ այն տեսարաններում, որտեղ Աստվածամայրը պատկերված է՝ մանուկ Քրիստոսը ձեռքին: Քրիստոնեության մեջ հատուկ նշանակությամբ է օժտված նաև եռագույն մանուշակը (անյուտայի աչիկներ): Սուրբ եռամիասնության խորհրդանշը: Մանուշակի կենտրոնական եռանկյունածն բիծը կրոնական երևակայությամբ նմանեցվում էր «Աստվածային ամենատես աչքին»՝ շրջապատված նրանից ելնող ոսկեգույն ճածանչներով, իսկ եռանկյան երեք կողմերը նույնացվում էին Աստծո երեք կողմերին:

Յետաքրքրական է, որ Գերմանիայում եռագույն մանուշակն անվանում էին «խորթ մայր»՝ անունը բացատրելով իետևյալ կերպ. ստորին՝ ամենախոշը ու գեղեցիկ թերթիկը զարդարված խորթ մայրն է, ավելի վեր գտնվող պակաս գեղեցիկ երկու թերթիկները նրա նույնքան զարդարված դուստրերն են, իսկ ամենավերևի նրբերանգ, ասես գունաքափ երկու թերթիկները նրա աղքատիկ հագնված խորթ դուստրերն են: Ըստ պականության՝ խորթ մայրը նախկինում վերևում էր, իսկ խորթ աղջիկները՝ ներքևում, բայց Աստված խղճաց թշվար, լրված աղջիկներին և շրջեց ծաղիկը, ընդ որում, խորթ մորը բաժին հասավ իրեն անհանգստացնող փուշը, իսկ նրա հարազատ աղջիկներին՝ ատելի բեղիկները:

Յին Յունաստանում եռագույն մանուշակը խորհրդանշում էր սիրային եռանկյունին: Ըստ հունական առասպելի՝ Զևս սիրում է Արգոսի թագավորի դստերը՝ չքնաղ Իոյին, բայց նրա խանդոտ կինը՝ Յերան, աղջկան կով է դարձնում: Զևսը, խղճալով դժբախտ Իոյին և ցանկանալով մի փոքր մեղմել նրա վշտավի ճակատագիրը, նրա համար մանուշակներ է աճեցնում, որոնք իրենց եռագույն թերթիկներով խորհրդանշելով սիրային եռանկյունի՝ միաժամանակ ամրապնդում էին նրա հավատը, որ Յերայի անեծքն ընդմիշտ չէ:

Այս ծաղկի նասին հոռմեական առասպելը կապվում է սիրո և գեղեցկության աստվածուիի Վեներայի հետ: Մի անգամ՝ շոգ կեսօրին, Վեներան որոշում է լողանալ ամենահեռավոր քարանձավում, որպեսզի ոչ ոք չկարողանա նրան տեսնել: Աստվածուին երկար ու հաճույքով լողանում էր և հանկարծ շրջյուն լսելով՝ շրջվում ու տեսնում է, որ մի քանի մահկանացուներ նայում են իրեն: Զայրանում է Վեներան ու որոշում պատժել հետաքրքրասերներին: Նա խնդրում է Յուպիտերին՝ պատժել մեղավորներին: Յուպիտերը որոշում է նզովել նրանց, բայց հետո մեղմանալով՝ նրանց դարձնում է անյուտայի աչիկներ, որոնք արտահայտում են հետաքրքրասիրություն ու զարմանք:

Յին Ռուսիայում համարում էին, որ անյուտայի աչիկները պիտանի չեն պարտեզի համար, որովհե-

տև այդ ծաղիկները ոչ թե ողջերի, այլ մահացած ների համար են, և դրանք ավանդաբար տնկում էին գերեզմանների մոտ:

Անյուտայի աչիկների մասին իին ռուսական առասպելի համաձայն՝ ծաղկի եռագույն թերթիկներում արտացոլվել են բարի սիրու ու դյուրահավատ աչքեր ունեցող Անյուտա անունով մի աղջկակյանքի երեք փուլերը: Անյուտան ապրում էր գյուղում, հավատում էր ամեն բարի, արդարացում էր գյուղում ամեն արարի: Ի դժբախտություն իրեն՝ նա հանդիպում է խարդախ գայրակղողի ու սիրում նրան ամբողջ հոգով: Բայց պատանին վախճանում է նրա սիրուց ու հեռանում՝ հավատացնելով, որ շուտով կվերադառնա: Անյուտան երկար նայում էր ծանապարհին՝ լուր մարելով կարուտից: Իսկ երբ մահանում է, նրա գերեզմանի տեղում հայտնվում են ծաղիկներ՝ եռագույն թերթիկներով, որոնցում արտացոլվում են հոլյուր, զարմանքը և թախիծ:

Յավանաբար, առասպելական հարուստ անցյալին է պարտական մանուշակը մարդկային իմաստությունն ու արվեստագետների երևակայությունը գերելու համար: Սակայն ինչ խորհուրդ էլ ամփոփված լինի այս գեղանի ծաղկի մեջ, նա, որպես զարնան հմայիչ հոնանիշ ու նորացող կյանքի ավետաբեր, իր աշքերում թաքցնում է արևի ու սրտի ջերմությունը, իր թերթիկներում՝ երկնքի ու հոգու մաքրությունը, իր տերևներում՝ զնրուխտի ու մտքի նրբությունը:

ՍՈՖՅԱ ՕՐԱՆՅԱՆ
ՀՊԾՀ ՓԻԼԻՍՏՎԱՅՈՒԹՅԱՆ և հայոց պատության
ամբիոնի դոցենտ

Հուի Պիկար, «Սանուշակներ վաճառող աղջիկը»

ԿՈԿՈ ՇԱՆԵԼ.

Նա Ներլնջեց կնողը իմբավստահություն

Բայց նրանից, որ գեղեցիկ սեռին և վիրեց նորագույն լաւ գլուխգործոցներ, նա կնողը ներլնջեց իմբավստահություն:

Կոկո Շանելն իր առեղծվածն ստեղծեց՝ շնորհիվ ինքնատիպ աշխարհներակալման և փայլուն տաղանդի: Կյանքի 87 տարիների ընթացքում նրա անվանքը կնքվեց նորաձևության տուն, հագուստի ոճ, օճանելիք: Քեղափոխական խառնվածքը, համարձակ միտքը ծնունդ տվեցին նորանոր «ստեղծագործությունների». «Chanel N5» առաջին արհեստական օձանելիքը, փոքրիկ սև գգեստը, երկար շղթայվ ուղղանկյունաձև պայուսակը, շանելյան հանրահայտ կոստյումները, երկգոյս կոշիկները, աքսեսուարներն ու մարգարիտը, կարճ սանրվածքն ու զանգակ գլխարկը, գրպանները: Նրա կարծիքով՝ հագուստին շատ էր անհրաժեշտ այս մանրութը, հատկապես՝ գործունյա կանաց: Շանելի հեղինակությունն այնքան մեծ էր, որ բոլոր խավերի ու տարբեր կարողության տեր կանայք, առանց վարանելու, հագնում էին նրա «սգո գգեստն» ու դաշնում նորաձաշակ ու հմայիչ: Իր արածը նա բնութագրում էր հետևյալ կերպ «Սա առաջին հերթին ոճ է: Նորաձևությունը դաշնում է ժամանակավորեալ, ոճը՝ երեք»: Սակայն եթե նրա ստեղծած մոդելների ծևկածքն աչքի էր ընկնում ծայրահետ պարզությանք, ապա սեփական կենսագրությունը նա անձանաչելիության աստիճանի ձևում ու գունազարդում էր:

Ամեն օր Գարբրիել Շանելը սկսում էր վերստին ապրել: Նա հետևողականորեն ազատվում էր անցյալի ծանր բերից: Մանկությունն ու պատանեկության շրջանը գաղտնիության շղարշով էր պատված: Նա իյուսում էր իր մասին լեգենդը՝ հավելով փաստեր, շփորության մեջ գցելով անգամ սեփական կենսագիրներին: Որպես անպիտան բան՝ մի կողմ է նետում իր կյանքի 10 տարիները և փորձում լրացնել դրանք: Սկսում է ավելի արդյունավետ աշխատել, ավելի քիչ հոգնել: Իր ապրածով Շանելը ապացուցում է ապագան անցյալից չի բխում, ցանկացած պահի կարելի է սեփական առաջընթացը

սկսել ու կառուցել վերստին:

Կոկո Շանելը ծնվել է 1883 թվականի օգոստոսի 19-ին Ֆրանսիայի արևմուտքում՝ Սոմյուլում (իր «խմբագրմանք»՝ 10 տարի ուշ՝ Ավերնիում): Մայրը մահացել է, երբ Գարբրիելը եղել է վեց տարեկան: Մի ժամանակաշրջան ապրել է մանկատանը, թեև հայրը կենդանի էր: Վաղ տարիքից անկախ բնավորություն ուներ, ինքնահավանություն և մի փոքր էլ տարօրինակություն: Ցորենամյա աղջիկը ստեղծում էր իր սեփական աշխարհը, սեփական թագավորությունը, իրականությունը, որում ինքը թագուհի էր: Մինչև հոր մահը մանկատանը Գարբրիելը դեռ հույս ուներ, որ հայրն իրեն տիրություն կանի, կգա, կտանի, ու այդ մասին պատմում էր իր ընկերներին: Եվ երբ վերջիններս հեգնում էին՝ ակնարկելով, որ նա նույնիսկ չի էլ այցելում, Գարբրիելը մեղմորեն բացատրում էր, որ պարզապես ժամանակ չունի, որ իր հայրիկը հսկայական խաղողի այգիներ ունի ու ապրում է նյու Յորքում, ուր և արտահանում է իր գիճին: Դե, այդպիսի գրադարձությանը նա չեր կարող այցելել իրենց խղճուկ գյուղակը:

Մանկատնից, այնուհետև Սուրբ Աստվածածնի եկեղեցական հիստիուութից հետո (որտեղ էլ ձևավորվում է հագուստի մեջ պարզության և խասության նրա ձգությունը), նա սկսում է աշխատել Մուլեն քաղաքի կողորի խանութներից մեկում, իսկ ազատ ժամերին՝ երգել «Ռոտոնդա» կաֆեշանտանում (բեմահարթակով սրճարան): Մուլենը կայագորային քաղաք էր: Այնտեղ ապրում էին սպաներ, շատերը նրանցից՝ անվանի և հարուստ: Գարբրիելը դաշնում է նրանց սիրելին՝ հնայելով իր առաձնահատուկ շնորհով, գրավիչ արտաքինով, սև վառվուն աշքերով: Նա նման չեր մյուսներին, ուներ իր ինքնատիպ և ուրույն աշխարհը, և դրանում էր նրա ուժը: Նրա սիրելի երգերից էր «ԿոԿոՐիԿօ» և «Qui Qua νυ Coco», ինչի համար և ստանում է «Կոկո» հավելյալ անունը: Սակայն Գարբրիելը չեր խոստովանում ու չեր ցանկանում վերիիշել այդ տարիները և այլ պատմություն էր վերագրում իր անվանը ասե-

լով. «Հայրս պաշտում էր ինձ ու անվանում էր ճուտիկ (ֆրանսերեն՝ կոկո»): Որպես երգչուիկ չէր փայլում, սակայն ելույթներից մեկի ժամանակ ծանոթանում է սպա Էթյեն Բալզանի հետ և տեղափոխվում նրա հետ ապրելու Փարիզում: Որոշ ժամանակ անց նրանից հեռանում է գործարար Արթուր Կապելի («Բոյ» մականունով) մոտ: Վերջինս օգնում է Շանելին 1910 թ. Փարիզի Ռյու Կամրոն փողոցում բացել իր առաջին խանութը՝ «Chanel Modes», որը շատ շուտով սկսում է զուգորդվել Շանելի անվան հետ: Մի քանի տարի անց, հաստատում հաջողություններից հետո նա Բոյին վերադարձնում է այն ամբողջ գումարը, որ ներդրվել էր գործի մեջ:

Կոկոն երազում էր կանացի հագուստի արտադրության մասին, սակայն չուներ այն ստեղծելու իրավունք, որովհետև դերձակ չէր, և նրան կարող էին պատասխանատվության ենթարկել անօրինական մրցակցության համար: Եվ նա գտնում է ելքը. սկսում է հագուստ կարել ջերսի կտորից, որը մինչ այդ օգտագործում էին տղանարդու ներքնաշորերի համար: Շանելը չէր նկարում իր մողելները և չէր կարում, այլ պարզապես վերցնում էր մկրատը, կտորը գույն մանեկենուին վրա, կտրում ու մշակում նյութը այնքան ժամանակ, մինչև կստանար ամբողջական կերտվածք: Այսպես էին ծնվում նրա «հայտնագործությունները»:

Արթուր Շանելի կյանքի մեծ սերն էր, սակայն, ցավոք, ողբերգական վախճան ունեցավ. 1919 թվականին ավտովթարը խլեց նրա կյանքը: Նա Շանելին բողեց 40 հազար ֆրանկ, որի կարիքը կինը արդեն չուներ: Ասում են եթե նրա կյանքում այս ողբերգությունը տեղ չգտներ, հավանաբար, չէին լինի սև կտորով հանրաժանոր փորձարարությունները: Զար լեզուներն ասում էին նաև, որ Շանելը սկը գույնը նորածն դարձեց, որ իր սիրեցյալի մահը սգան ֆրանսիայի բոլոր կանայք, քանի որ ինքը պաշտոնապես սգալ չէր կարող. Նրանք Արթուրի հետ անուննացած չէին:

Թեև կանացի տարբատն ինքը դարձեց նորածն, սակայն հազվադեպ էր հագնում և համոզված էր, որ այն չպետք է լինվին փոխարինի գգեստին ու կիսաշրջազգեստին: Իսկ տղանարդու սանրվածքը նրան դուր էր գալիս: Յիմնավորումը շատ պարզ էր. կարծ մազերը դյուրին է խնամել: Ի դեպ, Շանելն այն համոզմանն էր, որ փեշը չի կարելի ծնկից վեր բարձրացնել, քանի որ շատ թիզ են կանայք, որոնք կարող են հպարտանալ մարմնի այդ մասի գեղեցկությամբ: 1969 թվականին, իր կյանքի վերջին հարցագրույցներից մեկում նա ցավով էր խոսում նորածնության այն նոր միտման մասին, որն «անխնա կերպով» մերկացնում է կնոջ ծունկը:

Շանելյան սև գգեստների երկարությունը հասնում էր մինչև ծունկը, դրանք ունեն ուղիղ ձևաձար, նեղ թևեր՝ մինչև արմունկները: Կոկտեյլի համար նա-

խատեսված ավելի թանկ գգեստներն ունենում էին Ս-աձև կտրվածք, իսկ երեկոյան գգեստները՝ մեծ բացվածք մեջքի վրա: Նման հանդերձանքի անբաժանելի մասն էին կազմում մարգարտի երկար շարանները կամ գունավոր հուլունքները, փոքրիկ ժակետներն ու գլխարկները: «Փոքրիկ սև գգեստը» դաշնում է պաշտամունքային հագուստ և խորհրդանշից: Դրանով կանայք վերագտնում են շարժունակությունն ու ազատությունը: Զգող կորսետները, շրեղ կիսաշրջազգեստները, հսկայածավալ սանրվածքները այնքան էին կաշկանդում կանանց, որ Շանելի արածը պարզապես ազատագրում էր: Նա ստեղծում է այլ նորածնություն, այլ ոճ, որը պատասխան էր ժամանակի մարտահրավերին: Նրա կատարածը դաշնում է նրբածաշակության խորհրդանշից. պարզ ձևեր, հստակ գծերը, որոնք ընդգծում են կազմվածքի արժանիքները:

Շատ բաներ այն ամենից, ինչն այսօր հագնում են կանայք, ստեղծեց ու նրանց պավանդեց Կոկո Շանելը: Այդ շարքում էին նաև երկգույն կոշիկները՝ քիթը սև, իսկ մնացյալ մասը՝ մարմնագույն, որոնք տեսողական կերպով ոտնաթաթը փոքրացնում են, սրունքը՝ երկարացնում:

Ո՞րն էր Շանելի արած ու շնորհալից հաջողության գաղտնիքը: Այլ ելք չուներ. ժամանակաշրջանի նորածնության պարտադրանքների դեմ նրա համարձակ ըմբռստացումը պայմանավորված էր նաև սեփական մարմնակազմվածքով: Բարակիրան ու վտիտ՝ նա, կարծես, չէր ներդաշնակում այն ժամանակվա ընդունված կանոններին: Այդ կառուցվածքին պարզապես չէր սագում թանկարժեք ու շրեղ հագուստ: Ինքն էլ չէր սիրում թանկարժեք կտորներ և զգուում էր օգտագործել հասարակ հյուսվածքներ, հատկապես տրիկոտաժ: Նա նույնիսկ բարձր նորածնություն բերեց ձիապանների առօրյա հագուստի տարրեր. կոպիտ հյուսվածքներից պուլուկներ, գալիքնե տարատներ...: Եվ այդ ամենը հանուն նոր տեսակի կանացիության: Նրա գլխավոր կարգախոսն էր. **«Հագուստը պետք է աննկատ լինի»:** **«Եթե չեզ իր գեղեցկությամբ հիացրել է որեւէ կին, եւ դուք ւեզ իհլում ինչ էր նրա հագին, լուսակում է նա հագնված էր կատարյալ»:**

1919 թվականին Կոկո Շանելն արդեն աշխարհահրակ էր: Յաճախորդներից պրօտում չկար. բոլոր ցանկանում էին հագնել նրա ֆլանելային բլեզերները, կիսաշրջազգեստները, ջերսիից երկար սվիտերները, նավաստու ոճով հագուստները, «կիսաշրջազգեստ-ժակետ» կոստյումները: Ընդունված կարծիք կար՝ այն կինը, որ իր գգեստապահարանում Շանելից որևէ բան չունի, նշանակում է անհույս կերպով հետ է մնացել նորածնությունից: 1920 թ. Բիարիտսում Շանելը բացում է մողելի տուն և նույն տարում սկսում զբաղվել զարդերի դիզայնով:

Շանելն ինքն է հեղինակել իր ապրանքանիշի

Լոգոտիպը՝ իր անվան իրար խաչված երկու C տառեր՝ 1925 թվականին առաջին անգամ այն դրոշմելով «Chanel N5» օճանելիքի շշին: Շուտով վերջինս սկսում է հայտնվել այն ամենի վրա, ինչ ստեղծում էր «Շանել» բրենդը: Նորաձևության պատմության ընթացքում այս լոգոտիպի ստեղծման տարբեր վարկածներ են շրջանառել, որոցից ամենատարածվածը վերը բերվածն է: Սակայն բոլորովին վերջերս հայտնի է դարձել լոգոտիպի ծագման ծշմարիտ պատմությունը, որը, եթե անգամ ծշմարիտ չէ, այնուհանդերձ, հուզիչ է. երկու C տառերը ստեղծելու ներշնչանք են հանդիսացել Ալբագին Եկեղեցու ներսում գտնվող զանգակատան վիտրաժները, որը այցելում էին այն մանկատան երեխաները, որտեղ մի քանի տարի ապրել էր Գարրիելը:

Կոկոն առաջինն էր, որ իր գգեստների գովագրման համար օգտագործեց հայտնիների կերպարները: Արևայրուքն էլ նրա շնորհիվ դարձավ նորաձև: Այն պարզաբեն անգագության հետևանք էր, մինչդեռ, մարդկանց թվաց նորաձևության նոր միտում:

Շանելի անձնական կյանքն ընթանում էր բուռն ու հախուռն, և, բնականաբար, իր հետքը թողնում նրա ստեղծագործական որոնումների վրա. այդպիսին էր նրա կյանքի «ռուսական շրջանը», եթե ծանրացավ հշխան Դմիտրի Պավլովիչի հետ, այնուհետև «անգլիական շրջանը»՝ հերցոգ Ուեստմինստերսկու հետ (սիրավեայր շարունակվեց 14 տարի և ավարտվեց, որովհետև Շանելը չէր կարող հերցոգին ժառանգ պարզեց) և վերջապես «գերմանական շրջանը»՝ գերմանական դեսպանության հյուպարու Շանս Գյունտերֆոն Դինկլագեի հետ:

Երբ սկսվում է երկրորդ համաշխարհային պատերազմը և Ֆրանսիան օկուպացվում է, Շանելը փակում է իր բոլոր ծեռնարկությունները, հեռանում է նորաձևության աշխարհից և բնակություն հաստատում Շվեյցարիայում:

... 1954 թվականին 70 տարեկան հասակում նա վերադառնում է, ընդ որում՝ նորաձևության սիրահար նոր սերնդի մոտ, ում հանար «Շանելը» միայն օժանելիքի ապրանքանիշ էր: Նոր հավաքածուի ցուցադրությունն անցնում է անբարյացականության մթնոլորտում. քննադատների կարծիքով՝ նա ոչ մի նոր բան չէր ցուցադրում. միևնույն պարզ ու խիստ կոստյումները: Սակայն դա ինքնակրկնություն չէր, այլ հավերժություն էր, հավերժ նորաձանշակություն: Շասկանալու հանար ֆրանսիացիներից շատ ժամանակ չպահանջվեց: Կոկոն դարձավ Ֆրանսիայի և հետո ամբողջ աշխարհի նվաճումը: Երբ «Time»-ը կազմեց 20-րդ դարի ամենապ-

Շանելն ասել է.

Սիրում եմ, երբ նորաձեւությունը ֆողոց է դուրս գալիս, սակայն լեմ ընդունում, երբ գալիս է այստեղից:

Արդուպարդ հագնելիս հանեմ այն, ինչը դրել եք վերջինը:

Զկան սգեն կանայք, կան ծույլ կանայք:

Ոինչ այսպես էի ծերացնում կոտզ, ինչպես թակարծեք կուսյումը:

Դեցիկ մարդկանց ցուցակը, կոկոն Շանելն այդ ցուցակում նորաձևության աշխարհի միակ ներկայացուցիչն էր:

Վաստ հագնվելը տգեղ ուտելու, անբարեկիրք վարվեցողության պես բան է. կարծում էր Շանելը: Որքան էլ իր ստեղծած հագուստը հարմարավետ էր ու պարզ, այնուհանդերձ, նա այն համոզմանն էր, որ կինը պետք գիտենա՝ որտեղ ինչ հագուստով ներկայանալ. նա իմանավորում ու ամրագրում էր տարբերակված հագուստի մոտեցումը:

Կոկոն Շանելը մահացավ 1971 թվականի հունվարի 10-ին, փարիզյան «Ռից» հյուրանոցում, որը գտնվում է Ոյու Կամբոն փողոցի՝ նրա առաջին, արդեն հայտնի ու պաշտամունքային դարձած խանութի դիմաց:

Այժմ «Chanel» նորաձևության տունը պատկանում է Վերեյմերների ընտանիքին:

«Chanel»-ը աշխարհի ամենահայտնի յուրս դաս բրենդերից մեկն է, սակայն դրա իրական տերերի ու 19.2 մլրդ կարողությունը տօնօրինողների մասին, թիզ բան է հայտնի: Քչերը գիտեն, որ Կոկոն Շանելը դեկավարել էր ընկերության բաժնետոմսերի միայն 10%-ը:

Պարզվում է՝ իր բիզնեսը սկսելու համար Շանելը գումար է վերցել ոմն Պիեռ Վերեյմերից, որն ի վերջո դիզայներից գնել է ողջ ընկերությունը:

Այժմ ֆրանսիացի գործարարի 2 թոռներն են «Chanel»-ի հսկայական կայսրության տերերը: Նրանք գոեթե հարցարույցներ չեն տալիս, «Chanel»-ի ցուցադրություններին հազվադեպ են ներկա լինում, իսկ եթե գալիս են, ապա պատվավոր առաջին շարքում նստելու փոխարեն, նրանց կարելի է տեսնել 4-5-րդ շարքերում:

Վերեյմերները ընտրել են գերմանացի Կառլ Լագերֆելդին, ով ներկայացնում է իրենց պատկանող բրենդը աշխարհում:

1983 թվականին Կառլը իր ձեռքն է վերցնում «Chanel» նորաձևության տաճ դեկը, որի 1986 թ. ներկայացրած նոր հավաքածուն վերջնականացես հաստատում է նրան որպես «Chanel» բրենդի շարունակող: Կառլը պահպանել է «Chanel»-ի ոճը, թեև կարծացրել է կանացի շրջագգեստները, ինչից միշտ խուսափում էր Կոկոն:

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՀԱՄՈ ԱՎՀՅԱԼ - 100

Աշխարհն իմ մեջ ես՝ աշխարհի,
Գարունն իմ մեջ, ու ես գարնան,
Վրեմն ուրախ, օրը բարի,
Երազն անձուն, անձանդրվան...

Մերժեմ օրենքն անձնարի,
Գնամ, նորից վերադառնամ,
Տեսնեմ աշխարհն այսքան բարի,
Գարունն իմ մեջ, ու ես՝ գարնան:

Գևամ,

նորից վերադառնամ...

Պարզ ուխորունկ մտքերով, հարազատ երկրի, ժողովրդի, լեզվի ու սեփական ինքնության հարատևածանն ուղղված լավատեսությամբ ու անմար հավատով նա բանաստեղծական աշխարհ նուտք գործեց: Յամեստորեն ու զուսպ ձևակերպեց իր բանաստեղծական հավատամքը, ասելիքը, անաղմուկ հիշեցրեց մեզ արժեքներ ու խորհուրդներ, պատմեց իր սերերի՝ Որոտնաբերդի ու Ծիծեռնավանքի, բարդու ու մասրենու, քար ու թփի, ծերպ ու ժայռի, երկնքի, ամայի ու արևի մասին: Մի անկրկնելի բնապատկեր կերտեց և իր հայրենի բնաշխարհը չտեսած մարդու համար այն դարձրեց ծանր ու սիրելի: Ընթերցողի հետ վերապրեց իր հեռավոր մանկությունը, բարությամբ, լավատեսությամբ վարակեց ամենքին:

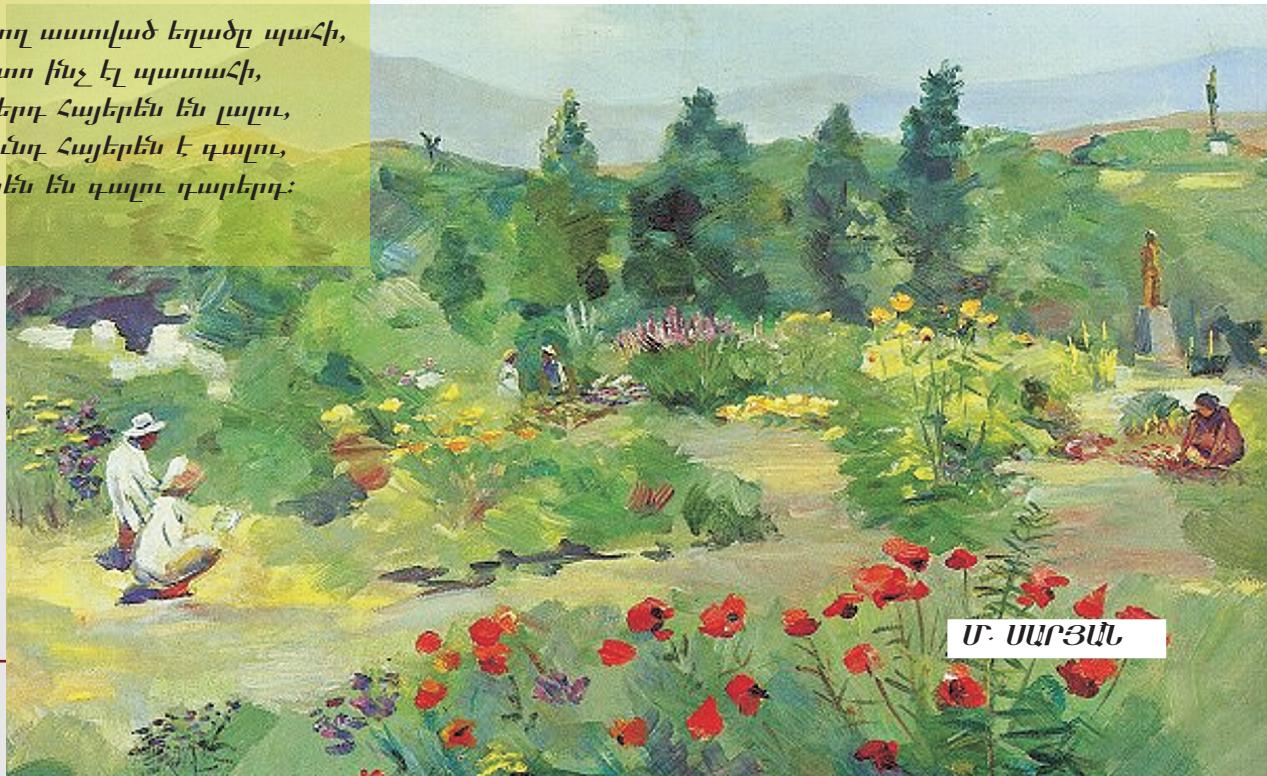
Նա գիտեր կշիռ իր մեծության, սակայն երթեք չեր գերազանահատում այն, ավելին՝ վստահ էր «Իմ մահով ոչինչ չի փոխվի կյանքում, եվ չի պակասի աշխարհում ոչինչ...»: Բայց գիտեր նաև, որ աշխարհում մի բան հաստատ փոխվել է իր ծննդով....

Լուս աշխարհ գալով մեկ դար առաջ և հայ քնարերգության մեջ ասելիք բերելով՝ Յամո Սահյանը սահմանեց բանաստեղծի իր տեսակը, որի ստեղծագործություններն ընթերցելը և ընթռնելը մեծ ջանքեր չեն պահանջում, բայց հուզում են ու վեհացնում, բարձրացնում ու բյուրեղացնում մարդու հոգին ու միտքը:

Ապրիլի 14-ին Յամո Սահյանը դարձավ 100 տարեկան:

ԳԱՐՈՒՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆ Է ԳԱԼԻՍ

.... Թող աստված եղածը պահի,
Եվ Հետո ինչ էլ պատահի,
Զյուներդ Հայերեն են լալու,
Գարունդ Հայերեն է գալու,
Հայերեն են գալու դարերդ:

Մ. ՄԱՐՅԱՆ

Կադակասերի աՆԿյուՆ

Որովհետև ուզում եմ ձեզ ուրախություն նվիրել

Ապրիլմեկյան ավանդույթը հուշում ու հիշեցնում է, որ պետք է կյանքին նայել կենսասիրությամբ ու լավատեսորեն, պետք է հաճախակի ժպտալ ու ժպտ պարզեցնել: Կատակը, հումորը ոչ միայն զվարք տրամադրության ուղեկիցներն են, այլև համադարձան՝ կյանքի շատ ու շատ, անգամ անհաղթահարելի թվացող իրավիճակներում: Ի՞նչ մեծ հարստություն է, եթե շուրջու կան կատակասեր, հումորով լի մարդիկ, որոնք մի դիպուկ զվարձախոսությամբ ու մի խորախորհուրդ թևավոր խոսքով կարող են բարձր տրամադրություն պարգևնել: Իսկ որքան հաճելի է, որ կան մարդիկ, ովքեր ոչ միայն ժպտ և սեր են նվիրում, այլև մեծ նվիրումով և ամենաբարի ցանկություններով ստեղծում են հումորի, սուր խոսքի ու թևածող մտքի «հանրագիտարան»: Տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, մեր համալսարանի «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի տնօրեն Սամվել Ավետիսյանը տարիներ առաջ պատրաստել է տնտեսագիտության ու տնտեսական կյանքին նվիրված մի զվարձապատում ժողովածու՝ ներառելով անեկոտներ, առակներ ու վճռակներ, որոնց մի մասը սեփական ստեղծագործություններն են, մյուս մասն էլ՝ տարբեր աղբյուրներից թարգմանություններ: Եվ այս ամենը տնտեսագիտության, տնտեսական քաղաքականություն և տնտեսական ոլորտի բազմաթիվ հարցերի շուրջ:

Ուշագրավ է, որ ծաղրանկարների հեղինակը նույնպես Սամվել Ավետիսյանն է:

Գրքի առաջարանում անկեղծորեն ու սիրով հեղինակը բանաձեռնում է գրքույկի ստեղծման նպատակը. «Որովհետև ուզում եմ ձեզ ուրախություն նվիրել»: Սիրով ներկայացնում ենք ծաղկաբաղ այդ գրքից:

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼՆԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ԿՈՎԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

Սոցիալիզմ: Դուք երկու կով ունեք, որից մեկը ձեզնից խլում ու տալիս են հարևանին:

Կոմունիզմ: Դուք երկու կով ունեք: Պետությունը երկուսն էլ վերցնում է և ձեզ, ըստ պահանջմունքի, կաթ է տալիս:

Ավանդական կապիտալիզմ: Դուք երկու կով ունեք: Ցուլ եք գնում: Զեր հոտը մեծանում է, տնտեսությունը աճում: Վերջում դուք ամբողջ ունեցվածքը վաճառում եք և ձեռք բերած փողերով անցնում ծերության թոշակի:

Ամերիկյան կորպորացիա: Դուք երկու կով ունեք: Մեկը վաճառում եք, իսկ մյուսին ստիպում, որ չորս կաթ կաթ տա: Դեստո խորիրդատու եք վարձում, որպեսզի նա պարզի, թե ինչու կովը սատկեց:

Ֆրանսիական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: Ցույց եք անում, հասարակական խռովությունը կազմակերպում, ճանապարհներ եք փակում, որովհետև ուզում եք երեք կով ունենալ:

Ճապոնական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: Դանա կառուցվածքը փոխում եք այնպես, որ չափերը 10 անգամ փոքրանում են և 20 անգամ շատ կաթ են տալիս:

Հայկական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: Դրանք կես կովի կաթ են տալիս, բայց ձեր ընտանիքի բոլոր անդամները գրաղված են դրանց խնամքով: Դուք հայտարարում եք, որ ընդհանրապես կով չունեք և կաթ գնելու համար նպաստ եք ստանում պետությունից:

Գերմանական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: Փոխում եք դրանց օրգանիզմը այնպես, որ ապրում են 1000 տարի, ուստում են ամիսը մեկ անգամ և ինքնուրույն կրվում: Դեստո գրավում եք Լեհաստանը:

Պուսական տնտեսություն: Դուք ունեք երկու կով: Նորից եք հաշվում, և պարզվում է, որ չորսն ունեք: Նորից եք հաշվում, և պարզվում է, որ տասներկուսն ունեք: Նորից եք հաշվում, և պարզվում է, որ երկուսն ունեք: Այլևս չեք հաշվում և բացում եք օղու հաջորդ շիշը:

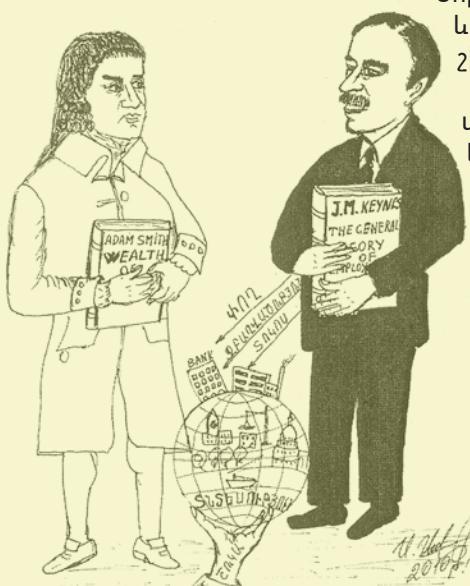
Արգենտինական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք սեփական արոտավայրայի հուրախության 10 հեկտարի հաշվով: Դուք 5 հազար հեկտար արոտավայր և 1000 գլուխ կով ունեք: Դրանք ինքնուրույն արածում են, ինքնուրույն կրվում, ինքնուրույն սերունդ տալիս և այդու հորեղի միան ինքնուրույն արտահանում եվրոպա: Տարեվերջին պարզվում է, որ ձեր ունեցվածքը չի բավարարում պետության կողմից բարձրացված հարկերը վճարելու համար:

Հինական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: 300 մարդ կրում է դրանք, հայտարարում եք, որ ապահովում եք բնակչության ամենամեծ գրաղվածությունը և կաթի արտադրության բարձր եկամտաբերությունը: Դուք ձերբակալում եք այն լրագրողին, ով փորձում է իրական վիճակը ներկայացնել:

Բրիտանական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք: Երկուսն էլ խելագար են:

Իրաքյան տնտեսություն: Բոլորը մտածում են, որ դուք բազմաթիվ կովեր ունեք: Դուք հայտարարում եք, որ ոչ մի կով չունեք: Ձեզ ոչ ոք չի հավատում, և ոնքակոծում ու գրավում են երկիրը: Դուք, միևնույն է, կով չունեք, բայց համարվում եք ժողովրդավարական հանրության մի մասնիկը:

Իտալական տնտեսություն: Դուք երկու կով ունեք և զգիտեք, որտեղ են կովերը: Ձեզ մոտ ճաշի ընդմիջում է:

ԾՎԵՋԱՐԱԿԱՆ ՄՆՏԵՏՈՒԹՅՈՒՆ: Դուք երկու կով ունեք: Վաստակում եք՝ դրանք պահելով: Զբոսաշրջիկներին վաճառում եք ոչ միայն կաթը, այլև կով կրել սովորելու հաճույքը:

ԴՆԴԼԱԿԱՆ ՄՆՏԵՏՈՒԹՅՈՒՆ: Դուք երկու կով ունեք: Դրանց փաղաքշում եք ու չեք կրում, որովհետև դրանք սուրը են:

ՎԻՋԱԿԱՆ ՄՆՏԵՏՈՒԹՅՈՒՆ: Դուք երկու կով ունեք: Դրանք գիշեր ու ցերեկ արածում են մայրուղու եզրերին և պառկում մայրուղու վրա: Դուք վաստակում եք, եթե մեքենան հարվածում է ձեր կովերից որևէ մեկին, շատ ավելի եք վաստակում, եթե երկուսին միասին է հարվածում:

ԹԱՀԼԱՆԴԱԿԱՆ ՄՆՏԵՏՈՒԹՅՈՒՆ: Դուք երկու կով ունեք, որոնք արածելու է տանում ձեր բարեկազմ աղջիկը: Զբոսաշրջիկները «խելագարվում են»՝ կանաչ մարգագետնի մեջ տեսնելով ձեր աղջկան: Դուք վաստակում եք, որովհետև կովերին արածացնող աղջիկ ունեք:

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

1. Մարդկանց դարձնել հարուստ և երջանիկ:
2. Մարդկանց ցանկը կցվում է:

ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԻՎԱՏԻՒ

Հաշվապահն իր հնգամյա աղջկա համար կարդում է Մոխրոտիկի հեքիաթը: Երեխան ուշադիր լսում է: Նրան հատկապես հիացրել է այն պահը, որ դդումը ձևափոխվում է հրաշք ձիերով լծված կառքի: Երեխան համկարծ հարցնում է.

-Հայրիկ, երբ դդումը ձևափոխվում է կառքի, դա ձևակերպվում է որպես օգո՞ւտ, թե՞ ուղղակի գույքի արժեքի մեծացում...

ԳԱՂՃՆԻՔԸ ԲԱՑԿԵՑ

Մի ձեռնարկությունում աշխատանքի են ընդունում երիտասարդ հաշվապահի: Լավ մասնագետ էր, և շատ արագ առաջ են քաշում: Բայց մի տարօրինակություն ուներ. ամեն օր աշխատանքի սկզբում նստում էր գրասեղանի առջև, բանալիով բացում լայն դարակը, առաջ քաշում, նայում դարակի մեջ, անմիջապես փակում և անցնում աշխատանքի:

Տարիներ են անցնում... Նա դաշնում է այդ ձեռնարկության գլխավոր հաշվապահը: Բայց սովորության համաձայն՝ ամեն առավոտ նայում է դարակի մեջ ու հետո սկսում աշխատել:

Գործընկերները տարակուսում էին, բոլորի համար հանելուկ էր դարձել այդ դարակը:

Գալիս է այն օրը, երբ գլխավոր հաշվապահին թոշակի են ուղարկում: Յաջորդ առավոտյան գործընկերները շտապում են բացել դարակի գաղտնիքը: Մեծ է լինում նրանց զարմանքը, երբ տեսնում են, որ դարակի հատակին դանակի ծայրով խազված է. «Դեբետը ծախ կողմը, կրեղիտը՝ աջ»:

ԱՆՓՈՓՈԽ ՀԱՐՅԵՐ

Տնտեսագիտական բուհի շրջանավարտը 10 տարի հետո այցելում է իր պրոֆեսորին: Տարբեր հարցերի շուրջ զրուցելուց հետո նախկին ուսանողին հետաքրքրում են նոր հարցատոմսերը: Նա խիստ զարմանում է, որ տարիների ընթացքում հարցերը նույնը են մնացել:

-Մի զարմացեք, - ասում է պրոֆեսորը, - հարցերը երբեք չեն փոխվում, փոխվում են պատասխանները:

ԵՐԿՈՒ ՈՒՀՆ

Մենք բարեկեցիկ պետություն կառուցելու երկու ուղի ունենք՝ իրատեսական և ֆանտաստիկ:

Իրատեսականն այն է, որ այլմոլորակայինները գան ու օգնեն մեզ:

Ֆանտաստիկն այն է, որ ինքներս կառուցենք:

ՄՐՅԱՆԱԿ

Երեկ տնտեսագիտության գծով Նորեյան մրցանակ ստացավ ամերիկացի պրոֆեսորը: Նա մշակել էր գլոբալացման այնպիսի տեսություն, որի ներդրումը հնարավորություն տվեց ամերիկյան տնտեսական ճգնաժամը դարձնել համաշխարհային:

«Տնտեսագետը»
շարունակում է
տպագրել ԱՐԴԱԿ-2013
պատմվածքի մրցույթի
անվանակարգերում
մրցանակի
արժանացած
պատմվածքները:
Այս անգամ
«Տնտեսագետի»
գրական էջը
բարություն ու
ջերմություն կնվիրի
իր ընթերցողներին՝
ներկայացնելով
«Ինքնատիպ
գրելառօծ» մրցանակի
արժանացած Նարինե
Նարությունյանի
«Բնակարանի
անվճար ջեռուցում»
պատմվածքը:

ՆԱՐԻՆԵ
ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ԱՆՎՃԱՐ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ

Գիտե՞ք, սովորաբար երջանիկ մարդիկ ժամանակ չեն ունենում այսպիսի միաւսակ, մռայլ, սև տողեր գրելու: Նրանք ջայլամի պես գլուխները բավականին խորն են թաքցնում այդ երջանիկության նեղլիկ անցքերի մեջ: Յենց դրանում էլ թաքնված է մի անհատակ դժբախտություն: Երջանիկ մարդը չի որդինեց լամա, հեռուստացույց, չստեղծեց ո՞չ «Լուսնի ստնատ», ո՞չ էլ «Իններորդ ալիք»: Երջանիկները նույնիսկ չեն ել ենթադրում, որ իսկական, հավետվ երջանիկության հարցում ամենադժբախտն են: Նրանց կուրացնում է երջանիկ խաբեության մշուշը, որը թվում է մի չքնաղ անթել սանդղագրություն, սակայն իրականում միայն՝ ծակոցներ ասեղի... Յուրաքանչյուր նոր արժեք, հայտնագրություն, արվեստի գործ, որը մինչև ականջների ծայրը զարմացնել է այդ երջանիկներին, ստեղծվել է միմիայն դժբախտ մարդկանց «հիվանդ» երևակայության արդյունքում: Այնուհանդերձ, հենց այս տարօրինակ ծշմարտությունն է շարժման մեջ դնում տարածության ու ժամանակի հարբած ալիքները:

Այն ընթացքում, երբ կենցաղային ճղճիմ հոգմած մարդիկ խորհում էին տիեզերքի գաղտնիքների ու կյանքի հմաստի մասին, 87 համարի ավտորուսի մեջ նստած պապիկը ամենայն մանրամասնությամբ հիշում էր 45 թվի Բեռլինը, հացարուկեղենի խանութի վաճառողության փափկիկ ժիգելը չորրորդ կարկանդակից հետո սկսում էր հիշել կամքի ուժի մասին, հնեաբանների մի խումբ ճանապարհում էր գանձերի հերթական որոնումների, իսկ մոտակա ծննդատանը լսվում էր նորաբուխ մանչուկի առաջին ծիչը, տաքուկ պտտվում էր պստիկ մեր մոլորակը ու իր հետ կամացուկ պտտեցնում այս հազարավոր երջանիկ ու դժբախտ կյանքի պուտներին:

Ո՞չ մեր փոքրիկ մոլորակը, ո՞չ ժամանակի ու տարածության բարախվող ալիքները, ո՞չ էլ երջանիկ ու դժբախտ այս պուտները մեղավոր չեն, որ երեմն ամենաերջանիկ դժբախտները ստիպված են լինում պտտվել երկրի վրա՝ հոգմած մայթերի ցուրտ, ամայի պատերին հենված: Դա ուղղակի անհրաժեշտություն է, կյանքի ամենաանօրինական օրենքներից մեկը: Նրանցից մեկն էր և Զարլին՝ «հին ծերուկը»: Ինչքա՞ն ժամանակ էր արդեն անցել: Մե՞ն տարի, երկո՞ւ, երե՞ք, տա՞սը: Չէ, նա վաղուց էր կորցրել հաշիվը: «Կյանքն առանց այն էլ չափազանց կարծ է նման իհմար հաշվարկներ կատարելու համար, որոնցից միևնույն է ոչինչ չի փոխվելու»- պատասխանում էր նա: Ծերուկն ուներ երկու շատ կարևոր ու յուրահատուկ հատկություն, որ չունի բնակարաններում պտտվող մարդկանց մեծ մասը: Նախ նա միշտ ժպտում էր՝ մինչև աչքերը ճգվող լայն, անկեղծ ժպտով: Իսկ երբ խոսում էր, դեմքին նկատելի էին կնճիռներ: Ինչպես կատակում էր Զարլին՝ դեմքը դեֆորմացվել է այդքան ժպտալու հետևանքով: Ու, որպես կանոն, ժպտացող մարդիկ միշտ էլ տխուր ու մի ավել բան հաղորդող աչուկներ են ունենում: «Դին ծերուկը» ուներ ևս մի կարևոր հատկություն՝ նա կարողանում էր լսել: Հասկություն, որը գրեթե ոչ ոք չունի: Մենք ստվոր ենք գոռալ, անիծել, բողոքել, իսկ իսկապես մարդավարի լոել ու լսել այն ժամանակ, երբ բառերը շատ ծանր ու երկար են կախվում օդի ու սրտի միջև եղած տարածության մեջ, չէ, չսովորեցինք մենք: Իսկ նա կարողանում էր: Լուսն էր ծաղկավաճառների, անցորդների, պահանջների, մսավաճառների ծանծրալի թվացող բազմաբնույթ խնդիրները ու ոչինչ չէր ասում: Ահա՝, ահա՝ թե ինչու էին սիրում Զարլին: Առանց նրա գլուխ հանել հնարավոր չէր: Ամենալավ հոգեբանը բոլոր հոգեբանների մեջ. լսել՝ մեծ լայն բացված աչքերով ու պատասխանի փոխարեն կարեկցարար ժպտալ: Ահավասիկ բոլոր ցավերի կախարդական դարմանը: Ծերուկը ստված չէր մնում: Ծայրահեղ դեպքում փափկի ժիգելն էր նրան խնամում: Եվ էլ ինչ է պետք երջանիկ լինելու համար:

.....Անցնում էին ժամեր, օրեր, շաբաթներ, տարիներ, իսկ մաշված շորերով ու իհն ակորդեոնով ամկյունում նստած Զարլին երթեք չէր «մաշվում». նա դեռ երջանիկ էր: Այն դժբախտ երջանիկներից մեկն էր, ով կարողանում է ժպտալ ու լսել: Հա՛, հետաքրքիր մասնագիտություն ուներ նա, չափազանց հետաքրքիր, ամենահետաքրքիր մարդկանց հորինած բոլոր մասնագիտություններից, որոնք ինչ-որ անշունչ թղթերից բացի, ուրիշ բան չեն բերու:

Ամեն հաջորդ վայրկյանը ավելի կանաչ տրամադրությամբ էր ներկում հարազատ թվացող անկյունը: Բերում էր նոր թարմություն, նոր շունչ: Գարու ն: Թմրած հորի թարմությամբ բուրող թացություն: Կանաչ, փարթամ խոտ: Աղոտ, ստվերոտ օդ: Սովորական օդ: Չնայած կյանքի մեծ փիլիսոփայի համար նրանք երթեք էլ

սովորական չեն լինում: Անցնում էին մարդիկ արագ, առանց շուրջը նայելու: Երբեմն Զարլիի ու անցորդների հայացքները համդիպում էին, ու ժայռում էր նա ամենալայն ժայռով ու նվազում իր ակորդեոնը: Ինչքան էլ տարօրինակ է հնչում, բայց նա միշտ նվազում էր փակ աչքերով և «ուղղակի»: Դա իր մասնագիտության երրորդ կարևոր դրսնորումն էր՝ նվազել անցորդների համար: Նրանք առանց այն էլ շատ են գրաղված իրենց խնդիրներով: Միշտ պետք է երաժշտություն, որովհետև ցուրտ է դրսում, որովհետև այն սփոփում է, որովհետև այն վառարանի նման մի բան է ներսի համար, նամանավանդ, որ հնարավոր է այսչափ լավ կատարել ու նվազել «ուղղակի», ինչպես անում էր Զարլին: Ավելի հաճախ նրան նայում էին մանուկները, քանի որ նրանց դեռ չեր ապտակել կյանքի ու աշխատանքի տիրահոչակ լրջությունը: Նրանք կարող էին ժպտալ ի պատասխան, ուղղակի ժպտալ: Այդպիսին էր և պստիկ Նատալին: Ամեն օր մանկապարտեզից նրան տուն բերելիս մայրը հաց էր գնում տիկին ժիգելի խանութից: Ու հանդիպում էին փոքրիկի ու Զարլիի ժպտներն ամեն օր: Ու Նատալին ամեն անգամ այնպիսի հիացած ու զարմացած աչքերով էր զննում ծերուկին, ինչպես կարող էր ուրախությունից զարմանալ հնեաբանը, երբ 40 տարվա որոնումներից հետո վերջապես գտներ գանձերով լի սնդուկը: Մինչ մայրը հաց էր գնում տիկին ժիգելի խանութի պատուհանիկից, հավաքեց մի օր Նատալին իր ողջ համարձակությունը ու մի շնչում բարձրածայն ասաց. «Գիտե՞ք, այսօր իմ ծնունդն է, ես արդեն 6 տարեկան եմ, մեծ տորք ունեմ»: Այդպիսով հիմք դրվեց մի նոր, մեծ ու մարդկային հասարակության համար չափից դուրս կարևոր ընկերության՝ պստիկ Նատալիի ու ծերունի Զարլիի միջև: Նատալիի բնակարանից երևում էր Զարլիի փոքրիկ, հարազատ անկյունը: Նա շատ հաճախ էր նստում պատուհանագոգին, զննում, զննում ու հասկանալ էր ուզում:

Արդեն առավոտ էր բացվում, իսկ փոքրիկն աշուկները վաղուց էր թարթում հոսում մթության մեջ՝ 5 վայրկյան պարբերականությամբ: «Ես հենց այսօր կգնամ ու կհարցնեմ նրան, թե նա ինչու վերջիվերջո տուն չի գնում: Ինչպես՞ս է նրա մայրիկը թույլատրում՝ ես չեմ հասկանում, ուրեմն նա մայրիկ չունի՞», – միտք էր անում նանչուկը:

Մինչ մայրիկը հաց կգներ, մոտեցավ Նատալին ծերուկին ու մեծ, զարմացած աչքերով հարցրեց.

-Իսկ Դուք ինչու՞ տուն չեք գնում:

Զարլին լուսավոր նայեց Նատալիին ու հազիկ լսելի, ծանր ծայնով ասաց.

-Ես տանն եմ, ես միշտ տանն եմ:

-Դուք այստե-ե-ե եք ապրում, - այնպիսի զարմացած հայացքով արտաքրեց փոքրիկը, ինչպես կզարմանար հնեաբանը, երբ 40 տարվա որոնումներից հետո հանկարծ տեսմեր, որ սնդուկի մեջ ոչ մի գանձ էլ չկա, - բայց ինչու՞:

-Է՞ս, փոքրիկ, մոլորակն ուղղակի այսպիսի մարդկանց անհրաժեշտություն ունի, ինչպիսին ես եմ: Այլապես մարդիկ պատմվածքներ գրելու թեմա չեմ ունենա: Միևնույն է վերջում բարին է հաղթում, իսկ պատմվածքի ընթացքի համար կարելի է մտցնել նաև մեր պես պայիկների:

-Չեմ հասկանում: Իսկ նրանք չե՞ն կարող գրել, ասենք, կարկանդակների կամ ակորդեոնի մասին:

-Ոչ, չգիտես ինչու, լուրջ մարդիկ դա կարդալ չեն ուզում:

-Իսկ ինչո՞ւ, իսկ ովքե՞՞ր են լուրջ մարդիկ:

-Ուղղակի լուրջ մարդկանց պետք է երբեմն հիշեցնել, որ կան այնպիսիք, ովքեր զրկված են այս կամ այն բանից, որն ունեն նրանք: Այդպես նրանք իրենց ավելի ապահով են զգում: Նրանք միայն այդպես են հասկանում, որ ամեն ինչ դեռ կորած չէ: Իսկ այդ գիտակցության համար ես պատրաստ եմ այստեղ մնալ ու այստեղ ապրել: Սա էլ առանձին մասնագիտություն է, հասկան՞ւմ ես: Դե վագիր, տես, մայրիկդ արդեն բարկանում է:

Այդ պահին Նատալին ընդունեց իր ամենավճռական որոշումներից մեկը. ինչ-որ պատահի, ինչ կտեղավորվի վերարկուի գրանում, հավաքել ու թաքուն պահել նոր ընկերոջ ծննդյան համար: Մնում էր պարզել, թե երբ էր նրա ծննդյան օրը:

-Ծննդյան օ՞ր: Դահ-հահ-հահ: Ամեն օր: Ամեն օր է, - ասաց ու չարլիավարի ժպտաց ծերունին:

«Ինչպես՞ս թե ամեն օր, ի-նչ բախտավոր մարդ է», - նտածեց 6-ամյա պստիկը:

Ամեն ինչ պատրաստ էր: 2 դեղին ու մեկ կարմիր մատիտ, 4 կոնֆետ ու 5 իսկական նարգիզ: «Եթե մարդն ամեն օր ծնունդ ունի, ուրեմն կարելի է ծննդյան նվերը տալ ամեն օր: Ես նախևառաջ կնվիրեմ իմ ծաղիկները, որ ծննդիս ինձ են նվիրել: Դրանք մանկապարտեզից տուն կրերեմ ու ճանապարհին կնվիրեմ ակորդեոն նվազող պապիկին: Մարդկանց պետք է անպայման ծաղիկներ նվիրել: Իսկ ո՞վ է ասել, որ ծաղիկներ պետք է նվիրել միայն հանգուցյալներին ու մայրիկներին: Դայրիկը շատ է աշխատում ու ուշ է տուն գալիս, որովհետև նեղանում է մայրիկից, որ նա իրեն երբեք ծաղիկներ չի նվիրում», - այսպես էր մտածում Նատալին:

Շուտով եկամ և ավանդական պահը՝ հաց գնելու ժամանակը: Նատալին մի ծեղքով ամուր բռնել էր նարգիզները, իսկ մյուսով ոչ պակաս ամրությամբ գրանի նվերները՝ «իսկ եթե հանկարծ ճանապարհին ընկնեին»: Բայց մի վայրկյան: Ո՞ւր էր, ու՞ր էր Զարլին: Ահա տիկին ժիգելի խանութը, իսկ նրանից աջ՝ անկյունում, ոչ չկա: Նատալին արագ մոտեցավ տիկին ժիգելին, ով ավելի շուտ գինու քայլող տակարի էր նման, քան տիկնոց, ինչպիսին և հաճախ լինում են հացարուլկեղենի խանութների վաճառողութիւնները ու հարցրեց:

-Տիկին ժիգել, իսկ որտե՞՞ն է ակորդեոն նվազող պապիկը:

Տիկին ժիգելը կամաց շշնջաց.

-Նա, արդեն տանն է, Նատալի, վերևում՝ իսկական տանը:

Ամուր բռնած նարգիզները՝ Նատալին մի քայլ հետ գնաց ու ոչինչ չէր հասկանում: Միգուցե, մարդիկ վերջապես հասկացել են, որ կարելի է պատմվածքներ գրել ուղղակի կարկանդակների և ակորդեոնների մասին, և էլ կարիք չկար այսպիսի մասնագիտություն հորինել ու նստեցնել մարդկանց ամբողջ օրը ցուրտ փողոցի անկյունում:

.... Պտտվում էր երկիրը, պտտվում էր և Նատալին, ցեխոտ մայրին ընկած իր 5 արևագույն նարգիզները, պտտվում էին և աչուկներից թափվող մեծ կարիլները:

Սովորաբար կյանքի առօրյա խնդիրների տարօրինակ միապաղաղությունից դժգոհ մարդիկ մտածում են տիեզերի ստեղծման ու կյանքի իմաստի մասին. արդյո՞ք առօրյա այս շրջապտույտի (արթնանալ-հագնվել-դաս-աշխատանք-հանգիստ-քնել) մեկ ակնթարթի ստվերի տակ թաքնված չէ կյանքի գաղտնիքը՝ խոր, հեռու գաղտնիք, որ հայտնի է միայն Չարլիին ու իր նման վառարան-մարդկանց: Բացահայտե՞մ մի ճշմարտություն. իրականում հենց նրանք են այդ գաղտնիքը: Նրանք առանց հնչյունների, լուր արտահայտում են դա: Նրանք լուրում են այնքան բարձր ու այնքան հաճախ, որ վախն անգամ այևս չի սարսափեցնում: Սովորեցնում են, որ կարելի է տաք լինել նույնիսկ ցուրտ փողոցի անկյունում, որ տաքությունը ներքին հատկություն է: Այն կա անձանոթի ժպիտի, մոռացված ընկերոց զանգի, անանուն օգնության ու կյանքի բնականոն շնչի մեջ: Նրանք սովորեցնում են, որ երբեք չի կարելի հոգնել ծաղկիներ նվիրելուց: Որ ծաղկիներ չնվիրել չի կարելի: Դրանով կնեղացնենք մարդկանց, որոնցից յուրաքանչյուրի մեջ մի «Բեթհովեն» կա, իսկ «Բեթհովենին» նեղացնելը հեչ լավ գործ չէ: Նույնիսկ շա~տ գրաղված գործարար մարդիկ՝ կոստյումներով, ճնշրված ժպիտներով, ունեն մի փոքրիկ գաղտնիք. նրանք նույնպես ներքին բնակարանի շեռուցման խնդիր ունեն: Ու հենց մենակ են մնում, արագ արձակում են փողկապը, գրկում են փափուկ արջուկին ու տխրում են, որովհետև նրանց ոչ ոք երբեք ծաղկիներ չի նվիրում, հատկապես՝ արևագույն նարգիզներ: Նրանք նույնպես փոքրիկ են, փխրուն, ու շատ հեռու են այն մեծությունից, որ ունեն հիմ ներուկները, ունի փորձառու Չարլին: Որովհետև ինչ-որ մի տեղ լուրջ մարդիկ նոր օրենքներ են հորինել, որ տղաները լաց լինել չեն կարող, որ ծաղկիներ պետք է նվիրել միայն հանգուցյալներին ու կանանց: Դժբախտաբար, այսպիսի օրենքներն ել անհրաժեշտ են պատմվածքներ գրելու ու կյանքի դրամատիկ էլույթունը լրացնելու համար:

Պտտվում էր երկիրը, ու բոլոր՝ մահացած, թե կենդանի, դժբախտ, թե երջանիկ, հանճարեղ, փափլիկ, լրջեն, արևոտ, ունենք մի անժխտելի նմանություն՝ մենք բոլոր դեռ շատ երկար կատուվենք մեր հին ու ծերուկ մոլլրակի վրա, ու ուրիշ ելք, ինչպես տեսնում եք, չունենք: Այս օրենքը հորինել է բնությունը, որ առօրյայի մի ակնթարթում թաքնված գաղտնիքը բացահայտենք, հասկանանք, որ մենք բոլոր մի մեծ օրգանիզմի փոքրիկ բաղկացուցիչ բջիջներն ենք: Ու բջիջներից յուրաքանչյուրս միշտ կսպասենք նրան, ով ամեն ինչից առաջ, ամեն ինչից զատ, կսովորի մեզ նվիրել իսկական տաք ծաղկիներ: Իսկ նա գալիս է, անպայման: Մի օր: Միշտ:

Գիտե՞ք՝ սովորաբար երջանիկ մարդիկ վերջաբանի համար ժամանակ չեն գտնում ևս մի գլուխ տառակույտ գրել. չէ՞ որ կարելի է ուղղակի վերջակետ դնել ու վերջ: Բայց նրանք կրկին սխալվում են: Շատ հաճախ են սխալվում: Ու չեն էլ կասկածում, որ մարդակաղի երջանկությունից ու ուրախությունից հեչ գլուխ չեն հանում: Որովհետև նրանք, ում բնակարաններում պտտվող երջանիկները, զգիտես ինչու, «դժբախտ են հայտարարում», չեն բացատրում, թե ինչ է իսկական ժպիտը, իսկական տաքությունը, որ այն կախված է միայն մեր ներքին բնակարանից: Իսկ այնտեղ ամեն ինչ ապահով է, ամեն ինչ կարգին է, սարքին: Նրանք մեզ չեն հասկացնում, որ պետք է սովորենք պահպանել շատ կարևոր մասնագիտություն ունեցողներին՝ վառարան-մարդկանց: Նրանք են շեռուցում մեր ներքին տնակները ու փոխարենը ոչինչ չեն պահանջում, միայն լռում են:

Լռում:

Ժպտում:

Լսում:

Ու իսկական արևագույն նարգիզների մի ամբողջ դաշտ են ուղարկում մեզ հետ տաքուկ, անթարթ ու անդարդ պտտվող ու, զգիտես ինչու, «դժբախտ հայտարարված» այն մեկի ներքին բնակարան, ում աչուկներն հենց այս պահին հանդարտ սահում են տաք, սևու անձն տաքերին վրայով, ով հենց նոր սկսեց թեքն ժպտալ, ով այս տաքերից առնում է արևագույն նարգիզների թարմ հոտը (հապա, չե՞ք զգում, հո՞տ քաշեք), և ով դեռ լսում է Չարլիի ժպիտը և ակորդեոնի տաք հնչյունները (ո՞վ ասաց, որ լուր ժպիտը և տաք հնչյունները լսել չի կարելի, դե՞մ, մի՞թէ չեք լսում, հապա մի ակնթարթ պահե՞ք շունչներդ, պահե՞ք, լսեցի՞ք, այնպես չէ՞): Ահա հենց թե՞զ, թե՞զ թող տաքացնի տառակույտս, որից, սիրելի ն, թարմ լավաշի տաքություն կրափի դեպի ներքին խոհանոցդ: Չէ՞ որ հենց ք մեջ, քո այն խոր, հեռու, ներքին բնակարանի մառանում է թաքնված մի «Բեթհովեն», մի «Իններորդ ալիք», որին երբեք նեղացնել չի կարելի, լսու՞մ ես, երբեք:

Կյանքի խորհրդանշական իրադարձությունների սիմֆոնիայից հետո նրան ուղղակի եռացող ծաղկներ են անհրաժեշտ՝ չարլիավարի, արևագույն, և ուրիշ ոչինչ: Չէ՞ որ երջանկությունը ո՞չ փառքի, ո՞չ շքեղության, ո՞չ հեռուստացույցի մեջ մտնելու, այլ առօրյա գեղեցիկ միապահաղության, առանց տաք բառերի, մթության մեջ լուր իրադ նայող զույգ աչքերի, մեր լարած ժամացույցի քաղաքականության, Չարլիի ակորդեոնի, տառակույտիս արևագույն հոտի, ու, նախևառաջ, մեր ներքին բնակարանի շեռուցումն ապահովելու մեջ է:

Մարդիկ, պահպանե՞ք վառարան-մարդկանց ու հաճախ նվիրեց իրար այդ ներքին տաք ծաղկներից:

Մի փոքր ավելի՞ հաճախ:

